



T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

**İLKÖĞRETİM 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA
KULLANMA DÜZEYLERİNİN VE HARİTA KULLANIMINA
İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Birsen AKAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATAY / 2008

T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

**İLKÖĞRETİM 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA
KULLANMA DÜZEYLERİNİN VE HARİTA KULLANIMINA
İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Birsen AKAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Sevda ÇETİNKAYA

HATAY / 2008

MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜNE

İlköğretim Anabilim Dalı öğrencisi Birsen TEKE AKAR tarafından hazırlanan “İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Düzeylerinin Ve Harita Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi” başlıklı çalışma, 03/07/2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı
Yrd. Doç. Dr. Sevda ÇETİNKAYA

Üye
Yrd. Doç. Dr. Bülent ARI

Üye
Yrd. Doç. Dr. Cengiz TÜYSÜZ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2008

.....
Prof. Dr. Ertuğrul BALTACIOĞLU

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Eğitim bireyin etkin olduğu yaşantılar sunmalıdır. Bu sayede birey, okul sonrası yaşamında öğrendiklerini kolayca kullanabilme imkânı bulabilir. Eğitim sistemimiz öğretilenleri okul dışına taşımamıza olanak vermekte mi yoksa ezberci bir sistem ile ezberci bireyler mi yetiştirmektedir. Çalışmamızda bu sorular farklı boyutlarda cevaplanmaktadır. Her okulda rahatlıkla bulunan, bilgi alışverişine olanak tanıyan haritalar bir duvar süsü olarak sınıflarda asılı durmaktadır. Bu durum harita kullanma alışkanlığı kazanmamızı önlemiştir. Ne zaman bir seyahate çıksak, yolculuk sırasında yol haritasını kullanıp da hangi yöne doğru gideceğimizi rahatlıkla bulamayız. Hâlbuki ülkemize gelen her turistin elinde bir harita görebiliriz. Bunu onların eğitiminin bir yansıması olarak düşünebiliriz.

Bittiğine inanamadığım çalışmamda teşekkür etme sırası en başta çalışmamın her aşamasını titizlikle inceleyen, her konuda desteğini aldığım danışmanım **Yrd. Doç. Dr. Sevdâ ÇETİNKAYA**'ya, çalışma konusu ile kaynak toparlamamda yardımcı olan **Arş. Gör. Dr. Nurcan DEMİRALP**'e, **Yrd. Doç. Dr. Cengiz TÜYSÜZ**'e ...

Üzerimde emeği olan tüm öğretmenlerime, öğretmen arkadaşlarıma, dostlarıma ve aileme sonsuz teşekkürler...

Birsen TEKE AKAR

**İLKÖĞRETİM 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA
KULLANMA DÜZEYLERİNİN VE HARİTA KULLANIMINA
İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi, Birsen AKAR

İlköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Sevda ÇETİNKAYA

ÖZET

Bu çalışma, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma düzeylerinin ve harita kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmış tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Bu çalışmada sosyal bilgiler, coğrafya, görsel materyaller, beceri, sosyal bilgilerde beceri, harita kullanma becerileri hakkında temel bilgiler verilmiştir. Çalışmada, coğrafya öğretiminde en fazla kullanma olanağına sahip görsel materyallerden haritalara ve harita kullanmanın önemine değinilmiştir.

Araştırmanın örneklemini, 2006- 2007 öğretim yılı Hatay ili Antakya merkezindeki 42 merkez ve merkez köy ilköğretim okullarında 821 6. sınıf öğrencisi ile Hatay ili Antakya merkezindeki 50 merkez ve merkez köy ilköğretim okullarında görev yapan 60 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından bilgi ve beceri başarı testi geliştirilmiştir. Bilgi başarı testi 6. sınıf sosyal bilgiler programındaki kazanımlar dikkate alınarak geliştirilmiştir. Beceri başarı testi McClure tarafından belirlenen harita kullanım becerileri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin öğrencilerin harita kullanımları hakkındaki görüşlerini almak için araştırmacı tarafından anket hazırlanmıştır. Toplanan verilerin analizi için SPSS 11.0 istatistik paket programı kullanılmıştır.

Araştırmanın sonunda bilgi ve beceri başarı testi arasındaki anlamlı farklılığa bakılmıştır. Eşli gruplar t testi yoluyla ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin bilgi başarı testinde beceri başarı testine göre daha başarılı oldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER

İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Beceriler, Harita Kullanma, Harita Kullanma Becerileri

**THE EVALUATION OF THE MAP USING ABILITY OF 6TH GRADE
STUDENTS AND THE EVALUATION OF THE THOUGHTS OF TEACHERS
ABOUT THE MAP USING ABILITIES OF STUDENTS**

Birsen AKAR

Primary Education Branch Master's Degree

Advisor: Asiss. Prof. Dr. Sevda ÇETİNKAYA

ABSTRACT

This is a descriptive survey study about the evaluation of the map using skills of elementary school students and their teacher's thoughts about their map using skills. The survey is done by giving basic knowledge about social studies, geography, visual materials, skills, skills about social studies, and map using skills. The importance of using visual materials is supported while learning geography and the maps which provide the most usage area of visual materials are favored through the study and their role in the education is mentioned.

The sample group of this study is composed of the 2006-2007 schooling term, 6th grade students of the schools around the Hatay province and also the students in the rural areas of Hatay. Within this boundaries, 50 elementary schools are selected by using the rational sampling grouping method. From the 6th grade students, 821 students are selected who have had the all exams and also 60 teachers are selected who are social studies lecturers to form the sample group.

As a tool of accumulating data, knowledge scanning test and skill scanning test are developed by the researcher. While developing the knowledge test the subjects which are expected from a 6th grade student who learns social studies, are taken into aspect. In the process of developing the skill scanning test, the skills about map using defined by McClure are taken into aspect. To get data from

teachers, a survey about their thoughts regarding the knowledge of map using is implemented. In the analysis of research data SPSS 11.0 Statistics Packet Program is used.

At the end of the research the results of the knowledge scanning test and the skill scanning test are compared to see if there was a meaningful difference between those two. The students were found more successful in the knowledge scanning test by implementing the Paired- sample t test.

KEYWORDS

Elementary Social Studies Instructions, The Tools Used In Social Studies Teaching, Map Using, Map Using Skills.

**İLKÖĞRETİM 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA KULLANMA
DÜZEYLERİNİN VE HARİTA KULLANIMINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Birsen AKAR

İÇİNDEKİLER

Dış Kapak	
İç Kapak	
Jüri Üyeleri Onay Sayfası	
Önsöz.....	i
Özet ve Anahtar Sözcükler.....	ii
Abstract and Key Words.....	iv
İçindekiler.....	vi
Tablolar Dizini.....	x
Şekiller Dizini.....	xiii

BİRİNCİ KESİM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1. ÇALIŞMANIN KONUSU, ÖNEMİ, ALT PROBLEMLERİ, AMACI VE YÖNTEMİ.....	1
1.1.Çalışmanın Konusu.....	3
1.2.Çalışmanın Önemi.....	11
1.3. Çalışmanın Amacı.....	12
1.4. Çalışmanın Alt Problemleri.....	13
1.5. Çalışmanın Yöntemi.....	14
1.6. Çalışmanın Evreni ve Sınırlılıkları.....	15
1.6.1. Çalışmanın Evreni.....	15
1.6.2. Çalışmanın Sınırlılıkları.....	18
1.7. Çalışmanın Sayıtları.....	19
1.8. Bilgi Derleme ve İşleme Araçları.....	19

1.8.1. Bilgiye Dayalı Başarı Testi.....	19
1.8.2. Beceriye Dayalı Başarı Testi.....	23
1.8.3. İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Düzeylerine İlişkin Öğretmen Anketi.....	26
1.9. Araştırmanın Temel Kavramları.....	28

İKİNCİ KESİM

COĞRAFYA, SOSYAL BİLGİLER, GÖRSEL MATERYALLER, BECERİ, HARİTA KULLANMA BECERİSİ

2. COĞRAFYA, SOSYAL BİLGİLER, GÖRSEL MATERYALLER, BECERİ, HARİTA KULLANMA BECERİSİ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR ÇERÇEVE.....	30
2.1.Coğrafya.....	30
2.2. Sosyal Bilgiler.....	35
2.3. Görsel Materyal	38
2.4. Harita.....	40
2.5. Haritaları Kullanmanın Önemi	40
2.6. Beceri.....	51
2.6.1 Sosyal Bilgiler Programında Beceri.....	52
2.6.2 Mekanı Algılama Becerisi.....	54
2.6.3. Coğrafi Beceriler.....	55
2.6.4. Harita Kullanma Becerileri.....	59
2.6.4.1. McClure (1992:101) Tarafından Belirlenen Harita ve Küre Kullanım Becerileri.....	60
2.6.4.1.1. Beceri 1: Sembollerin Anlaşılması.....	62
2.6.4.1.2. Beceri 2: Alansal Perspektifin Geliştirilmesi.....	66
2.6.4.1.3. Beceri 3: Yönün Anlaşılması.....	66
2.6.4.1.4. Beceri 4: Uzaklığın Anlaşılması.....	68
2.6.4.1.5. Beceri 5: Yerin Belirlenmesi.....	69
2.6.4.1.6. Beceri 6: Harita Ölçeği.....	70

2.6.4.1.7. Beceri 7 : Yeryüzü Şekillerinin Anlaşılması.....	71
2.6.4.1.8. Beceri 8: Haritanın Yorumlanması.....	72
2.7. İlgili Araştırmalar.....	74
2.7.1. Yurtiçi İlgili Araştırmalar.....	74
2.7.2. Yurtdışı İlgili Araştırmalar.....	79

ÜÇÜNCÜ KESİM

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	83
3.1. Çalışma grubu.....	83
3.2. Ön Deneme Uygulaması.....	83
3.3. Veri Toplanması ve Analizi.....	84

DÖRDÜNCÜ KESİM GENEL DEĞERLENDİRME

4. BULGULAR, ÖNERİLER.....	86
4.1. Bulgular.....	87
4.1.1. Birinci Alt Problemden Elde Edilen Bulgular.....	87
4.1.2. İkinci Alt Problemden Elde Edilen Bulgular.....	88
4.1.3. Üçüncü Alt Problemden Elde Edilen Bulgular.....	90
4.1.4. Dördüncü Alt Problemden Elde Edilen Bulgular.....	91
4.1.5. Beşinci Alt Problemden Elde Edilen Bulgular.....	96
4.1.6. Altıncı Alt Problemden Elde Edilen Bulgular.....	97
4.1.7. Yedinci Alt Problemden Elde Edilen Bulgular.....	99
4.1.8. Sekizinci Alt Problemden Elde Edilen Bulgular.....	100
4.2. Öneriler.....	101
4.2.1. Farklı Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	101
4.2.2. Harita Kullanımının Etkililiğinin Artırılmasına Yönelik Öneriler.....	101

BEŞİNCİ KESİM
GENEL SONUÇ VE TARTIŞMA

5. SONUÇ VE TARTIŞMA105

EKLER.....116

KAYNAKÇA.....135

TABLULAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Kişisel Bilgileri	17
Tablo 2. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Bilgisine Dayalı Başarı Testi Faktör Yük Değeri Analiz Sonuçları	21
Tablo 3. Bilgiye Dayalı Başarı Testini Oluşturan Maddelerin Güçlük İndeksleri (Pj), Standart Sapmaları (Sj), Ayırt Etme Dereceleri (rjx), t ve p Değerleri.....	22
Tablo 4. 6. Sınıf Harita Kullanma Becerisine Dayalı Başarı Testi Faktör Yük Değeri Analiz Sonuçları	24
Tablo 5. Beceriye Dayalı Başarı Testini Oluşturan Maddelerin Güçlük İndeksleri (Pj), Standart Sapmaları (Sj), Ayırt Etme Dereceleri (rjx), t ve p Değerleri.....	25
Tablo 6. İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Düzeylerine İlişkin Öğretmen Anketi Faktör Yük Değeri Analiz Sonuçları	27
Tablo 7. Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programında Yer Alan Coğrafya Öğretiminin Temel Eksenleri	32
Tablo 8. Michaelis(1988:337)ve Chapin ve Messick (1999) Tarafından Verilen Haritalar Ve Küreler Hakkındaki Yanlış Düşünceler	42
Tablo 9. Harita ve Küreleri Kullanarak Düşünme	45
Tablo 10. Haritalar Üzerinde Bilgi Bulma.....	47

Tablo 11. Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programında Coğrafi Beceriler Ve Uygulamalar	58
Tablo 12. Beceri 1: Sembollerin Anlaşılması.....	63
Tablo 13. Haritalarda Kullanılan Standart Semboller	65
Tablo 14. Beceri 2: Alansal Perspektifin Geliştirilmesi	66
Tablo 15. Beceri 3: Yönün Anlaşılması	67
Tablo 16. Beceri 4: Uzaklığın Anlaşılması	68
Tablo 17. Beceri 5: Yerin Belirlenmesi	69
Tablo 18. Beceri 6: Harita Ölçeği	70
Tablo 19. Beceri 7: Yeryüzü Şekillerinin Anlaşılması	71
Tablo 20. Beceri 8: Harita Yorumlama	73
Tablo 21. Mesleki Kademelere Göre, 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Becerileri Kazanılmışlık Düzeylerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımsız Gruplar T Testi Ölçüm Sonuçları.....	88
Tablo 22. Branşlara Göre, 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Becerilerini Kazanılmışlık Düzeylerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Ölçüm Sonuçları.....	89

Tablo 23. Görev Yapılan Yere Göre, 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Becerilerini Kazanılmışlık Düzeylerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımsız Gruplar T Testi, Ölçüm Sonuçları.....	90
Tablo 24. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Becerileri Kazanılmışlık Düzeylerine İlişkin Ölçüm Sonuçları	92
Tablo 25. Öğrencilerin Beceri Başarı Testlerinden Aldıkları Puanlar Doğrultusunda Öğrencilerin Harita Kullanma Becerileri Kazanılmışlık Düzeylerine Ait Sonuçlar.....	97
Tablo 26. Öğrencilerin Bilgi ve Beceri Başarı Testlerinden Aldıkları Puanlara Göre Eşli Gruplar T Testi Ölçüm Sonuçları	98
Tablo 27. 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Becerilerini Kazanılmışlık Düzeylerine İlişkin Öğretmen Görüşleri İle Öğrencilerin Beceri Başarı Testi Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımsız Gruplar T Testi Ölçüm Sonuçları	99

ŒEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Œekil 1. Etkili Bir Öğrenme İçin Gerekli Öğelerin Birbirleriyle İlişkisi.....3

Œekil 2. Araştırma Yöntemi.....14

Œekil 3. Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Kavramsal Çerçevesi.....62

BİRİNCİ KESİM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1. ÇALIŞMANIN KONUSU, ÖNEMİ, ALT PROBLEMLERİ, AMACI VE YÖNTEMİ

Yaşadığı dünyayı anlayabilen, algılayabilen insan, bilinçli insandır. Bu yüzden insan yetiştirirken önemli amaçlarımızdan biri, insanın dünyayı anlayabilmesinde yardımcı olmaktır. Lambert ve Balderstone (2000)'nun ifadesiyle; coğrafya var olduğunu bildiğimiz dünyayı 'görmemizi ve anlamamızı' sağlar.

Yerküre bilinen ve bilinmeyen birçok bilgiyi barındırır. Bu bilgileri bizlere sunan alanlardan biri coğrafyadır. Bu bakımdan coğrafyanın içeriğinde çok çeşitli ve keşfedilmeyi bekleyen bilgiler vardır. Bu coğrafi bilgilerin yaşadığımız yerküreye ait olduğunu, konuların temelinin gerçek yaşamdan geldiğini aktarma, materyallerle daha kolay ve anlaşılır olmaktadır. Bu sayede, materyaller coğrafya alanında da bilgileri ezberlemek yerine bilgi kullanımına olanak sağlayan ortamlar sunmakta ve coğrafyanın öğrenilmesini kolaylaştırmaktadır. Coğrafyada kullanılan materyaller arasında en önemlisi haritalardır, diyebiliriz. Bu konuda Demiralp(2007) şu şekilde görüş bildirmiştir;

“Eski çağlardan beri insanlar, yaşadıkları mekânı ve çevrelerini daha iyi tanımak ve kavramak için çeşitli araçlar kullanmışlar, zaman içinde mekânı ifade etme ihtiyacı ilkel ve eksik de olsa haritalarla giderilmeye başlanmıştır. Günümüzde çok gelişmiş teknik imkânlarla, coğrafi özellikleri ve mekânın bilgisini aktarma aracı olarak haritalar, vazgeçilmez unsurlardır. Bir başka deyişle haritalar, coğrafyanın temelini oluşturmaktadır.”

Öğrencilerin harita kullanımı hakkında gerekli bilgilere sahip olmaları, coğrafyayı anlayabilmelerinde, mekânı tanıyabilmelerinde önemli bir husustur. Ragan ve Mcaulay(1964)'in dediği gibi:

“Coğrafyanın temelinin anlaşılabilmesi için küçük yaşlardan itibaren çocuklar, harita ve küre kullanmalıdırlar.”

Haritayı sadece bir araç gereç olarak isimlendirmek çok yanlış olur. Harita kullanımı başlı başına bir konu bir alandır. Harita, çok eski zamanlardan beri kullanılmaktadır. Ancak; coğrafyanın temeli sayılan haritayı kullanmak beceri ister. MEB(2005b:50) sosyal bilgiler programında da, sosyal bilgiler dersi disiplinlerinin hemen tümü için, temel anlamda harita becerisinin gerekli olduğunu belirtir. 2005 sosyal bilgiler programı, harita becerisini harita okuma, kullanma ve atlas kullanma becerileri olarak üç aşamada incelenebileceğini vurgulamaktadır. Çalışma, harita kullanabilmenin öğrencide beceriye dönüşüp dönüşmediğini konu edinmektedir.

Günümüz toplumunda, sayısal ve sözel standartların gelişmişliğinin ötesinde merak eden, merak ettiğini çeşitli yöntemlerle araştırabilen, önüne çıkan sorunlara kalıcı çözümler üretebilen ve çabuk karar verebilen bireyler üstün bireylerdir. Bu niteliklere sahip üstün bireyleri yetiştirmek eğitim sisteminin kalitesine bağlıdır. Buna göre, eğitim sistemi, yeni yaklaşımlara, gelişimlere açık olmalıdır. Dünyadaki yeni yaklaşımların da eğitimde bireyin etkin olduğu, öğrenci merkezli yaklaşımı ön planda tuttuğu görülmektedir. Bu yaklaşım MEB(2005b:51) tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

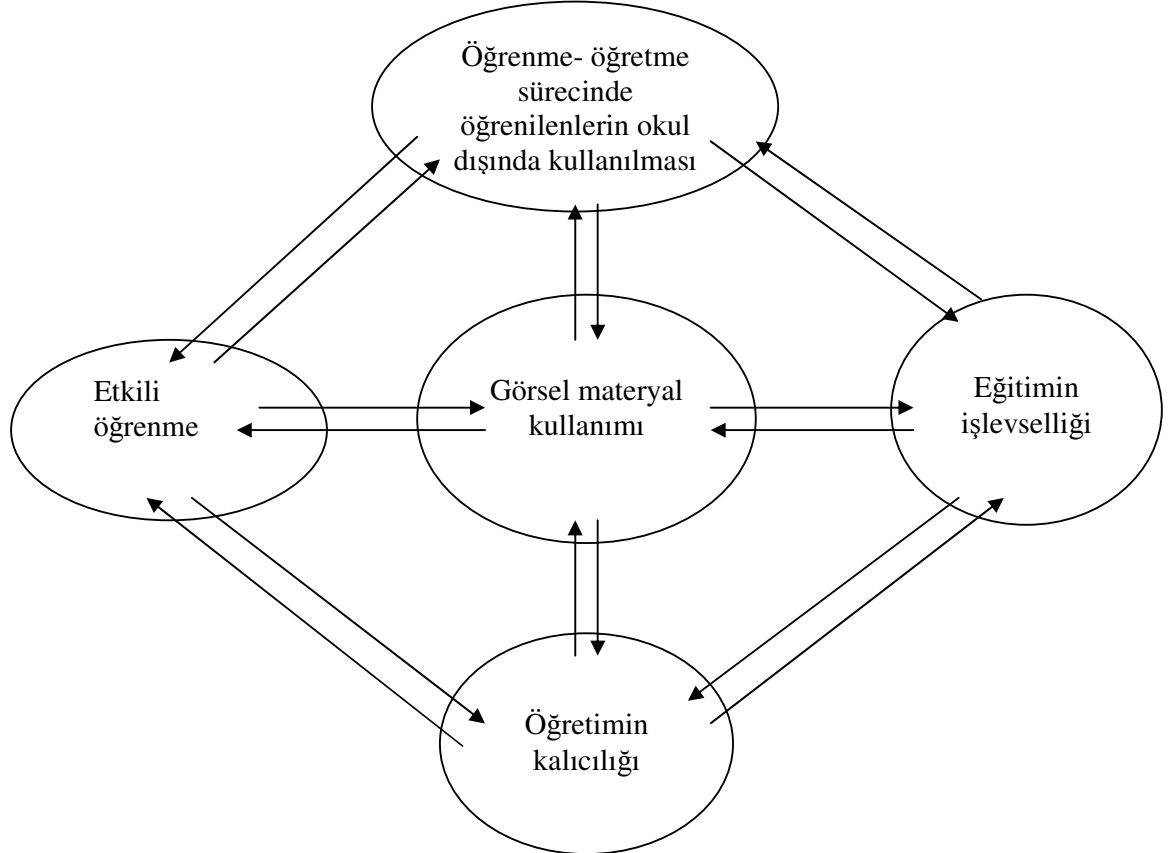
“Öğrenci merkezli yaklaşımla, dolayısıyla etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır”.

Anlaşılabacağı gibi, sosyal bilgiler programı sosyal bilgiler açısından bireyin, bilgi ve becerisini dengelemesi gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bu araştırmada öğrencilerin sosyal bilgiler bilgisini harita becerisiyle ne oranda dengelediği belirlenmeye çalışılacak ve harita kullanımının gerekliliği üzerinde durulacaktır.

1.1. Çalışmanın Konusu

Etkili bir öğrenmenin olabilmesi, öğrenme- öğretme sürecinde öğrenilenlerin okul yaşamından sonra günlük hayatta kullanım olanağına sahip olmasına bağlıdır. Öğrenilen bilgi, değer, tutum ve becerilerin okul dışında hatırlanıp kullanılması eğitimin işlevselliğini artırmaktadır. Eğitimin işlevselliğini artırma öğretimin kalıcılığı ile mümkün olabilmektedir. Öğretimin kalıcı olmasını ise görsel materyal kullanımı sağlamaktadır. Bu öğelerin birbiriyle ilişkisi Şekil.1 de verilmektedir.

Şekil 1. Etkili Bir Öğrenme İçin Gerekli Öğelerin Birbirleriyle İlişkisi



Şekil 1’de görüldüğü gibi, eğitim-öğretim sürecinde birçok faktör etkilidir.

Meydan(2001)’nin, “ İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretimi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Laboratuar ve Görsel- İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi” adlı araştırmasında sosyal bilgiler dersinde materyal kullanımının önemi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırma, görsel materyal kullanımının eğitim- öğretim sürecine birçok yararının olduğunu vurgulamaktadır. Sonuçlar öğrencilerin görsel araç-gereç kullandığı takdirde daha iyi öğrendiklerini ortaya koymaktadır.

Öğrenme ve hatırlama üzerine yapılan araştırmalar, görülen bir resmin, haritanın, filmin ya da okunan bir kitabın %15’inin hatırlanabileceğini savunmaktadır. Eğer göze ve kulağa hitap eden araçlar kullanılarak ders anlatılırsa bu oran %20’ye ulaşmaktadır. Öğrenci harita, küre, duvar resmi, şema, poster, grafik ve elektronik araçları kendisi kullanarak bir konuyu anlatırsa bu oran %80 düzeyine çıkmaktadır.

Haritalar da coğrafya öğretiminin daha etkili ve kalıcı olmasını sağlama niteliklerine sahip görsel bir araçtır. Materyaller öğrencinin görerek öğrenmelerini sağlar; görsel bir materyal olan haritalara öğrenciler bakarak, kıtaların ve okyanusların konumlarını, belli yeryüzü şekillerini(ada, yarımada, körfez gibi) tanır. Haritaları kullanarak belli yaşantılar geçirir, yaparak- yaşayarak öğrenir; dilsiz haritalar üzerine bilgi aktarımı yapar, taslak harita çizimleri yapabilir. Haritadaki bilgileri kullanarak açıklamalar ve yorumlar yapma öğrencinin üst düzey düşünmesini sağlar. Bu yollarla öğrenci öğrenmeyi içselleştirir. Haritalarla bu gibi yaşantıların geçirilmesi öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırır. Bu gibi öğrenmeler, günlük yaşantımızda gereklidir.

Günlük yaşantımızda bizlere gerekli olabilecek birçok bilgi ve beceriye ihtiyaç duyarız. Bu bilgi ve beceriler sayesinde rahat bir yaşam geçirebilmek için kendimize ait kararlar alırız. Kendimize ait kararlar alabilmede, nitelikli bir hayat yaşayabilmede coğrafya bize iyi bir rehber olabilir.

“Coğrafya öğrenmek neden gereklidir?” sorusu coğrafyanın önemini anlamada başlangıç olacak ilk adımdır. Coğrafyayı öğrenmek, Dünya’da olup bitenleri takip etmede, ileride olabilecekler hakkında görüş bildirmede, evrenselliğe doğru kaymada gereklidir, diyebiliriz. Ekonomik ve kültürel özelliklerin çıkış sebeplerini ortaya çıkarma coğrafyayı anlamaktan geçer. Girgin(2001:133- 141), coğrafyayı öğrenmenin gerekliliğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Coğrafya: Zamanı ve mekânı kullanma bilincini oluşturan eğilimleri belirlemek; doğal ve beşerî güzellikleri korumak; ekonomik yaşamak; evrensel kavramların hayatın içindeki yerini ve bunları kullanan güçlerin egemenliğini anlamak için gereklidir.”

“Coğrafi anlama; dünya kültürünü daha iyi anlamayı sağlar ve değişen dünyamıza farklı perspektiflerden bakmamıza yardım eder. Coğrafi anlama olmadığı zaman insanların dünya anlayışlarının yetersiz olacağını açıklar”(Maxim, 1999:357).

Graves(1997: 28)’e göre coğrafya öğretmekle ‘öğretmenler öğrencilerin mekânsal becerilerini geliştirmekte, onların ekonomik ve sosyal olayların/problemlerin mekânsal özelliklerini ve boyutunu analiz etmelerini sağlamakta ve onları çevresel konuların doğası hakkında bilgilendirip zihinlerinde bir çevre etiği oluşturmalıdır.

İnsanlar yaşadıkları yer hakkında, iklim değişikliklerinin, mevsim oluşumlarının, sosyal olayların sebepleri hakkında bilgi edinmek ister. Bu sebeplerin çıkış nedenini anlama coğrafyayı öğrenmekten geçer.

Şahin (2003: 29), insanların, yeryüzünde bulunan farklı yerleri, farklı insanları, kendisiyle yaşadığı yer arasındaki mekânsal ilişkiyi algılama ve anlama ihtiyacı duyduğunu belirtmektedir.

Dolayısıyla insanın coğrafya öğrenimine ihtiyacının yaradılışından geldiğini ileri sürer. Bu ihtiyacın sebebi, insanların ilk zamanlardan beri dünyada olup bitenlere bir anlam yüklemek istemesinden kaynaklanıyor olabilir. Dünyadaki canlı ve cansız varlıkların etkileşimi, birçok olayın başlangıç noktasını oluşturmakta ve bu etkileşim dünyayı karmaşık bir duruma itmektedir. Bildiğimiz, gördüğümüz nesnelere ve olaylardan yola çıkarak, bu karmaşık durumu materyallerle kolaylaştırıp, yerküreyi bize tanıtmak coğrafyanın en önemli görevidir, diyebiliriz.

“Her şeyden önce coğrafya dünyayı, insanların anlayacağı şekilde tanımlar. Coğrafyanın esas görevi, dünya ile ilgili bilgi ve gerçekleri sunmaktır. Öğrencileri yerleşim, yer ve yerler arası ilişkiler, göçler ve bölge kavramlarıyla tanıştırmak, çevreye karşı olan tutum ve değerleri incelemek ve onlara zihinsel pratik beceriler vermek de coğrafya dersinin görevlerindedir” (Barth ve Demirtaş, 1997).

Coğrafya gidip görmeden merak edilen yer hakkında bize o yerin yeryüzü şekilleri, iklimi, bitki örtüsü, nüfus özellikleri, ekonomik yapısı, kültürel özellikleri vb. özellikler hakkında bilgi edinmemizi sağlar.

Dünya farklı mekânların birleşimi ile oluşmaktadır. Farklı mekânları merak edip öğrenme ihtiyacı duymak, dünyayı tanımada önemli bir adımdır, diyebiliriz.

Tümertekin ve Özgüç’e (2002: 65) göre, mekân, içinde yaşayanlar tarafından algılanan ve değerlendirilen ‘ üç boyutlu alandır’. Her kişi odadan başlayıp, eve, mahalleye, şehre, bölgeye ve ülkeye doğru uzanan bir dizi iç içe geçmiş katmanlar ya da halkalar halindeki yaşam mekânlarıyla çevrili olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla mekân, dünyayı anlama ve anlamlandırmada kullanılan, coğrafyanın önemli bir kavramıdır. Bu bağlamda mekân, ‘insanın bütün faaliyetlerinin gerçekleştirildiği tüm deneyimlerinin yaşandığı yer’ şeklinde tanımlanabilir (Tümertekin ve Özgüç, 2002: 66).

Demiralp(2007): “Coğrafya yer bilimidir, dünyayı doğru algılayabilmemizin önemli yollarından biridir. Bir mekân bilimi olan coğrafyada, mekâna ait bilgileri aktarmada kullanılacak dil veya iletişim aracı haritalardır. Bu nedenle haritalarla öğrenme oldukça önemlidir.”sözüyle coğrafyanın bir mekân bilimi olduğunu ve bu mekân bilgisini etkili verebilmede haritaların önemini vurgulamaktadır.

Coğrafya biliminin inceleme sahasının çoğunluğunu Dünya oluşturmaktadır. Dünya’nın fiziki ve beşeri özelliklerini incelemede bize yardım edecek, Dünya’yı sembolize edecek iki materyal vardır: Haritalar ve küreler. Doğanay(2002a; 471)’da şu sözlerle bu durumu desteklemektedir:

“Coğrafyaya bilim olarak kimliğini kazandıran ve en önemli ilkelerden olan dağılış ilkesi, haritalar ile gösterilir. Coğrafya bu ilke ile diğer ilimlerden kesin bir biçimde ayrılır. Dolayısıyla harita ve haritacılık coğrafya ile adeta özdeşleşmiştir. Coğrafi bakımdan bütün fenomenlerin yeryüzündeki dağılışlarının gösterilmesinde haritalardan yararlanır.”

Coğrafyada olgu ve kavramlar hayli çoktur, eğitimciler öğretimde kullanabilecekleri yeni materyaller arayışı içine girmelidirler. Gerçekle verilen bilginin birebir örtüşmesi materyallerle mümkün olabilmektedir. Maxim(1999), “Coğrafya eğitimi için tüm materyaller gereklidir. Haritalar ise en önemlileridir.” Haritaların en önemli olmasının nedeni, Dünya’nın çok geniş bir alana sahip olmasıdır. Haritalar, bu geniş alan üzerinde araştırma yapabileceğimiz, çalışabileceğimiz tek kaynaktır.

Natoli(1988), dünyada yer bulma, bölgeleri analiz etme, bölgesel haberleşme, uzaysal ilişkiler hakkında genellemeler yapma, bilgi toplama için haritaların gerekli olduğunu vurgular. Haritaların kullanımı geçmiş ve geleceğin değişimi hakkında herhangi bir karar vermenin merkezidir(Bailey ve Fox, 1996).

Harita kullanımını öğretimde bu kadar ayrı bir öneme sahip olması, öğretmenlere bu konuda büyük sorumluluklar yüklemektedir. Bailey ve Fox(1996), haritaların coğrafyacıların en etkili araçlarından biri olduğunu ve haritalarla öğretmenin coğrafya öğretmenlerinin çalışmalarının gerekli bir parçası olduğunu belirtmektedirler. İlköğretimin ilk kademesinden itibaren öğrencilere haritalar ve küreler aracılığıyla yaşadığımız yerküre tanıtılmalı, merak ettiği bilgileri araştırabilecekleri kaynaklardan yararlanma imkânı sağlayacak çalışma ortamları sunulmalıdır. Haritanın bir bilgi toplama aracı olduğu, farklı bilgiler için farklı haritalardan yararlanmaları gerektiği öğrencilere verilmelidir. Bu konuda Karabağ ve Şahin (2007), şu şekilde görüş bildirmiştir:

“Erken yaşlarda çocuklara coğrafi bilgi verilirken, onlara coğrafyanın önemli bir uğraş olduğu bilinci verilmeli, özel bir amaç doğrultusunda harita ve küreleri kullanmamız gerektiği verilmelidir. Her harita bir amaca yönelik olarak hazırlanmıştır ve amaç doğrultusunda kendine has özellikleri ve sınırlılıkları vardır. Yani harita üzerinde bir alanın veya mekânın tüm özelliklerini görmek, aranan tüm bilgiyi tek bir harita üzerinde bulmak mümkün değildir. Öğrencilerin bunların farkına varmaları için haritaları kullanmaları gerekir.”

Günümüzde var olan değişiklikler eğitim sistemine yansımakta ve eğitim programlarında köklü değişimler yapılmaktadır. Bu değişimlerden sosyal bilgiler öğretim programı da nasibini almaktadır. Bu değişikliklerin bir devamı olarak harita kullanma becerilerine programda daha fazla önem verilmesi gerekmektedir.

“Ekonomik problemler, farklı iklim ve arazi tiplerinin insan yaşamı üzerindeki bir yansımasıdır. Bu yüzden, ilkokuldan liseye kadar temel düzenli, takviye edici harita ve kürelerle çalışma becerisi gereklidir”(Nelson, 1987).

“İlkokul (1., 2., 3.) sınıflarındaki çocuklar, Dünya'nın şeklini öğrenmelidirler. Çocuklar su ve kara sembollerini öğrenmelidirler. Ülkesinin şeklini tanımalıdırlar. Çocuklar, doğudan batıya doğru dünyanın bir eksen üzerinde döndüğünü kürelerin yardımıyla anlamalıdırlar. Çocuklar basit harita veya kürelerle yönleri, harita sembollerinin nasıl kullanıldığını öğrenmelidirler. Basit harita ve kürelerin ölçeklerinin nasıl kullanılacağını bilmeli, gece ve gündüz oluşumunu anlamalıdırlar. Kabartma haritalarının üzerinde yer alan renklerin anlamını öğrenmelidirler. 5. ve 6. sınıflarda çocuklar herhangi bir harita üzerinde yönleri belirlemeli, harita lejandlarının nasıl kullanıldığını bilmeli ve kabartma haritaları üzerinde yer bulmalıdırlar. 5. ve 6. sınıf öğrencileri haritaların nasıl yorumlanması gerektiğini bilmeli ve harita üzerindeki renklerin ne anlama geldiğini açıklamalıdırlar. Öğrenciler ülkelerin coğrafi ve tarihsel özelliklerini anlamak için bir harita kullanmalıdırlar. Dünyanın dönüşünü gösterebilmeli ve bu dönüşün neden olduğu mevsim oluşumunu açıklamalıdırlar”(Ragan ve Mcaulay, 1964).

Her sınıf düzeyinde, öğrenciler çalışmalarına haritayı ortak etmelidirler. Ayrıca coğrafi çalışmalarda öğrenciler küreyi de kullanmasını bilmelidirler.

Ragan ve Mcaulay(1964), “Sosyal çalışmalarda haritanın kalbi olan küreleri ilkokul öğrencilerinin öğrenmesi gerekmektedir. Çocuk dünyanın bir eksen üzerinde döndüğünü anlamalı, öğretmen bu durumu sınıfa küre yardımıyla açıklamalıdır: “Üstünde yaşadığımız yer Dünya'dır. Dünya'mız yavaşça dönmektedir.” gibi.”

Garcia ve Michaelis(1996), harita ve kürelerin temelini anlamının, sosyal çalışmalar için çok önemli olduğunu belirtmektedirler. Dünya'daki kara ve su yığınlarının konumlarını anlamak, diğer bütün sosyal çalışma alanları için şüphesiz işe yarar olduğunu, bu kara ve su yığınlarının ekonomik ve tarihi buluşların temel nedenlerini toplumun anlamasını sağladığını belirtmektedirler. Sonuç olarak, haritaların sadece bir görsel materyal olmadığı, öğrencilerde coğrafyaya ait gerekli bilgi, tutum, değer ve becerilerin kazanılmasında haritaların büyük bir rolünün olduğu anlaşılmaktadır.

Bugünün çocukları, harita ve küre okuma becerilerinden daha fazla öğrenmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Günümüz çocukları daha fazla seyahat etmektedirler, televizyonda hava durumu tahminlerini izlemekte ve Balkanlar'dan soğuk hava geldiğini duymaktadırlar. Bu yüzden belirli temel becerileri bilmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Sosyal alandaki gelişmeleri de iyi takip edebilmeleri için temel becerileri gerçekleştirmeleri gerekir.

Ragan ve Mcaulay (1964), sosyal çalışmalarda gerekli becerilerin bilgiye ulaşmak ve bilgiyi organize etmek olduğunu belirtmektedirler. Bu becerileri edinmek de haritalar sayesinde olabilir.

Temel coğrafya bilgisi olmadan, ekonomik durum, kuraklık, savaş ve tarihsel olayları anlamak zordur. Örneğin; bir öğrenci gazete okuduğunda ya da televizyonda yeni bir olay izlediğinde, temel harita bilgisinin olması ona mekân tanımasında yardım edecektir.

Bailey ve Fox(1996), haritaların yalnız yönümüzü bulmamız için gerekli olmadığını, sosyal, ekonomik, politik konular gibi tüm konularda da bilgi sağlayabilmek için haritalara ihtiyaç duyduğumuzu belirtmişlerdir.

Haritalara bu kadar ihtiyaç duyulmasına rağmen okullarda harita kullanımına gereken hassasiyetin verilmemesi üzücüdür.

Öztürk ve Dilek(2002:282), “Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde kullanılan temel materyaller ders kitabı, harita ve küre olarak bilinir. Ancak bunların kullanılmasında bile sıkıntılar vardır. İlköğretimi bitiren öğrencilerin bazıları bu temel materyalleri etkin kullanamamaktadırlar. Örneğin, haritada bir yeri sorunca gösterememektedir. Bunun nedeni, öğretmenlerin harita ve küre kullanma konusunda öğrencilere kalıcı öğrenmeyi sağlayıcı aktif öğrenme yaşantıları sunmamaları olabilir.” sözüyle var olan sıkıntıyı dile getirmişlerdir.

Haritaların kullanılmaması çocuklarda yanlışların gerçekleşmesine sebep olmaktadır. Preston ve Herman (1974), çocukların harita ve küre kullanımı hakkında hatalı görüşleri olduğunu söylemektedirler: Nehirlerin denizden aktığı, adaların denizin dibine bağlı olduğu, ülke sınırlarının çit olduğu gibi. Bu durum bize çocukların harita ve küreler hakkında daha fazla bilgiye ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Nehirlerin

dünyanın kuzeyinden doğduğu gibi yanlışlar, kuzey, güney, doğu, batı, yukarı, aşağı, sağ, sol gibi kavramların öğrenciler tarafından henüz anlaşılmadığını göstermektedir ve bu gibi yanlışlar diğer yanlışların da ortaya çıkmasına sebep olabilir. Yanlış anlamaların üstesinden gelmek için öğrencileri harita kullanmaya özendirmeli ve farklı ölçekli harita çeşitleriyle öğrencilerin çalıştırılması gerekmektedir. Bu haritaların birbiriyle karşılaştırılması için öğrencilere yardım edilebilir.

Yukarıda verilen bilgiler, coğrafya öğretiminin çocuğun yetişmesinde ne kadar gerekli olduğunu ve ilköğretimin ilk yıllarından itibaren coğrafya öğretimi üzerine ağırlık verilmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadır. Soyut kavramların sıkça yer aldığı coğrafya dersinin anlaşılabilirliğinin artması, her kavramın somutlaştırılması mümkün olabilir. Tabii ki her kavramı somutlaştırmak zordur. Ancak; haritalar kavramları somutlaştırmada etkili bir araçtır. Harita kullanımıyla öğrenciler kavramları somutlaştıracak, farklı yaşantılar yoluyla yaşadığı dünyayı anlama fırsatını yakalamış olacaklardır.

Harita kullanımının bu kadar ayrı bir öneme sahip olması, sınıflarımızda haritaların öğrenciler tarafından yeteri kadar kullanılıp kullanılmadığına dair akıllarda sorular uyandırmıştır. Bunun üzerine yapılan gözlemler, alınan görüşler doğrultusunda yükseköğretim kurumlarında eğitim gören öğretmen adaylarımızın harita kullanma becerilerinin çok yetersiz olduğu görülmüştür. Bu zamana kadar aldıkları eğitimin bir yansıması olduğu düşünülerek, bu konuda bir araştırma yapmaya karar verilmiştir. Çalışma alanı olarak da sosyal bilgiler öğretim programı incelenmiştir. Sosyal bilgiler dersinin öğretim programında yer alan mekânsal algılama becerisinin öğrencide gerçekleşebilmesi için yapılan ders içi etkinliklerde harita hak ettiği konumda yer alabilmekte midir yoksa sadece duvarlarımızı mı süslemektedir gibi sorulara yanıtlar aranmak istenmiştir.

Bu araştırma, ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin harita kullanım düzeylerinin belirlenmesi ve öğrencilerin harita kullanım düzeylerine ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi ile ilgilidir.

Konuyla ilgili yapılan alan yazın tarama sonucu, öğrencilerin harita kullanma becerilerinin değerlendirildiği, öğrencinin sosyal bilgiler ders başarısı ile harita kullanma becerisinin karşılaştırıldığı bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda; İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanım becerileri kazanılmışlık düzeylerinin değerlendirilmesi ve İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanımlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin ele alınması tez konusu olarak seçilmiş ve incelemeye koyulmuştur.

Bu çalışmada bilgi ile beceri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını araştırmak da amaç edinilmiştir. Öğrencinin sosyal bilgiler ders başarısı ile harita kullanma becerisi açısından bilgi ve beceri puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı araştırılmıştır.

1.2. Çalışmanın Önemi

Sosyal bilgiler öğretiminde verilen teorik bilgilerin beceriye dönüştürülebilmesi önemlidir. Karabağ(1998), öğrenilen coğrafi bilgiyi, coğrafi beceriye dönüştürmenin amaç olması gerektiğini vurgulamıştır.

Teorik bilgileri haritayla pekiştirmek, var olan bilgilerle haritaya bakarak yorum yapmak öğrenmenin daha uzun süreli ve kalıcı olmasını sağlayabilir. Bu araştırma, daha anlamlı ve kalıcı sosyal bilgiler öğretiminin olabilmesinde büyük rolü olan haritaların, eğitim- öğretim sürecinde etkili kullanılıp kullanılmadığını belirlemesi açısından önemlidir.

Elde edilecek sonuçlar, sosyal bilgiler dersinin genel amacına ulaşması açısından önemlidir. Ayrıca öğrencilerin harita kullanma becerisini kazanmasında gerekli bir görsel materyal olan haritanın, öğrenciler tarafından ne kadar kullanıldığını tespit ederek öğretmenlere de yol gösterecektir.

Bu araştırma ile elde edilen bulgular; akademisyenlere, öğretmenlere etkili bir sosyal bilgiler öğretimi için harita kullanma becerisinin öğrenciye kazandırılmasının gerekliliğini vurgulayacaktır. Öğretim süreci içinde coğrafi beceri olarak adlandırılan harita kullanımının ne ölçüde sınıfta kullanıldığını ve öğretmenlerin öğrencilerinin harita kullanımı hakkındaki değerlendirmelerini belirlemesi açısından bizlere ışık tutacaktır. Öğretmen her öğrencinin ders yılı içinde kazandığı bilgi ve becerilerin farkındadır. Ders yılı süreci içinde hangi becerileri edindiği ve becerilerine hangilerini eklediğini, derste yapılan etkinliklerle ve ders sonu yapılan ölçmelerle sağlar. Bailey ve Fox(1996), öğrencilerin yeni harita becerilerini öğrenirken, coğrafya öğretmenlerinden sürekli dönüt almaları gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmenin öğrencilerini harita kullanma düzeylerini değerlendirme imkânı bulması açısından da önemlidir.

1.3. Çalışmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı şudur;

İlköğretim 6. sınıf Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin öğrencilerin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşleri ve ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin başarı testlerinden aldıkları puanlar doğrultusunda, harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerini belirlemek ve sosyal bilgiler ders başarıları ile harita kullanma becerileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya çıkarmaktır.

1.4. Çalışmanın Alt Problemleri

1- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin branşlarıyla öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yerleri ile öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşleri nelerdir?

5- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar doğrultusunda, İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma beceri kazanılmışlık düzeyleri nedir?

6- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?

7- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri hakkındaki görüşleri ile İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

8- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

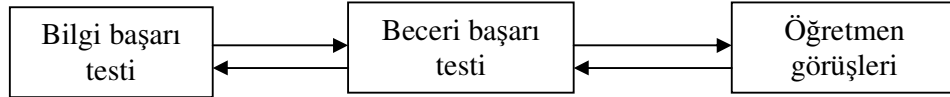
1.5.Çalışmanın Yöntemi

Bu araştırma, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma düzeylerinin belirlenmesi ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri hakkındaki görüşlerini almaya yönelik yapılmış tarama modelinde betimsel bir araştırmadır.

Çalışma alanı olarak sosyal bilgiler öğretim programı incelenmiştir. İncelemeler sonrasında harita kullanma becerisinin ilköğretimin tüm sınıflarında yer aldığı görülmüştür. Harita kullanma becerisinin en çok 6.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer almasından dolayı araştırmanın çalışma grubunu 6. sınıf öğrencileri oluşturmuştur.

Çalışma süresince benimsenen araştırma yöntemi Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Araştırma Yöntemi



Araştırmacı tarafından 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programından faydalanarak oluşturulmuş iki ayrı başarı testi bulunmaktadır. Öğrencilere ilk olarak bilgiye dayalı 30 soruluk test dağıtılmıştır. Ardından bilgilerini beceriye dönüştürüp dönüştüremediklerini belirlemesi açısından da beceriye dayalı 33 soruluk test uygulanmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerine de öğrencilerinin harita kullanma becerilerini değerlendirdiği bir anket uygulanmıştır. Anketler yardımıyla öğretmenlerin görüşleri alınarak, sınıflarda harita kullanımıyla ilgili ipuçlarına ulaşıp öğrencilerin harita kullanma becerisine sahip olma durumları ortaya konulmuştur. Öğretmenlerin belirttikleri görüşlerin üzerinde kişisel bilgilerinin etkili olup olmadığını öğrenmek için de sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin kişisel bilgileri de ortaya konulmuştur.

Veri toplama sürecinden sonra, elde edilen veriler birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Bilgi başarı testinden elde edilen verilerle beceri başarı testinden elde edilen veriler karşılaştırılmış, öğretmen görüşlerinden elde edilen verilerle beceri başarı testinden elde edilen veriler arasında anlamlı farklılığa bakılmıştır. Bu veriler ışığında haritaların sınıfta ne ölçüde kullanıldığına dair çıkarımlarda bulunulmuştur.

1.6. Çalışmanın Evreni ve Sınırlılıkları

1.6.1. Çalışmanın Evreni

Araştırmanın evrenini, Hatay ili Antakya merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı merkez ve merkez köy okullarındaki 6. sınıf öğrencileri ile Hatay ili Antakya merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı merkez ve merkez köy okullarında görev yapan sosyal bilgiler dersi öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma evreninin büyük olması nedeniyle örneklem alma yoluna gidilmiştir. Örneklem alınırken İl Milli Eğitim Müdürlüğünden Antakya merkeze bağlı okulların kurum tipleri (A, B, C kurum tipi) alınmıştır. Böylelikle evren, kendi içinde daha benzeşik özellikleri olan alt evrenlere ayrılmıştır. Okullar kurum tiplerine göre 3 gruba ayrılmış ve bu gruplardan grubu temsil etme durumuna göre random yoluyla seçilen okullarda uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Ancak C kurum tipine sahip merkeze bağlı okul sayısı az olduğundan uygulamada bu kurum tipine sahip okul sayısı diğer gruplara göre daha az bulunmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, Hatay ili Antakya merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı her kurum tipini temsil edecek random usulü seçilen 42 merkez ve merkez köy ilköğretim okullarındaki 821 6. sınıf öğrencisi ile Hatay ili Antakya merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı her kurum tipini temsil edecek random usulü seçilen 50 merkez ve merkez köy ilköğretim okullarında görev yapan 60 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

Çalışma yapılan okullar Ek 7’de verilmiştir.

İlköğretim okulları 6. sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin seçiminde basit tesadüfî örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Böylelikle çalışma evrenindeki her birinin örnekleme seçilmede eşit ve bağımsız olma olasılığı göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırmaya katılan 6. sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalışma evrenini temsil etme durumunun görülebilmesi ve altıncı sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalışmadaki görüşlerini etkileyip etkilememelerinin ortaya konulabilmesi için örneklem grubunun kişisel bilgilerine de başvurulmuştur. Örneklem grubunun kişisel bilgilerine ait frekans ve yüzde dilimleri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Kişisel Bilgileri

Değişkenler	Seçenekler	f	%
Cinsiyet	Bayan	19	31.7
	Bay	41	68.3
Doğum tarihi	1950/1955	13	21.7
	1956/1959	6	10.0
	1960/1964	11	18.3
	1965/1969	11	18.3
	1970/1974	8	13.3
	1975/1979	6	10.0
	1980/1984	5	8.3
Mesleki kıdemlere göre	0- 8yıl	22	36.7
	8 ve daha fazla	38	63.3
Branşlara göre	Sosyal bilgiler	34	56.7
	Tarih	11	18.3
	Coğrafya	8	13.3
	Diğer (Bedensel eğitimi, resim...)	7	11.7
Görev yerleri	Merkez	38	63,3
	Merkeze bağlı köy	22	36,7

Tablo 1’de görüldüğü gibi, ankete katılan öğretmenlerin çoğunu (%68.3) erkek öğretmenler, %31.7’sini bayan öğretmenler oluşturmaktadır. Örneklemin %21.7’sini 1950- 1955 yılları arasında doğmuş öğretmenler oluşturmaktadır. 1960- 1969 yılları arasında doğmuş öğretmenlerimiz çoğunluğu (%36.6) oluşturmaktadır. Mesleki kıdemlerine bakıldığında 38 (%63.3) öğretmenin 8yıl ve daha fazla yıldır görev yaptığı anlaşılmaktadır. Buradan çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun mesleğinde deneyimli olduğu anlaşılmaktadır. Tabloya baktığımızda öğretmenlerimizin büyük çoğunluğunun branşı (%56.7) sosyal bilgiler olduğu görülürken diğer branşlara sahip öğretmenlerimizin de bu dersi verdikleri dikkat çekmektedir. Tarih ve coğrafya derslerinin sosyal bilgiler dersinin yan alanları olduğunu düşünürsek, bu branşlardan farklı branşlara sahip 7 öğretmenin branşının ne olduğu merak uyandıran bir konudur. Diğer branşlara sahip öğretmenler, etkili sosyal bilgiler öğretimi veremeyebilir. Öğretmen, derse hazırlıklı olabilmek için gerekli bilgi birikimine sahip olmalı ve eldeki kaynakları iyi kullanabilmelidir. Farklı branşlara sahip öğretmenlerin, sosyal bilgiler bilgisi ve görsel materyal kullanımı konusunda gerekli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Araştırma, merkezde çalışan 38 sosyal bilgiler öğretmeni ile merkeze bağlı köylerde çalışan 22 sosyal bilgiler öğretmenine ulaşmıştır.

Araştırmaya katılan altıncı sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin, kişisel bilgileri çalışma ile ilgili görüşler üzerinde etkili olup olmaması açısından bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. Katılımcıların kişisel bilgilerinden ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşlerini etkileyip etkilememesi konusunda da yararlanılmıştır.

1.6.1. Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma;

a) İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler programı ile,

- b) McClure'un(1992) belirlediği 6 harita kullanma becerisiyle,
- c) İlköğretim sosyal bilgiler programındaki altıncı sınıflara ait ilgili kazanımlar ile,
- d) Hatay ili Antakya merkez ve merkez köydeki 42 ilköğretim okulunda öğrenim gören
6. sınıf öğrencileri ile,
- e) Hatay ili Antakya merkez ve merkez köy 50 ilköğretim okulunda görev yapan sosyal bilgiler ders öğretmenleri ile sınırlandırılmıştır.

1.7. Çalışmanın Sayıtları

Yapılan bu araştırmada şu sayıtlardan hareket edilmiştir:

1. Öğretmenlerin anketleri gerçeği yansıtarak cevaplandırıdıkları varsayılmıştır.
2. Örneklem, çalışma evrenini temsil etmiştir.

1.8. Bilgi Derleme ve İşleme Araçları

Veri toplama araçlarının çalışmanın amacına uygun olabilmesi için aşağıdaki adımlar izlenmiştir:

1.8.1. Bilgiye Dayalı Başarı Testi

Bilgiye dayalı başarı testi, 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler ders başarılarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir(Ek-1). Bilgiye dayalı başarı testi hazırlanırken aşağıdaki aşamalar takip edilmiştir:

1- İlköğretim sosyal bilgiler programındaki altıncı sınıflara ait ilgili kazanımlar ele alınmıştır. Seçilen kazanımları yoklamak için her biri dört seçenekli çoktan seçmeli test maddeleri yazılmıştır. Maddeler yazıldıktan sonra soruların ilgili kazanımları ne ölçüde yokladığını anlamak için uzman görüşüne başvurulmuştur.

2- İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan kazanımlarla ilgili belirtke tablosu hazırlanmıştır.(Ek- 4). Belirtke tablosu yardımıyla öğrencilere kazandırılması hedeflenen davranışlar tespit edilerek her davranışla ilgili soru ya da sorular hazırlanmıştır.

3- Tüm kazanımları kapsayacak 30 soruluk taslak test hazırlanmıştır. Başarı testi sonucu bir öğrencinin elde edebileceği minimum puan 0 iken maksimum puan 100'dür. Testten elde edilen yüksek puanlar öğrencilerin sosyal bilgiler ders başarısının iyi olduğunun göstergesidir.

4- Ön uygulama 189 öğrenciye uygulanmıştır. Pilot çalışma, her kurum tipini temsil edecek 6 okulda yapılmıştır. Elde edilen cevapların madde analizi, madde istatistikleri hesaplanmış ve madde düzeltme çalışmaları yapılmıştır. Analize göre madde seçimi yapılırken her test için ayrı ayrı olmak üzere güçlük indeksleri dağılımının normal olmasına dikkat edilmiş ve ayırıcılık gücü indeksi 0,30'nin altında olan maddeler elenmiştir. Bilgiye dayalı başarı testini oluşturan maddelerin güçlük indeksleri (pj), standart sapmaları (sj), ayırt etme dereceleri (rjx), t ve p değerleri tablo 3'te verilmiştir. Ölçeğin kapsam geçerliğini belirlemek amacıyla uzman görüşü alınmış ve yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonuçlarının değerlendirilmesinde ölçekte yer alan maddelerden faktör yük değerlerinin 0,30 veya daha yüksek olan maddeler dikkate alınmıştır. Bilgiye dayalı başarı test maddelerinin faktör yük değerleri tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Bilgisine Dayalı Başarı Testi Faktör Yük Değeri Analiz Sonuçları

Madde No	Faktör Yük Değeri	Madde No	Faktör Yük Değeri	Madde No	Faktör Yük Değeri
1.	.646	11.	.692	21.	.537
2.	.588	12.	.615	22.	.533
3.	.646	13.	.532	23.	.511
4.	.581	14.	.610	24.	.571
5.	.710	15.	.630	25.	.558
6.	.652	16.	.600	26.	.543
7.	.601	17.	.485	27.	.437
8.	.566	18.	.516	28.	.682
9.	.481	19.	.601	29.	.509
10.	.662	20.	.546	30.	.453

5- Bilgiye dayalı başarı testi'nin güvenilirliği olarak cronbach - iç tutarlılık katsayısı 0,86 hesaplanmıştır. Bu değerler araştırma için yeterli görülmüştür.

Tablo 3. Bilgiye Dayalı Başarı Testini Oluşturan Maddelerin Güçlük İndeksleri (Pj), Standart Sapmaları (Sj), Ayırt Etme Dereceleri (rjx), t ve p Değerleri

MADDELER	Pj	Sj	Rjx	T	p
1	,65	,49	,37**	-5,7	,001
2	,78	,44	,41**	-7,2	,000
3	,34	,47	,40**	-5,4	,000
4	,38	,45	,33**	-3,6	,000
5	,45	,49	,63**	-12,2	,000
6	,73	,47	,46**	-14,4	,000
7	,64	,42	,58**	-12,8	,000
8	,96	,30	,46**	-12,9	,000
9	,92	,34	,61**	-14,4	,001
10	,35	,46	,59**	-10,8	,000
11	,95	,34	,50**	-4,7	,000
12	,36	,48	,39**	-5,4	,000
13	,34	,47	,46**	-4,9	,000
14	,34	,47	,36**	-4,8	,000
15	,44	,52	,43**	-6,8	,000
16	,35	,46	,29**	-4,8	,000
17	,47	,50	,52**	-4,4	,000
18	,38	,48	,45**	-2,7	,000
19	,43	,55	,36**	-2,4	,000
20	,57	,53	,45**	-2,7	,000
21	,46	,53	,63**	-7,9	,000
22	,46	,45	,43**	-7,9	,000
23	,44	,48	,40**	-6,7	,000
24	,42	,48	,30**	-7,9	,000
25	,32	,46	,27**	-6,6	,000
26	,35	,49	,23**	-3,2	,000
27	,37	,40	,25**	-6,1	,000
28	,98	,34	,50**	-6,1	,000
29	,98	,37	,68**	-5,2	,000
30	,38	,48	,54**	-4,3	,000

Alpha= ,86

1.8.2. Beceriye Dayalı Başarı Testi

Beceriye dayalı başarı testi, 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir(Ek-2). Beceriye dayalı başarı testi hazırlanırken aşağıdaki aşamalar takip edilmiştir:

1- Beceriye dayalı başarı testi hazırlanırken; McClure(1992)'un belirlediği harita kullanma becerileri ele alınmıştır. Seçilen becerileri yoklamak için her biri dört seçenekli çoktan seçmeli test maddeleri yazılmıştır. Maddeler yazıldıktan sonra soruların ilgili becerileri ne ölçüde yokladığını anlamak için uzman görüşlerine başvurulmuştur. Alınan görüşler doğrultusunda maddeler tekrar gözden geçirilip başarı testinin geçerlilik ve güvenilirliğini belirlemek için deneme uygulamasına tabi tutulmuştur.

2- McClure(1992)'un belirlediği harita kullanma becerilerinden yola çıkılarak yer alan becerilerle ilgili belirtke tablosu hazırlanmıştır.(Ek- 5). Belirtke tablosu yardımıyla öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceriler tespit edilerek her beceri ilgili soru ya da sorular hazırlanmıştır.

3- Tüm becerileri kapsayacak 33 soruluk taslak test hazırlanmıştır. Başarı testi sonucu bir öğrencinin elde edebileceği minimum puan 0 iken maksimum puan 100'dür. Testten elde edilen yüksek puanlar öğrencilerin harita kullanma becerilerinin iyi olduğunun göstergesidir.

4- Ön uygulama 189 öğrenciye uygulanmıştır. Pilot çalışma, her kurum tipini temsil edecek 6 okulda yapılmıştır. Elde edilen cevapların madde analizi, madde istatistikleri hesaplanmış ve madde düzeltme çalışmaları yapılmıştır. Analize göre madde seçimi yapılırken her test için ayrı ayrı olmak üzere güçlük indeksleri dağılımının normal olmasına dikkat edilmiş ve ayırıcılık gücü indeksi 0,30'nin altında olan maddeler elenmiştir. Beceriye dayalı başarı testini oluşturan maddelerin güçlük indeksleri (pj), standart sapmaları (sj), ayırt etme dereceleri (rjx), t ve p değerleri tablo 5'te verilmiştir. Ölçeğin kapsam geçerliğini belirlemek amacıyla uzman görüşü alınmış

ve yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonuçlarının değerlendirilmesinde ölçekte yer alan maddelerden faktör yük değerlerinin 0,30 veya daha yüksek olan maddeler dikkate alınmıştır. Bilgiye dayalı başarı testi maddelerinin faktör yük değerleri tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. 6. Sınıf Harita Kullanma Becerisine Dayalı Başarı Testi Faktör Yük Değeri Analiz Sonuçları

Madde No	Faktör Yük Değeri	Madde No	Faktör Yük Değeri	Madde No	Faktör Yük Değeri
1.	.626	12.	.624	23.	.493
2.	.582	13.	.543	24.	.620
3.	.605	14.	.676	25.	.745
4.	.724	15.	.612	26.	.717
5.	.682	16.	.704	27.	.736
6.	.537	17.	.561	28.	.572
7.	.615	18.	.634	29.	.590
8.	.637	19.	.592	30.	.637
9.	.655	20.	.650	31.	.582
10.	.482	21.	.675	32.	.692
11.	.493	22.	.595	33.	.481

5- Beceriye dayalı başarı testi'nin güvenilirliği olarak cronbach á- iç tutarlılık katsayısı 0,87 hesaplanmıştır. Bu değerler araştırma için yeterli görülmüştür.

Tablo 5. Beceriye Dayalı Başarı Testini Oluşturan Maddelerin Güçlük İndeksleri (Pj), Standart Sapmaları (Sj), Ayırt Etme Dereceleri (rjx), t ve p Değerleri

Maddeler	Pj	Sj	Rjx	t	p
1	,30	,46	,49**	-1,7	,000
2	,42	,49	,39**	-2,8	,000
3	,39	,49	,57**	-2,7	,001
4	,34	,35	,65**	-3,0	,000
5	,53	,51	,53**	-2,9	,000
6	,52	,39	,58**	-2,8	,005
7	,39	,49	,42**	-1,1	,000
8	,55	,49	,61**	-1,7	,000
9	,33	,47	,21**	2,2	,000
10	,30	,30	,41**	-1,5	,000
11	,32	,48	,57**	-2,6	,000
12	,51	,50	,31**	1,3	,011
13	,87	,34	,30**	1,4	,004
14	,32	,47	,60**	-1,6	,000
15	,39	,39	,46**	-1,3	,003
16	,46	,50	,61**	-1,6	,000
17	,42	,49	,57**	-2,0	,000
18	,90	,30	,67**	-3,2	,000
19	,34	,43	,63**	-1,4	,000
20	,38	,27	,35**	-3,7	,000
21	,48	,50	,50**	-3,0	,000
22	,46	,24	,31**	-2,0	,000
23	,48	,49	,29**	-2,9	,000
24	,35	,22	,61**	-1,6	,000
25	,30	,30	,44**	-2,0	,000
26	,33	,42	,46**	-1,3	,000
27	,54	,42	,39**	-1,7	,000
28	,33	,47	,40**	-3,3	,000
29	,39	,39	,34**	-1,5	,000
31	,32	,46	,56**	-4,5	,000
32	,46	,45	,63**	-7,9	,000
33	,32	,48	,46**	-6,7	,000

Alpha= ,87

1.8.3.1. İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Düzeylerine İlişkin Öğretmen Anketi

Çalışmada sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerilerini değerlendirebilecekleri bir anket oluşturulmuştur.(Ek-3). Ankette; kişisel bilgiler ve 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanım becerisine dayalı sorular olmak üzere iki bölüm bulunmaktadır. Anket soruları hazırlanırken, ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı ile McClure'un(1992) belirlediği harita ve küre kullanım becerilerinden faydalanılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerine kişisel bilgi içeren 5 soru ve 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanım becerisine dayalı soruların yer aldığı kapalı uçlu 15 tane soru olmak üzere, toplam 20 maddeden oluşan bir anket uygulanmıştır. 15 maddelik harita kullanma becerisi anketi sosyal bilgiler öğretmenlerine sunularak araştırmaya ilişkin veriler toplanmıştır.

Araştırmacı tarafından anket oluşturulurken aşağıdaki aşamalar izlenmiştir:

- 1- McClure'un belirlediği harita kullanma becerilerinden yola çıkılarak yer alan becerilerle ilgili belirtke tablosu hazırlanmıştır.(Ek- 6). Belirtke tablosu yardımıyla öğretmenlerin görüşlerini almaya yönelik soru ya da sorular hazırlanmıştır.
- 2- Uzman görüşü alınarak hazırlanan anketin kapsam geçerliliği sağlanmıştır.
- 3- Yapı geçerliğini sağlamak amacıyla yapılan faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen faktör yük değerleri Tablo 6'da sunulmuştur. Faktör analizi çok değişkenli bir istatistik olup, korelasyon temellidir. Bu nedenle faktör analizinde elde edilen korelasyon matrisi kullanılmaktadır.
- 4- Öğretmen anketinin güvenilirlik katsayısı 0.83 bulunmuştur.

Tablo 6. İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Düzeylerine İlişkin Öğretmen Anketi Faktör Yük Değeri Analiz Sonuçları

Madde No	Faktör Yük Değeri
1.	.610
2.	.679
3.	.740
4.	.659
5.	.848
6.	.722
7.	.788
8.	.504
9.	.807
10.	.577
11.	.640
12.	.530
13.	.630
14.	.516
15.	.618

1.9. Araştırmanın Temel Kavramları

Bu araştırmada aşağıdaki tanımlar öne çıkmaktadır.

Coğrafya: “Coğrafya; insan ve doğal ortam arasındaki karşılıklı etkileşimleri dağılış, karşılaştırma ve nedensellik ilkelerine göre araştıran ve sonuçlarını sentez olarak veren bir bilimler topluluğudur”(Elibüyük, 1995).

Görsel Materyal: Derste yararlanılabilecek her türlü görsel araç- gereçlerdir.

Harita: “Genelde haritalar; yeryüzünün dar ya da geniş bir bölümünün coğrafi, jeolojik ve politik özelliklerini, bir ölçeğe bağılı kalarak grafik yolla gösterimi olarak tanımlanabilir” (Harita Genel Komutanlığı, 2002).

Küre: “Bu terimin iki anlamı vardır: 1. Dünya veya Yerküre. 2.Yeryuvarlağıının küçültülmüş, ağaçtan, mukavvadan, madenden veya camdan yapılmış bir biçimi” (İzbrak, 1986: 246).

Beceri: “Herhangi bir etkinliğı sürekli olarak belli bir yeterlik düzeyinde yapabilmektir” (Paykoç, 1991: 13).

“Maharet, bireyin herhangi bir iş sahasında veya sanatta kazandığı özel ustalıktır. Becerilerde, zihin ve eller birlikte kullanılır. Edinilen bilgiler günlük hayatta yeni buluşlar yapmaya yönelir. Bilgilerin pratiğe (uygulamaya) geçirilmesi, öğretimin en köklü amaçlarından biri, belki de en önemlisidir” (Doğanayb, 2002: 146).

Sosyal Bilgiler: “İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır” (Erden 1998:9).

Coğrafi Beceri: Coğrafi beceriler, coğrafya bilgisi ile donanmış veya coğrafya bilgisine sahip kişiyi oluşturan, olması gereken unsurlardır. Coğrafya eğitimindeki beş beceri şunlardır (Geography For Life: National Geography Standarts Projects, 1994: 42):

1. Coğrafi sorular sorma
2. Coğrafi bilgi kazanma
3. Coğrafi bilgileri düzenleme
4. Coğrafi bilgileri analiz etme
5. Coğrafi sorulara cevap verme

Harita ve Küre Kullanım Becerileri: Etkili bir coğrafya öğretimi için coğrafi becerilere dayalı olarak öğrencilerde kazandırılmak istenen unsurlardır. McClure'un (1992:101) belirlediği harita ve küre kullanım becerileri:

1. Sembollerin anlaşılması
2. Alansal perspektifin geliştirilmesi
3. Yönün anlaşılması
4. Uzaklığın anlaşılması
5. Yerin belirlenmesi
6. Harita ölçeği
7. Yeryüzü şekillerinin anlaşılması
8. Haritanın yorumlanması

İKİNCİ KESİM
COĞRAFYA, SOSYAL BİLGİLER, GÖRSEL MATERYALLER,
BECERİ, HARİTA KULLANMA BECERİSİ

2. COĞRAFYA, SOSYAL BİLGİLER, GÖRSEL MATERYALLER, BECERİ,
HARİTA KULLANMA BECERİSİ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR
ÇERÇEVE

Haritalar yaşadığımız coğrafyanın kanıtı niteliğindedir. Bu durum harita kullanımının coğrafya bilimiyle özdeşleşmiş olmasını sağlamaktadır. Bu sebeple, bu bölümde ilk olarak coğrafyanın ne olduğu, ne ile uğraştığı ve coğrafyanın temel özellikleri üzerinde durulacaktır. İkinci olarak; coğrafya ile birlikte tarih, vatandaşlık gibi konuları tek bir başlık altında görme olanağı sağlayan ilköğretim sosyal bilgiler dersine değinilecektir. Üçüncü olarak; sosyal bilgiler dersinin etkili olarak verilebilmesinde görsel materyallerin etkisi üzerinde durulup, çalışmanın temel konusunu oluşturan görsel materyallerden haritanın ne olduğu, harita kullanımının faydaları üzerinde durulacaktır.

Amacına uygun harita kullanımının en doğru şekilde sağlanabilmesi için öğretmenlerin öğrencilere gerekli bir takım becerileri kazandırması gerekmektedir. Bu sebeple dördüncü olarak; beceri kavramı üzerinde durulacak, ardından sosyal bilgilerde beceri, coğrafi beceriler, harita kullanma becerileri üzerine bilgilere ve ilgili araştırmalara yer verilecektir.

2.1. Coğrafya

Coğrafya, yeryüzünün iç ve dış yapısının oluşumunu, bu oluşumun canlılara etkisini, canlıların birbiriyle etkileşimini, insan yaşayışını, farklı hayvan ve bitki topluluklarının dağılışını inceleyen bir disiplindir. Özçağlar(2001) coğrafyayı şu şekilde tanımlamıştır:

“İnsanla doğal ortam arasındaki karşılıklı etkileşimleri, bu etkileşimler sonucunda gelişen faaliyetlerle durumları dağılıp, karşılaştırma, ilişki kurma ve nedensellik ilkelerine bağlı kalarak araştırıp inceleyen ve elde ettiği sonuçları bir sentez halinde ortaya koyan, kendi içerisinde çok sayıda bilim dalından oluşan bir bilimler topluluğudur.”

Coğrafya genel bir bilimdir. Birçok bilimi içinde barındırır. Bunun sebebi coğrafyanın sosyal bilimlere, fen bilimlerine yakın olmasından kaynaklanmaktadır.

Akkuş'a(1995) göre, coğrafya bu bilimlerden aldığı bilgileri coğrafi düşünce ile yorumlayarak toplumun sosyal, ekonomik ve teknik problemlerini çözümleneyi kolaylaştıran önerilerde bulunur. Coğrafyanın bu alanlara yakınlığı coğrafi bir materyal olan haritaların kullanım alanını da genişletmektedir.

Gregg ve Leindhart(1994), coğrafyayı 4 özellekle karakterize edilen bir disiplin olarak tanımlamaktadırlar. Birincisi bir yere eşsiz bir karakter kazandıran, yeryüzü üzerindeki özelliklerin dağılımıdır (Örn: dağlar, nehirler, denizler vb.). İkincisi, bazı şeylerin oldukları yerlerde ve zamanda nasıl meydana geldiğini anlamaktır.(Örn: volkanlar gibi). Üçüncüsü, meydana gelen olayların, diğer olaylarla ilgisi ve bağlantısıdır(Örn: yağmur ormanları tahribi). Dördüncüsü, coğrafyanın haritalar ile bilgilerin ve fikirlerin iletişimini sağlamasıdır. Bu dört özellik birbiri ile çok çeşitli yollardan etkileşim içindedir. Bunlardan ilk üçü coğrafyanın temel prensibidir. Sonuncusu ise coğrafi araştırmalar sonucu elde edilen bilgilerin ifadesidir(Akt: Karabağ, 1998).

Dünyamız ve ülkemizde var olan olayları anlayabilme, sebep sonuç ilişkisi kurabilme, olaylar hakkında görüş bildirebilme, gelecekte olabilecekler hakkında yorum yapabilme gibi değerlere sahip olma coğrafi bilinci gerektirir. Coğrafi bilince sahip olma da etkin vatandaş olabilmeye gereklidir.

Karabağ ve Şahin (2007), coğrafyanın öğrencilerde içinde yaşadıkları ülke ve yere dair bir bilinç geliştirip bu yerleri öğrenciler için anlamlı kılarak onlarda bir ulus ve vatandaşlık bilinci oluşturmaya çalıştığını belirtmişlerdir. Bu sebeple öğrencilere coğrafi bilinç kazandırmak amaç olmalıdır.

2005 MEB ortaöğretim coğrafya öğretim programı da öğrencilerin yaşadıkları alandan başlayarak ülkemiz ve tüm dünya ile ilgili coğrafi bilinç kazanmalarını, gelecekteki yaşantılarında etkin bir şekilde kullanabilecekleri bir donanıma sahip

olmalarını amaçlamaktadır. Coğrafya eğitimiyle öğrencilere kazandırılması beklenen coğrafi bilinç MEB ortaöğretim coğrafya öğretim programında dört temel eksen üzerine oturtulmuştur(Tablo 7).

Tablo 7. Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programında Yer Alan Coğrafya Öğretiminin Temel Eksenleri

Konum Analizi	. Yerler / Alanlar . Türkiye . Bölgeler ve ülkeler	Mutlak ve göreceli konuma bağlı olarak çalışan alan ya da olayın konumsal özelliklerinin analiz edilmesidir. Bu aynı zamanda yaşanılan yer, bölge ve dünya algısı kazandırmayı da amaçlar.
Coğrafi Temalar	. İklim, yer şekilleri, toprak, bitki, sular... . Nüfus, yerleşme, ekonomi, politika, yönetim... . Çevre ve toplum	Coğrafya dersleri bu temaları farklı ölçeklerde mekân, yer, çevre, bölge ya da peyzaj bağlamında ele alır. Bunlarla ilgili olarak dağılışı, karşılıklı etkileşim, değişim ve mekânsal dokular irdelenir.
Coğrafi Beceriler	. Yöntemler . Teknikler . Uygulamalar	Coğrafyanın yukarıda belirlenmiş temalar ve temel kavramlarına dayalı analizler gerçekleştirebilmek için gerekli olan becerilerdir.
Tutum ve Değerler	. Doğaya yönelik . İnsana yönelik	Doğa ve insana ait unsurların korunmasına ve sürdürülmesine dönük tutum ve değerlerin geliştirilmesini ifade eder.

Tablo 7’de de belirtildiği gibi coğrafi beceriler, coğrafi temaların ve coğrafyanın temel kavramlarına dayalı analizler gerçekleştirebilmede gerekli becerilerdir. İklim, yer şekilleri, toprak, bitki, sular, nüfus, yerleşme, ekonomi, politika, yönetim, çevre ve toplum gibi coğrafi konular hakkında gerekli dağılışı, birbiriyle etkileşim, değişim ve

mekânsal dokuları irdeleyebilme coğrafi becerilere sahip olmayı gerekmektedir. Örneğin; iklimin bitki örtüsüne, nüfusa, çevre ve topluma etkisi gibi coğrafi konuların birbirleriyle karşılaştırılması harita kullanım becerisi başta olmak üzere birçok coğrafi beceriyi gerekli kılmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Milli Coğrafya standartları (National Geography Standarts, 1994), coğrafya eğitimi için coğrafi beceriler hususuna önemle yer vermiş, öğrencilerin coğrafya eğitimi sonrasında sahip olmaları beklenen bilgi ve becerilerin neler olması konusunda standartlar geliştirmiştir.

ABD gibi ekonomik yönden gelişmiş bir ülkenin coğrafya eğitimine büyük önem verdiği görülmektedir. ABD Milli Coğrafya standartlarında, mekânsal bir perspektiften bilgilerin toplanması, analiz edilmesi ve rapor edilmesi için haritalar ve diğer coğrafi araç-gereç ve teknolojilerin kullanılmasını coğrafya eğitimi şart koşturmaktadır. Mekânsal açıdan dünya standardının geliştirilebilmesi için görsel materyallerin özellikle harita kullanımının önemi vurgulanmaktadır. Ne yazık ki ülkemizde etkili coğrafya öğretiminin verilmesinde görsel materyallere özellikle harita kullanımına gereken önemin verilmediği görülmektedir. Ülkemizde yapılan araştırmaların bu konuda az oluşu, bu sorunun ispatıdır. Hâlbuki yaşadığımız çağ, etkin vatandaşlar yetiştirebilmede iyi bir coğrafya eğitimi gerekli kılmaktadır. Bu nedenle ilköğretimin ilk dönemlerinden itibaren öğrencilere hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders içeriğinde, coğrafya bilgisi ve yeteneği kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Demiralp (2006:328), coğrafyanın sosyal bilgiler dersinde öğretilmeye başlanmasının, öğrencilerin coğrafya bilgilerini ve yeteneklerini arttırmaları için uygun fırsatı yarattığını belirtmektedir.

Barth ve Demirtaş (1997:10.19), coğrafyacılar ve eğitimcilerin, öğretmenlere coğrafya öğretirken yardımcı olması amacıyla sosyal bilgiler müfredatı içerisine coğrafyanın ana kollarını ifade eden kavramlar yerleştirmiş olduklarını belirtmişlerdir. Bu kavramlar, öğretmenlerin coğrafi içeriği görebilecekleri bir pencere sağlamaktadır. Böylece, bu beş kavram, coğrafya eğitiminde düşüncelerin oluşumunun eğitici çerçevesi olarak bulunmaktadır.

Barth ve Demirtaş (1997:10.19)'a göre sosyal bilgiler müfredatı içerisindeki beş ana kavram şunlardır:(1)Konum, (2)Yer, (3)İnsan / Çevre etkileşimi, (4)Hareket ve (5)Bölgeler

1- Konum: Dünyadaki yer ve insanların, enlem ve boylam değerlerini kullanarak belirlenen yerleridir. Konum aynı zamanda belirli bir yer ile başka bir yerin bağlantısını belirterek, onlara yakın başka bir yerde olabilir. Bir yerin konumunun bilinmesi herhangi bir coğrafi analizin anlaşılmasından ve öğrenilmesinden daha önemlidir.

2- Yer: Mekânların tanımlanabilir, fiziksel ve insani özellikleri anlamına gelmektedir. Dünyadaki tüm mekânlar soyut veya somut ayırıcı özelliklere sahiptir. Bu özellikler mekânları birbirinden ayırmaktadır.

3- İnsan / Çevre Etkileşimi: İnsanların belirli yerlerle olan etkileşimi anlamına gelmektedir. Dünya üzerindeki bütün yerlerin insan yerleşimi açısından avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Bu kavram, insanlar tarafından çevrenin nasıl değiştirildiğini ve fiziki coğrafi özelliklerin beşeri hayatı nasıl etkilediğini de ifade etmektedir.

4- Hareket: İnsanların dünyadaki diğer insanlarla olan etkileşimi anlamına gelmektedir. İnsanlar dünya üzerinde düzensiz olarak yer kaplamaktadırlar, fakat eşyaların nakliyesi, seyahat, ticaret, bilgi akışı ve politik olaylar yoluyla birbirleriyle iletişim kurmaktadırlar. Bu kavram ayrıca, insan göçü ve düşüncelerin bir yerden başka bir yere hareketi konularında da yoğunlaşmaktadır.

5- Bölgeler: Coğrafi konuların temel bir ünitesi anlamına gelmektedir. Bir bölge özel bir ölçü dâhilinde uygun bir bütünlük arz eden alandır, bunlara örnek olarak devlete ait bir birim, bir dil grubu veya toprak düzenleme tipi verilebilir.

Ayrıca Barth ve Demirtaş (1997:10.19), sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin, coğrafya konularını öğretirken, öğrencilerin coğrafi kavramları ana hatlarıyla anlayabilmeleri için öğrencilere haritaların ne olduğunu öğretmesi gerektiğini, bu yönde öğretmenlerin, öğrencilerin haritalarla çalışmalarını gerektiren etkinlikler düzenleyerek coğrafi kavramların anlaşılmasını sağlayabileceklerini belirtmektedirler.

2.2. Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler, etkin vatandaşlar yetiştirebilmede birçok farklı disiplinden yararlanarak, öğrencilerin günümüz toplumuna kolay adapte olmasını amaçlayan bir çalışma alanıdır. MEB (2005b:51), tarafından sosyal bilgilerin şu şekilde bir tanımı yapılmıştır:

“Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir.”

Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgili bilgi üreten ve bu alanda uluslar arası en büyük kuruluşlardan biri olan ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) ise, sosyal bilgileri şu şekilde tanımlamaktadır:

Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Sosyal bilgiler antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimleri gibi birçok farklı bilimden oluşmaktadır.

NCSS(1993:3)' göre sosyal bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır.

Ülkemizdeki sosyal bilgiler öğretim programının amacı incelendiğinde, temel demokratik değerlerle donanmış olma, insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı olma gibi evrensel değerlerle, Atatürk ilke ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavrama gibi ulusal değerlere sahip vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinmektedir. Ayrıca, öğrencilerin mantıklı ve doğru kararlar alabilmelerinde, sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmelerinde, bilgiyi nasıl edinebileceği ve edindiği bilgiyi nasıl kullanabileceği konularında sosyal bilgiler dersi yardımcı olmaktadır.

“Sosyal bilgiler; sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır” (Doğanay, 2004:17).

Tanımdan da anlaşılacağı gibi, toplumumuz, demokratik, düşünebilen, birçok beceriye sahip vatandaşlara ihtiyaç duymaktadır. Sosyal bilgiler dersinde de, bu niteliklere sahip bireyler yetiştirebilmek için ezbere dayalı bir sistem yerine düşünmeye yönelten, becerileri geliştirmeye yönelik farklı etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir. Özellikle ders süreci içerisinde görsel materyal kullanımı dersin verimini artırmaktadır.

Yazıcı(2005), sosyal bilgiler derslerinde kullanılan görsel materyallerin, öğrencilerin okudukları metni anlamalarında ve eleştirel bakış açısına sahip olmalarında önemli bir yere sahip olduğunu, bu derslerde en çok kullanılan görsel materyallerin haritalar- küreler, grafikler, tablolar ve resimler olduğunu belirtmektedir.

Bu sebepten dolayı öğretmenlerin ve öğrencilerin bu tür materyalleri anlamalarına yardımcı olacak özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersinde bu materyallerin etkili kullanılmaması ve kullanımı hakkında bilgi sahibi olunmaması, derse karşı öğrencilerin tutumunu olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir.

“Öğrenciler Sosyal bilgiler dersini *ezber* dersi olarak görmektedir. İçeriğin ağırlığı ve gerçek yaşamdan kopukluğu, öğretimde kitap merkezli bir stratejinin uygulanması, öğrencilerin edilgenliğe mahkûm edilmesi ve uygulamadan yoksun bırakılması genel eleştirilerdir” (Otluoğlu ve Öztürk, 2002).

Bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak için öğretmenlere önemli roller düşmektedir. Öğretmenler sosyal bilgiler dersini tek düzelikten kurtarmalı, ders sürecinde ilgi çekici etkinliklere yer vermelidirler. Öğretmenler, öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebilecekleri, bilgi ve becerilerini kullanabilecekleri sınıf ortamı yaratmalıdırlar. Ayrıca, iyi bir öğretmenin alanında uzman olması yetmeyebilir, alanındaki konuları öğrencinin seviyesine indirgeyebilme iyi bir öğretmenin özelliklerinden biridir. Öğrenciye bilgiyi ezberletmek yerine bilgiye ulaşma yollarını benimsetmeli, ihtiyaç durumunda farklı kaynaklardan yararlanması gerektiği alışkanlığının kazandırılması gerekmektedir.

“Günümüzün öğretmeni bilgi kaynağı olma ve bilgi aktarma durumunda olmamalıdır. Artık o, öğrencilerini bilginin kaynağına yönlendiren, gereksinimleri olan bilgiye ulaşmaları için gerekli becerileri kazandıran ve ulaştıkları bilgileri anlamlandırıp, üzerinde düşünebilmelerini sağlayan biri olmalıdır”(Doğanay, 2002b: 37).

Bilgi ne kadar gerekli ve değerli olursa olsun öğrenciye değeri ve önemi verilmediği sürece öğrenci için bilgiyi öğrenmek gereksizdir. Öğrencinin öğreneceği bilginin yaşamında sağlayacağı faydaları görmesi, günlük hayatında gerektiği durumlarda öğrendiklerini uygulaması öğrenme konusunda istek uyandırır. Bu durumda öğrencide olumlu tutumlar da gözlemlenebilir: Sosyal bilgiler bilgisini gerekli zamanlarda kullanır, derse katılımı artar, sosyal bilgiler dersine karşı tutumu olumlu yönde gelişir ve öğrendiği bilginin kendisine faydalı olduğunun farkına varır.

“Öğretmenlerin, okullarda üstlendiği öğretim uzmanlığı, öğretme, güdüleyicilik, idari roller, liderlik, danışmanlık ve model olma gibi görevleri vardır” (Atasoy, 2004:294). “Bu görevler içinde yer alan öğretme sürecinde, coğrafya öğretimini hangi ilke ve yöntemlerle, hangi araç ve gereçleri kullanarak yapması gerektiğini bilmeleri; derslerin genel hedefleri, işlenen ders konularının temel stratejileri ve amaçları gibi önemli temel esaslar hakkında da fikir ve görüş sahibi olmaları gerekir” (Doğanay ve Zaman, 2004).

Dorow(1989)’ a göre sosyal bilgiler öğretmeni, çeşitli sosyal bilim dallarının yöntem ve yapılarını yansıtan kaynak, materyal ve prosedürleri kullanmalıdır; Birincil ve ikincil kaynakları kullanma, harita okuma, grafik yorumlama gibi becerileri vurgulamalıdır. Bu becerilere sahip olma sınıfta görsel materyalin sıkça kullanımıyla mümkün olabilmektedir.

Michaelis ve Garcia (1996), harita ve küre kavram ve becerilerinin gelişmesinde en önemli sorumluluğun, bütün ülkelerdeki sosyal çalışma programlarında yer alan ilkökul ve ortaokul öğretmenlerine düştüğünü belirtmektedirler.

2.3. Görsel Materyaller

Yapılan araştırmalar öğrencilere bilgi, beceri, tutum ve değer kazandırmada materyallerin önemli bir paya sahip olduğunu işaret etmektedir. Çoklu zekâ teorisi adı

verilen öğrenme teorisi ise bazı öğrencilerin, görsel betimlemeler yoluyla daha kolay öğrendiklerini belirtmektedir.

Görsel materyaller, öğrencilerin dikkatini çekerek onları güdüler, dikkatlerini canlı tutar, kavramları somutlaştırır, bilgiyi düzenler ve bilgiyi basitleştirerek bilginin anlaşılmasını kolaylaştırır. 2005 sosyal bilgiler programı, görsel materyallerin (fotoğraf, resim, grafik, karikatür, harita vb.), sadece metinden oluşan bir yazılı materyalden daha etkili olduğunu ve bazı öğrencilerin görsel betimlemeler yoluyla daha kolay öğrendiklerinin bilindiğini belirtmektedir. Hatta sözel yolla daha kolay öğrenen öğrenciler bile bazı kavramları öğrenmede, görsel desteğe ihtiyaç duymaktadırlar.

Eğitimde görsel ve işitsel araçlar, öğrenmenin kalıcı izli olmasını sağlaması açısından çok gereklidir. Eğitim ve öğretim etkinliği ne kadar çok duyu organına hitap ederse, öğrenmede o kadar iyi ve kalıcı izli olmakta, unutma da o kadar geç olmaktadır.

Barth ve Demirtaş (1997:3.2), “İlköğretim Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenci derse aktif olarak katılmalıdır, çünkü öğrenci ne kadar etkin olursa derste öğretilenleri o kadar çok öğrenip hatırlayacaktır. Yapılan araştırmalara göre öğrenci; duyduklarının % 10'unu, gördüklerinin % 15'ini, hem görüp hem duyduklarının % 20'sini, tartışıklarının % 40'ını, kendi katılım ve denetimimizin % 80'ini, başkalarına öğrettiğimizizin %90'ını öğrenir ve unutmaz.”

“Araç ve gereç kullanmadan coğrafya eğitimi yapmak demek, ulaşılması gereken hedefin daha işin başında, ancak yarısına varmayı peşinen kabul etmek demektir”(www.coğrafya.biz.com). “Öğrenciler hem sosyal bilgiler müfredatında hem de gündelik yaşamlarında sık sık görsel olarak temsil edilmiş bilgilerle karşı karşıya gelirler. Bu tür bir bilgiyi kavramak, yorumlamak ve değerlendirmek için öğrencilerin bazı yardımlar almaları gerekebilir” (Garcia ve Michaelis, 2001:248). Bu yardımlardan biri görsel materyallerdir.

Derste görsel materyal kullanımı eğitimin ekonomik olmasına katkı sağlamaktadır. Öğrenciye saatlerce anlatılması zor görünen konuları görsel araç-gereçler sayesinde kısa sürede anlatma kolaylığı sağlamaktadır. Sosyal bilgilerde yer alan birçok kavramın kısa sürede anlaşılmasını sağlamada haritalar bize yardımcı olur.

“Coğrafyanın avantajlarından biri bilgilerin sunulmasında çok önemli yer tutan görsel materyaldir. Haritalar, kesitler, grafikler ve diyagramlar coğrafya ile özdeş anlatım araçlarıdır. Günümüz teknolojisiyle, hele bilgisayar desteğiyle bu tür araçların çok zengin çeşitlilikte ve üstün nitelikte hazırlanması mümkün olabilmektedir. Ayrıca günümüzde bilginin hızlı algılanması gereği ve biraz da buna bağlı olarak okumadan öğrenme isteği, yine coğrafyanın görsel anlatım araçlarının önem ve değerini artırmaktadır. Çoğu zaman sayfalarca anlatılması zor olan bilgilerin bir harita ile çok daha etkili sunulması mümkün olabilmektedir” (Kayan, 2000: 14).

Yeni kazanılan bilgi ve beceriyi öğrencinin pekiştirmesini sağlama, anlamasını kolaylaştırma açısından görsel materyaller bize yardımcı olabilir. Diğer alanlarda olduğu gibi sosyal bilgiler dersinde de kazanılan bilgi ve becerilerin uygulamaya geçmemesi o bilginin unutulmasına neden olabilir.

2005 sosyal bilgiler programı görsel materyallerden şu konularda yararlanabileceğimizi belirtmektedir:

Karşılaştırma yapmak, istatistik ve diğer verileri daha anlaşılır kılmak, nesnelere açıkça görebilmek için büyütme ya da küçültme, sözel mesajları desteklemek (sözel mesajları tekrarlamak değil), bir noktayı açıklığa kavuşturmak; değişiklikten, çeşitlilikten yararlanmak; ilişkileri, kural ya da formülleri göstermek amacıyla görsel materyaller kullanılabilir.

Sosyal bilgilerde kullanılan görsel materyaller: Ders kitabı, tahta, küre, harita, atlaslar, internet, kavram haritaları, eğitici CD’ler, PowerPoint sunumlarını hazırlama, deneyler, ansiklopediler, resim ve resim setleri, yap-bozlar, grafikler, el kitapçıkları, albümler, aile ağacı(soyağacı), bulmacalar, ses kasetleri, çalışma yaprakları, gerçek kişi, nesne ve modeller, astat(saydam), slâyt, videokaseti ve VCD, kuklalar, ünite dosyasıdır.

2.4. Harita

Coğrafyanın temel ifade araçlarından biri olan haritalar, yeryüzünün bir bölümünün veya tamamının belirli bir ölçek dâhilinde küçültülerek bir düzlem üzerine aktarılmasıdır. Küre ise dünyanın küçültülmüş bir modelidir.

Görsel materyallerden en fazla kullanım olanağına sahip olan haritalardır. Harita, bir bölgenin topografyası, jeolojisi, jeomorfolojisi, iklimi, trafiği, yeraltı-yerüstü kaynakları, ekonomisi hakkında bilgi verir.

Haritalar, çok zengin detayları düzenleyen ve toparlayan bir kaynaktır.

Karabağ ve Şahin (2007), “Haritalar genel olarak; bir yeri konumlandırmak veya o yerin lokasyonunu belirlemek, izlenecek güzergâhı göstermek, iki nokta arasındaki ulaşımın nasıl olacağını saptamak, bir alandaki coğrafi bilgiyi göstermek veya bilgiyi depolamak, verilen bilgilerden yararlanılarak yorum yapıp problem çözmek amaçlı kullanılır. Bu nedenlerden dolayı da haritalar, coğrafya öğretimindeki en temel öğretim materyalidir.”

2.5. Harita Kullanmanın Önemi

Dünya ile ilgili olan her şey sosyal bilgiler ders alanına giriyorsa, derste haritalardan yararlanmak kaçınılmaz görünmektedir.

“Coğrafi haritalar, okulöncesi dönemden yükseköğretime kadar öğretime yardımcı olması için okullarda kullanılmaktadır(Verdi ve Kulhavy, 2002) ve coğrafya derslerinin öğretiminde öğretmenlerin en sık kullandığı materyallerden biridir” (Girgin, Koca ve Sever, 2003). Öğretmenler haritaları, öğrencilere uzak yerleri göstermek, tarihi yerleri işaret etmek ve ders konularıyla ilgili ek bilgi sağlamak için kullanmaktadır (Verdi ve Kulhavy, 2002). Coğrafyada haritaları etkili olarak kullanabilme, haritaları çok iyi anlamayı gerektirir (Akt. Anderson ve Leindhart, 2002).

Harita kavramı yalnız coğrafya dersinde karşımıza çıkmaz. Bu sebeple harita kullanımını coğrafya dersi ile sınırlamak yanlış olur. Birçok alanda haritalardan yararlanabiliriz. “Bornes, tarih öğretilirken bir dünya haritası ile birlikte bir de yüzyılları gösteren şerit bulunduğu takdirde çocuğun, kahramanlarını boşluğa yerleştirebildiği gibi zaman içerisine de yerleştirebileceğini, dolayısıyla çocuğun zaman ve mekân algısını birlikte almasının zaman kavramını öğrenmesinde yararlı olabileceği düşüncesini belirtmiştir” (Blyth, 1996: 103).

Coğrafya tarih dersi ile iç içedir. Uygarlıklar coğrafi alanlar üzerine yerleşmişler ve zaman içerisinde coğrafi mekânlar değişik uygarlıkların yerleşim yerlerini oluşturmuştur. Bu yerleşim alanları hiç değişmemekle birlikte üstünde hükmeden uygarlıklar zamanla değişmiştir. Uygarlıkların var oluş sebeplerini anlama, yerleşim yerlerini seçme nedenlerini anlama, diğer uygarlıklarla yapılan savaşların sebeplerini ve sonuçlarını anlama gibi tarihteki önemli olayların anlaşılması coğrafyayı öğrenmekten geçer. Günümüzde dahi yaşanan anlaşmazlıkların temelinde coğrafi özellikler yatmaktadır. Coğrafi özelliklerin olaylardaki rolünün anlaşılması haritalarla mümkün olabilmektedir. Öğrenci haritayı inceleyerek coğrafi konumun uygarlıkların gelişiminde ne kadar önemli bir rolünün olduğunu anlayabilir. Tarihi olaylar hakkında haritalara bakarak yorum yapabilir.

Köstüklü(1998:116), “Tarih haritaları, tarihle ilgili yorumlarımızda bize yardımcı olduğu gibi bazı soyut kavramları öğrencinin anlamasında da faydalıdır. Bu yüzden tarih sınıflarında önemli, belli başlı haritalar, mesela bir Dünya haritası, Türkiye haritası, Türk Dünyası haritası vb. haritalar sürekli bulundurulmalıdır. Böyle bir ortamda ders yapan çocuk belki farkına varmadan tarih eğitimi almış olacaktır.

Eski ve yeni devlet büyükleri çalışma masalarında her zaman çalışmalarına yardımcı olabilmesi amacıyla haritaları kullanmışlardır. Tarihi kararları alırken haritalardan yararlanmışlardır.

Bu konuda yüce önderimiz Atatürk: “Ben askerî meseleleri olduğu gibi siyasî meseleleri de haritadan mütalaa ederim.” diyerek harita kullanımına verdiği önemi dile getirmiştir.

Derslerde harita kullanımına gerektiği kadar yer vermeme öğrencilerin harita kullanma konusunda yanlışlara düşmesine neden olmaktadır. Örneğin; haritanın yukarısı kuzey, haritanın aşağısı güney gibi... Michaelis(1988:337)ve Chapin ve Messick (1999) haritalar ve küreler hakkındaki öğrencilerin sahip oldukları yanlış düşüncelere yer vermektedir(Tablo 8).

Tablo 8. Michaelis(1988:337)ve Chapin ve Messick (1999) Tarafından Verilen Haritalar Ve Küreler Hakkındaki Yanlış Düşünceler

Michaelis tarafından verilen haritalar ve küreler hakkındaki yanlış düşünceler:	Chapin ve Messick tarafından verilen haritalar ve küreler hakkındaki yanlış düşünceler:
<ul style="list-style-type: none">• Kuzey her zaman haritanın üstündedir.• Kuzey yukarda, güney aşağıdadır.• Bir paralel iki nokta arasındaki en kısa mesafedir.• Bölgelerin şekli ve biçimi haritalar ve kürelerde aynı değildir.	<ul style="list-style-type: none">• Bütün haritalarda semboller aynıdır.• Kuzey daima haritanın tepesidir.• Kuzey yukarıda, güney aşağıdadır.• Alan renkleri aynı yükseltiyi gösterir.• Büyüklük ve şekil, haritalarda ve kürelerde aynı değildir.

Kaynak: Yazıcı, (2005)

Tablo 8’de verilen harita ve küreler hakkındaki yanlış düşünceler, öğrencilerin harita kullanımına dair eksikliğinden ileri gelmektedir. Bu yanlışların ortaya çıkmaması için öğrencilerin harita ve kürelerle her fırsatta bir araya getirilmesi gerekmekte ve harita çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Haritalar ve küreler çocukların coğrafi dünya hakkındaki bilgi kaynaklarıdır. Haritalar ve küreler sayesinde bir yerin konumunu, fiziki özelliklerini, doğal özelliklerini, iklim ve hava durumunu, ekonomisini öğrenebiliriz. Ayrıca, harita ve küreler, öğrencilerin dünyayı anlayabilmesinde gerekli olan problem çözme becerisine sahip olabilmede önemli bilgiler sağlamaktadır.

Preston ve Herman (1974), “Haritalar ve küreler coğrafi isimleri, konuları, fikirleri eksiksiz verir. Çocuklar, (1) yakın çevrelerinin fiziki yapısını öğrenir, (2) önemli coğrafi kavramların anlamını öğrenir(örneğin; ada, kıstak, dünya gibi...), (3) coğrafi kavramlar arasındaki ilişkileri algılar, (4) coğrafi olayların sırasını keşfeder, (5) haritalar yoluyla bilgi üretir.” demektedir.

Haritalarla çalışma yer isimlerini akılda tutmaya yardım eder ve yerlerin konumları, farklı yerlere olan uzaklıkları, fiziki ve beşeri özellikleri gibi özelliklere ait bilgilerin akılda uzun süre kalmasına yardımcı olur. Çocuklar kıtaların ve okyanusların konumlarını, isimlerini öğrenir ve öğrendiği andan itibaren küreleri sosyal çalışmalarında kullanır. Çocuklar harita ve küreler üzerinde bulunan paralel ve meridyenleri inceler. Bir yerin konumunu belirlemede paralel ve meridyenlerden yararlanır. Haritalarla çalışırken farklı ölçekli haritaları kullanır. Ölçeklerine göre haritalarda meydana gelen değişikliklerin farkına varır.

“Haritalar, coğrafi bilginin içeriğini tanımlamada önemli rol oynarlar. Haritalar tablolara benzer şekilde sayısal bilgileri gösterebilirler. Ama bir harita bir tablonun yaptığından daha fazlasını yapabilir. Bir harita bilginin nereye ait olduğunu da gösterir, böylece o yerin iklim ve yeryüzü şekilleri, ekonomik ve sosyal durumu, anlaşmazlıkları ve yardımlaşmaları, ilişkileri ve bağımsızlıkları hakkında da bilgi verir. Verilerin haritaya işlenmesi, verilerin mekânsallaştırılmasıdır. Haritalar sadece analiz sonuçlarını göstermek için ya da konuya renk katmak için kullanılmaz. Haritalar verilerin analizi ve sınıflandırılması için en gerekli araçlardır. Haritaya işlenmiş veriler, örüntüleri ve ilişkileri ortaya çıkarabilir ve böylece tablosal ve metinsel biçimde bırakılmış olan verilerin açığa çıkaramayacağı yorumları sunar”(Demiralp, 2006).

Harita kullanımının bir başka faydası haritaların nesnelere farklı perspektiften bakmamızı da sağlamasıdır.

Öztürk - Dilek(2002: 290- 291), “Astronotlar dışında çok azımız dünyanın uzay boşluğundaki konumunu izleme lüksüne sahiptir. Harita kullanma çocuğun keşfetme, toptan algılama eğilimlerini geliştirmektedir. Haritalar kuşbakışı perspektifini gerektirmektedir. Kuşbakışı perspektifi çocukların günlük hayatlarında kullandıkları bir bakış şekli değildir. Bu nedenle, kuşbakışı perspektifini kavramaları için, öğretmenin öğrencilere harita bilgisini ve harita okumayı kazandırması gerekmektedir.”

Kuşbakışı perspektifinin gelişimi öğrencinin daha geniş düşünmesini ve görsel-uzaysal düşünebilme yeteneğinin gelişmesini sağlayabilir.

Turner (1999), perspektif kavramını harita okuma ve yorumlama için gerekli elementlerden biri olarak ele almaktadır. Harita okuma ve yorumlamayı içeren elementleri ana başlıklar halinde şöyle gruplandırmaktadır: Perspektif, semboller, lokasyon, yön, ölçek ve mesafe.

Çocukların, haritaların dünyanın farklı bakış açılarını gösterdiğini anlayabilmeleri için basit kuşbakışı perspektifini geliştirici etkinlikler yaptırılabilir. Welton ve Mallan(1999) da haritaların farklı perspektiflerden bakmamızı sağladığını ileri sürmüştür: “Haritalar yukarıdan aşağıya bakma perspektifinin ya da kuşbakışının oluşmasını sağlar.” Günlük yaşamlarında birçok çocuğun bu deneyime sahip olabilmesi için, çocukların kuşbakışı nesnelere bakabilecekleri aktiviteler sağlanması gerektiğini belirtmiştir. Dünyayı farklı açılardan gören çocuk, farklı yollar olduğunu görebilir, herhangi bir nesnenin farklı yönlerinin olduğunu anlayabilir. Bu da düşünme becerisini geliştirebilir ve üst düzey bilişsel yeteneklerini kuşbakışı görünüm ile harekete geçirebilir. Chapin ve Messick(1999), harita ve kürelerin kullanımında düşünme becerilerini ortaya çıkarmak için öğrencilerin yönlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. “Örneğin, biçimleri, konumları, nüfusu, uzaklığı ve diğer faktörleri karşılaştırabilir. Kentsel ve kırsal bölgeler ve madenlerin kullanımı, ulaşım ağı, şehirlerin konumunu ortaya çıkarabilen sonuç çıkarabilir ve hipotez kurabilir. Analiz düzeyinde, ülkeyi ya da şehri bölgelere ayırabilir. Sentez düzeyinde, taslak haritalar hazırlayabilir. Değerlendirme düzeyinde, seyahat yollarını, arazi kullanımını, harita projeksiyonlarının avantajlarını ve dezavantajlarını yapabilir ve öğrenciler kendi haritalarını yapabilir.” Bu sayede öğrenci, haritayı kullanırken hem harita kullanma becerisini kullanabilir hem de üst düzey bilişsel yeteneklerinden olan düşünme becerisini harekete geçirmiş olabilir.

Haritaların kullanımı öğrencilerin karar verme sürecine aktif katılımını ve yaşadıkları bölgenin gelişimi için kendi planlarını yapmalarını sağlar(Bailey ve Fox, 1996).

Tablo 9. Harita ve Küreleri Kullanarak Düşünme

Harita ve küreleri kullanarak düşünme	
Küreleri kullanma	Haritaları yorumlama
Renkler neyi simgelemektedir?	Başlıklar ne anlatmaktadır?
Yönleri nasıl anlatırsın?	Sembollerin anlamını saptayabilir misin?
İki nokta arasındaki en kısa mesafeyi nasıl bulabilirsin?	Haritada yönleri bulabilir misin?
Bölgeler arasındaki zaman farklılığını yaklaşık olarak bulabilir misin?	Yerler arasındaki uzaklığı bulabilir misin?
Harita üzerindeki değişimleri saptamak için küreleri kullanır mısın?	Özellikler arasında ne ilişki olduğunu bulabilir misin?
	Değişimleri bulabilir misin?

Kaynak: Chapin ve Messick (1999)

Tablodan anlaşılacağı gibi, öğrencilerin küreleri kullanarak düşünmelerini sağlayıcı sorulara yer verilebilir. Örneğin; “Renkler neyi simgeler?”, “Yönleri nasıl anlatırsın?” gibi sorular küreler yardımıyla öğrencilerin düşünmeleri sağlanabilir. Verilen haritayı yorumlayabilen öğrenci, haritadaki bilgileri analiz eder, sentezleyerek bize kendi yorumunu yapabilir. Örneğin; “Özellikler arasında ne ilişki olduğunu bulabilir misin?” sorusu öğrencilerin o yerin özelliklerini çok iyi bilmeyi ve özellikler arasında bağlantı kurmasını gerektiren bir yorumlama sorusudur. Bu soruyu cevaplayabilme üst düzey düşünmeyi gerektirmektedir.

Yalın(2002: 72), haritalar, grafikler, diyagramlar ve ağların, Bloom’un bilişsel alan aşamaları ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bu araçlar, özellikle kavrama, uygulama, analiz ve sentez basamağındaki hedeflere ulaşırken kullanılmaktadırlar ve önemli derecede katkı sağlamaktadırlar.

Michaelis(1988:337) da Chapin ve Messick gibi harita ve kürelerin kullanımında faydalı olabilecek sorulara dikkat çekmiştir. Bu tür sorular öğrencilerin hem bilgilerini yordayacak hem de bilgilerinden hareketle düşünüp yorum yapma imkânı sunmuş olacaktır.

Piaget ve İnhelder(1969), haritalarla en iyi çalışma yönteminin gösteri yöntemi olduğunu dile getirmektedir. Demiralp’de çalışmasında harita kullanım becerilerini öğrencilere gösteri yöntemi ile kazandırmayı amaçlamıştır. Harita kullanım becerilerinin öğretiminde gösteri yönteminin kullanılmasındaki en belirleyici unsur; gösteri yönteminin teorik olarak elde edilen bilgiyi uygulama imkânı vermesidir. Harita anlamının ve harita kullanmanın çocukta etkili olabilmesi için çocuğun birçok deneyim geçirmesi gerekmektedir.

Haritaların coğrafya öğretimindeki önemi ve nasıl kullanılması gerektiği Satı Bey tarafından şöyle açıklanmaktadır:

“Coğrafya derslerinden haritalardan ciddi bir şekilde faydalanılması için öğrencinin haritaları okumaya, bir haritaya bakınca onun sayesinde doğal şartları hayal etmeye alıştırılması gerekir. Bunun için de en açık ve en kolay yönden (yakın çevreden) başlamak, öncelikle çocukları gördükleri şeylerin plan ve krokilerini yapmaya ve okumaya alıştırmak gerekmektedir” (Aktaran: Oruç, Tokcan ve Demirkaya, 2006: 67).

“Harita birçok yönden kullanışlıdır. Her öğrenci kendi evinin yerini ve arkadaşlarının evlerinin yerini bilir. Okul ile ev arasındaki mesafeyi ve yön ilişkisini fark edebilir. Her gezinti öncesi ve sonrasında okulun hangi yönde olduğunu kendi kendine bulabilir. Harita sembollerini içeren haritalarla öğrencilere iyi fırsatlar sağlanabilir”(Preston ve Herman, 1974).

Örneğin, genelde mavi renginin suları simgelediği, demiryolunun bir çizgi ile simgelendiği gibi. Öğrenciler kendilerine özgü harita sembolleri de yapabilir. Okul bahçesinin haritasını yaparken kendi belirlediği sembolleri kullanabilir.

“Harita ve kürelerin kullanımının iyi anlaşılması için 5 ana coğrafya konusu şunlardır: *Konum* toplumların, devletlerin ve diğer alanlara çalışma, *yer* bölgelerin fiziki ve beşeri özelliklerini saptama, *insan/çevre etkileşimi* çevrenin değişimi ve çevreye uyum için çalışma, *hareket* ulaşım ağı, ticaret ağı ve insan hareketleri, *bölgeler* çöl, dağ ve diğer fiziksel hareketler, madencilik, çiftçilik, endüstri ve diğer insan kültür konularını tanımlamadır”(Garcia ve Michaelis, 1996).

“Harita ve kürelerin etkili kullanımı için gerekli kavramlar geliştirilmeli. İçerik, doğal ya da fiziksel özellikleri kapsayan kavramları içermelidir. Örneğin; kara parçaları, su kütleleri, arazi, iklim ve

kültürel özellikleri içeren kavramlar, örneğin, kentsel ve kırsal alanlar, nüfus yoğunluğu ve ulaşım ağı. Semboller, kartografik kavramları içerir, yön göstergeleri, ana ve ara yönler, ölçek, uzaklık”(Garcia ve Michaelis,1996).

Haritalar üzerinde merak ettiğimiz bilgileri bulabiliriz(Tablo10).

Tablo 10. Haritalar Üzerinde Bilgi Bulma

Haritalar üzerinde bilgi bulma	
Şehirdeki yerler ve sokaklar	Ülkedeki yollar ve eyaletler
Karayolu, demiryolu, havayolları	Şehirler, ülkeler, kıtalar
Kaynaklar, endüstri, üretim	Uzaklık, yön, rakım
Dağlar ve diğer yeryüzü şekilleri	Okyanuslar ve diğer su kitleleri
Yağış ve sıcaklık	Çeşitli bölgelerin iklimi
Nüfus yoğunluğu ve göç	Ulaşım ve iletişim ağı
Tarım, din, kültür bölgeleri	Yeryüzü şekilleri, kıyı şekilleri, fiziki şekiller

Kaynak: Garcia ve Michaelis, (1996:356).

Karabağ ve Şahin (2007), haritaları üç şekilde kullanabileceğimizi belirtmektedirler:

Haritalar başlıca üç şekilde kullanılabilir:

1. Harita bilgilerinden yararlanmak: Topografya haritaları çeşitli dağılış haritaları, yol haritaları gibi pek çok harita üzerinden bilgi elde ederiz. Bir şehrin yerini bulmak ve tanımlamak gibi haritaya aktarılan her konuda bilgi alabiliriz. Burada yapmamız gereken şey öğrencilerin harita işaretlerinden yararlanarak harita okumalarını sağlamaktır. Öğrencilerin haritaya nasıl bakılması gerektiği konusunda ön bilgilerinin tazelenmesi gerekebilir. Bununla ilgili olarak yer bulma, ölçüm ve hesaplama yapma veya yeryüzü şekli tanımlama gibi etkinlikler yapılabilir.

2. Harita üzerine bilgi aktarmak: Burada çoğu kez dilsiz haritalar kullanılır. Temel harita üzerine çeşitli taslak çizimler yapılabileceği gibi semboller kullanılarak yükseklikten yeryüzü şekillerine,

nüfustan yerleşmeye ve ekonomik faaliyetlere kadar pek çok bilgiyi aktarmak mümkündür. Verilen bilgileri haritaya aktarma, gezi sırasında taslaklar oluşturma veya ortak haritalar yapma şeklinde etkinlikler yapılabilir.

3. Haritalardan yararlanarak sunumlar yapmak: Bu aşamada hem üzerine bilgi aktarılmış hem de hazır yapılmış haritalar kullanılabilir. Öğrenciler haritaları coğrafi bir konuyu açıklamak ya da desteklemek için kullanırlar. İlk iki aşamada harita öğrenciler için bilgi edinme kaynağı iken bu aşamada edindiği bilgiler sunma aracı konumundadır. Bu nedenle ölçme değerlendirme çalışmaları için özellikle projelerde ve performans ödevlerinde sıkça kullanılabilir. Böylece öğrencilerin harita becerileri pekiştirilir.

“İlk önce haritayı ve harita unsurlarını tanıma ön plana alınırken daha sonraları harita üzerine bilgi aktarma ve haritayı bilgi sunmada kullanma aşamalarına geçilebilir. Burada önemli olan öğrencilerin mümkün olduğunca çok ve çeşitli harita türü ile karşılaşmalarıdır”(Karabağ ve Şahin, 2007). “Birbirine benzeyen birçok haritayla ya da tek bir harita kullanarak coğrafya öğrenilemez, öğretilmez. Bu yüzden, masa haritaları, duvar haritaları, küreler ve atlasları sınıflarda kullanmak için özel aktiviteler yaratılmalıdır”(Maxim, 1999).

“Çocukların farklı amaçlar için farklı harita ve küre kullanabilmenin yararlı olduğunu anlamalarını sağlamalıyız. Haritalarla öğrenmeyi, hayatın içindeki bilginin uygun bir dile dönüştürülmesi veya aktarılması olarak ele almak mümkündür. Bu yolla öğretme ve öğrenmenin gerçekleşmesi için en önemli unsur, harita yapanla haritayı kullananın ortak bir dil olan haritanın dilini bilmesi, yani haritanın özelliklerini, amaçlarını, çeşitlerini, sınırlılıklarını bilmesi gerekir. Bu bilgilerin edinilmesi için öğrencilerin en basitten en karmaşığa kadar çok çeşitli haritalarla karşılaştırılmaları, bunları incelemeleri, farklı üretim ve kullanımlarını görmeleri gerekir”(Demiralp, 2007).

“Farklı haritalar farklı bilgiler sunar. Ürün haritaları, doğal kaynak haritaları, vejetasyon haritalar, siyasi haritalar gibi özel amaçlı haritalar, özel kavramların ve fikirlerin daha iyi anlaşılmasında harita becerilerini artırmak ve çoğaltmak için kullanılabilir”(Nelson, 1987). Öğrencilere mümkün oldukça birçok harita çeşidiyle çalışma imkânı verilmelidir. Öğrencilerin birçok harita türü ile karşılaşmaları atlaslar yardımıyla olur.

“Atlaslar çoğu zaman duvar haritalarından daha etkilidir. Öğrencinin uzağında bulunan duvar haritaları daha çok genel çerçeve çizmek için kullanılır. Atlas ise her tür haritanın bir arada bulunduğu ve en önemlisi öğrencilerin elleri ile tutabilecekleri, dokunabilecekleri bir kaynaktır. Özellikle kalabalık sınıflarda atlaslar tercih edilmelidir”(MEB, 2005b:52).

“Öğretim kademeleri boyunca öğrenciler, genel terim ve haritaların açıklanması, konum, semboller, yön tayini, mesafe hesaplaması, bilgi toplama ve sonuçların elde edilmesi, tercihler ve haritaların çizimi gibi becerilerin kazandırılmasında atlaslardan yararlanmalıdırlar”(Girgin ve diğ., 2002:57:58).

“Atlaslar pek çok türde haritayı bir arada barındırmaları ve pedagojik olarak hazırlanabilmeleri bakımından oldukça kullanışlıdır. Taşınmaları kolaydır ve derslerde etkili bir şekilde kullanılabilirler. Öğrencilerin atlaslarda yer bulma, konumlandırma ve farklı haritaları karşılaştırma çalışmaları yapmaları için çeşitli etkinlikler planlanabilir. Atlas ilköğretimden itibaren kullanılabilir bir materyaldir. Öğrencilerin atlaslar içindeki bilgileri etkin şekilde kullanabilmeleri gerekmektedir. Bunu sağlayacak etkinlikler planlanırken, atlasta yer alan haritalar arasında karşılaştırmalar yapmak, iki haritada yer alan bilgileri bir haritada toplamak ve öğrencilerin kendi çizimlerinden oluşan atlaslar hazırlamak gibi yöntemler kullanılabilir. Öğrencilerin taslak çizimlerinden oluşan atlaslar ölçme değerlendirme de kullanılabilir” (Karabağ ve Şahin, 2007).

Haritalarda farklı bir dil vardır, bu dili okumak sembollerin iyi anlaşılıp öğrenilmesiyle gerçekleşebilir. Harita yorumlayabilme ise haritaya bakarak yeni anlayışlar gerçekleştirir. Parker(2001:148), haritaları okuyabilme ve yorumlayabilme becerisini, çeşitli alt becerilerin uyum içerisinde kullanılmasına bağlamaktadır.

Harita kullanma alt becerileri;

- 1- Yarım küreleri teşhis edebilmek,
- 2- Yönleri fark etmek ve bir haritada kullanabilmek,
- 3- Bir haritada ya da kürede gösterilen yerleri yerleştirebilmek- bulabilmek,
- 4- Mesafeleri hesaplamak ve derecelendirme ölçeğini kullanabilmek,
- 5- Haritaları yorumlamak, sembollerin ve görsel öğelerin ne anlama geldiğini bilmek,
- 6- Sonuç çıkarmak ve haritaları karşılaştırabilmek,
- 7- Yerleri nispi olarak ifade edebilmek, şeklinde ifade edilebilir (Chapin ve Messick, 1999: 284; Parker, 2001:148; Savage ve Armstrong, 2000:338).

Ragan ve Mcaulay (1964), çocukların harita okurken ihtiyaç duyulan kavramları kapsayacak birçok deneyim almaları gerektiğini ve çocukların ilkokulu bitirdiğinde, harita kavramlarını gerektiği durumlarda kullanması gerektiğini belirtmişlerdir. Ragan ve Mcaulay (1964), çocukların ilkokulu bitirdiğinde aşağıdaki yeterlilikleri gerçekleştirmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

1. Harita üzerinde yön kavramı. Çocuk harita üzerinde herhangi bir noktanın başka bir noktaya göre yönünü belirleme yeteneğine sahip olmalıdır.
2. Ölçek kavramı. Çocuk 6. sınıfı bitirdiğinde, harita üzerinde gerçek mesafeyi kilometre hesabıyla bulabilmelidir.
3. Anahtar veya lejand kavramı. Çocuk harita üzerinde doğal ve kültürel özellikleri sembol ile tanıyabilmelidir.
4. Eğimli arazi ve akarsuyun akış yönü kavramları. Çocuk yukarıdan aşağıya doğru akıntı olduğunu anlayabilmelidir.
5. Haritalardan gerçek bilgiyi ve ilişkiyi okuyabilmelidir.
6. Bilgiyi yorumlama ve yerleştirme için enlemi kullanabilmeli ve okuyabilmelidir.
7. Haritada boylamı kullanabilmeli ve okuyabilmelidir.
8. Bir haritada görünen ilişkileri yorumlayabilmelidir.
9. Bir harita üzerinde doğal ve beşeri unsurları anlatabilmelidir.
10. Bütün olarak dünyayı ve yerler arası ilişkileri görebilmelidir.
11. Harita sembollerini tanımalı ve uygulayabilmelidir. İlkokulu bitirmiş bir öğrencinin bilmesi gereken temel harita sembolleri aşağıda verilmiştir:

- | | | |
|-------------------|----------------|-----------|
| 1. Büyük şehirler | 8. Akarsular | 15. Tünel |
| 2. Şehirler | 9. Havayolları | 16. Baraj |
| 3. Çağlayan | 10. Kıyı | |
| 4. Karayolları | 11. Kumsal | |
| 5. Dağlar | 12. Bataklık | |
| 6. Zirve | 13. Kanal | |
| 7. Demiryolları | 14. Köprü | |

2.6. Beceri

Beceri belli bir yeterliliğe sahip olma durumu, bir eylemi gerçekleştirebilme olarak tanımlanabilirken, Paykoç(1991: 13) tarafından beceri, herhangi bir etkinliği sürekli olarak belli bir yeterlik düzeyinde yapabilmek, olarak tanımlanmaktadır.

Harte ve Dunbar(1994: 1), beceriyi, etrafımızdaki dünyayı anlamamıza yardımcı olması için kullandığımız araçlar olarak tanımlamaktadırlar. Coğrafi çalışmalardaki beceriler sadece doğal dünyayı anlamamıza değil bununla birlikte su ve enerji gibi doğal kaynakların yanlış kullanımının sonuçlarını görmemiz, insanların yayılması ile Dünya'nın kentsel büyüme ve kentleşme olarak şekillendirilmesini anlayabilmemiz için edindiğimiz becerilerin bizlere yardımcı olduğunu belirtmektedirler.

“Öğrencilerin, dokuları, ilişkileri ve mekânsal düzeni gözlemlemelerini sağlayacak beceriler geliştirmeleri esastır. Araç- gereçlerin ve teknolojinin kullanımı da dâhil olmak üzere öğrencilerin öğrenmesi beklenen pek çok beceri, coğrafi araştırma sürecinin bir parçasıdır”(National Geography Standarts, 1994: 45).

Verilen bilgilerin yanında öğrenciye yaşamında yardımcı olacak becerileri kazandırmak gerekli görülmektedir.

Michaelis(1988), “Hayat bilgisi ve sosyal bilgilerde kullanılan birçok beceri, bilgiyi işlemek, tutumları ve değerleri analiz etmek, toplumsal faaliyetlerde etkin rol almakla ilgilidir”. Demokratik bir toplumda vatandaşların etkili bir şekilde yaşayabilmesi için bazı temel bilgi ve değerler yanında, önemli bir beceri repertuarına da sahip olması gerekir. Beceri, bir şeyi sürekli tekrar edebilecek yeterlikte yapma işidir. Öğrenciler kazandıkları bilgileri ve sahip oldukları değerleri davranışa dönüştürebilmek için becerilere gereksinim duyarlar. Harekete geçmeden, sadece kafada duran bilgiden ve kalpte saklanan değerlerden hiçbir yarar sağlanmaz. Aslında etkili demokratik vatandaşlığın görünen yüzü, bu becerilerin işe koşulabilmesidir (Öztürk ve Dilek, 2002: 57).

Kazanılan bilgi kullanılmadığı sürece bize pek yarar sağlamamaktadır. Bu sebeple öğrencilere bilgiyi kullanma olanağı sunan yaşantıların sürekli olarak devam ettirilmesi becerilerin gerçekleşmesini sağlayabilir. Çocuktaki değişmeler öğrendiği bilgilerden çok, geçirdiği yaşantılardan kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de henüz pek bilinmeyen “beceriler”, “coğrafî beceriler” ile “harita ve küre kullanım becerileri” kavramları, batıda uzun yıllardır üzerinde çalışılan ve müfredatta yer alan konulardır (Demiralp, 2006). Türkiye’de becerilerin müfredatta ne kadar yer verildiğini öğrenmek amacıyla 2005 sosyal bilgiler programı incelenmiştir.

2.6.1. Sosyal Bilgiler Programında Beceri

Sosyal bilgiler programında bilginin yanında becerinin de kazandırılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

“Beceri, bilgi gerektiren ve performans içeren karmaşık bir eylemdir. Edinilen bilgiyi, kullanmak önemlidir. Daha etkili öğretim için bilgi ve becerilerimizi geliştirmek gerekli görünmektedir. Becerinin öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetler olarak programda açıklaması yer almıştır”(MEB, 2005b:43).

Ayrıca 2005 sosyal bilgiler programı beceriler konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerine bazı önerilerde bulunmuştur; öğrenciler, görsel ve yazılı basının eleştirel bir okuyucusu olmaya teşvik edilmeli, öğrencilerde yansıtıcı düşünme becerisi geliştirilmeye çalışılmalıdır. Yeni sosyal bilgiler programı becerilere vurgu yapmaktadır.

Sosyal Bilgiler Programı, ilköğretim 4. sınıftan, 8. sınıf düzeyine kadar aşağıda sıralanan ilk 9 beceriyi kazandırmanın yanında, diğer derslerden farklı olarak kendine özgü 5 beceriyi kazandırmayı da amaçlamaktadır. Bu beceriler aşamaları ile birlikte aşağıda gösterilmiştir. Bu becerilerin bazılarını ya da aşamalarını, üniteler göz önünde bulundurularak doğrudan verilecek beceri şeklinde programda yer verilmektedir.

Bu becerileri (MEB, 2005b:43) şöyle sıralayabiliriz:

1. Eleştirel Düşünme Becerisi
2. Yaratıcı Düşünme Becerisi
3. İletişim Becerisi
4. Araştırma Becerisi

5. Problem Çözme Becerisi
6. Karar Verme Becerisi
7. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi
8. Girişimcilik Becerisi
9. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi
10. Gözlem Becerisi
11. Mekânı Algılama Becerisi
12. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
13. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
14. Sosyal Katılım Becerisi

“Sosyal Bilgiler Programı, yaratıcı ve eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, araştırma, girişimcilik gibi genel becerilerin yanında, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, kanıt kullanma gibi tarihsel becerilerle mekânı algılama, gözlem yapma gibi coğrafi becerileri geliştirmesi ve bu konudaki önemli yaklaşımları kavratması bakımından öğrencinin eğitimine önemli katkılar sağlayacaktır”(MEB, 2005b:104).

Bu becerilerin yer aldığı kazanımlar, etkinlik örnekleriyle çeşitli sınıf seviyelerine uygulanmıştır. Öğrencide kazandırılmak istenen becerilerden mekânı algılama becerisi çalışmamızla doğrudan ilgili olan beceridir.

2.6.2. Mekânı Algılama Becerisi

2005 sosyal bilgiler programı mekânı algılama becerisine şu şekilde yer vermektedir:

1. Uzay ilişkilerini görebilme:
 - a. Bir cismin uzayda ya da bir şeklin kâğıt üzerindeki biçimini, göz önünde canlandırma
 - b. Bir şekli üç boyutlu görebilme
 - c. Bir alanı, krokiyi, sokağı veya binayı göz önünde canlandırabilme
2. Harita, plan, kroki, grafik, diyagram çizme ve yorumlama
3. Küre kullanma

“Sosyal bilgiler dersi için mekânı algılama becerisini kazandırmak çok önemlidir. Çünkü mekânı algılama çevresinde gördüğü somut ve üç boyutlu olay ve olguları kâğıda çizmeyi veya kâğıttaki çizimlere bakıp, gerçek şekli canlandırabilmeyi mümkün kılar”(MEB, 2005b:62). “Mekân algısı gelişmiş bir insan, varlıklar arasındaki ilişkiyi daha kolay kavrayabilir; buna bağlı olarak da coğrafi kavramları algılaması, bunlar arasındaki ilişkilerle, bunların sebep ve sonuçlarını açıklayabilmesi mümkün olur”(MEB, 2005b:62).

Mekânın algılanması becerisinin ikinci aşamasını harita ve atlas kullanma becerisi oluşturur. Haritalar mekânın algılanmasında çok önemli rol oynar. (MEB, 2005b:50).

Harita coğrafya öğretiminde mühim bir yer tutar. Çünkü coğrafya yeryüzünün yani mekânın bilgisidir. Coğrafyada yeryüzü sadece iki boyutlu bir sath değil, üçüncü bir boyutu da olan bir saha veya mekândır (Gürsoy, 1961:4- 5).

Mekân algılama becerisi dünyayı doğru algılayabilmemiz için gerekli bir beceridir.

İlköğretim programında harita becerilerine şu şekilde yer verilmiştir:

“İlköğretim 4 ve 5. sınıflarda basit şekiller ve kroki çizme, sembol kullanma ve bu sembollerini açıklayan bir bölüm (lejand) oluşturma becerileri üzerinde durulmuştur. Soyut düşünme becerisinin geliştiği 6. ve 7. sınıflarda ise haritaların diğer öğeleri üzerinde durularak ölçek ve değişen ayrıntılar, harita çeşitlerini tanıma, harita üzerinde verilen bilgiyi okuma- anlama ve yeni bilgiler aktarma üzerinde durulmuştur”(MEB, 2005b:55).

2.6.3. Coğrafi Beceriler

Coğrafi beceriler, Karabağ (2001: 63- 64) tarafından şöyle ifade edilmiştir:

“Coğrafi beceriler harita ve saha çalışmaları ile ilgili etkinlikleri içerir. Bu bağlamda başlıca beceriler; plan, harita, küre, atlas, koordinatlar, sembol kullanımı, yön tayini gibi konulardır. Giderek yaygınlaşan ve önemi artan bilgisayar kullanımı da coğrafi beceriler içerisinde değerlendirilebilir”(Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) gibi).

Karabağ(1998), harita kullanımını en gerekli coğrafya becerisi olduğunu ve harita çalışmalarının coğrafi becerilerin birincisi olduğunu vurgulamaktadır.

Öğrencilerden harita okumaktan daha fazla haritayı anlayabilme ve yorumlayabilme yeterliliklerini yapmaları beklenmektedir. Öğrenciler bu yeterlilikleri belli bir seviyede yapıp tekrarlamaları ile coğrafi becerileri gerçekleştirmiş olabilirler. Bu sebeple öğrencilerin coğrafi bilgilerini kullanabilmeleri için coğrafi beceriler gereklidir. Coğrafi beceriler coğrafya öğretmenleri için büyük öneme sahiptir.

“Coğrafi beceriler, bize coğrafi olarak düşünmek için en gerekli araçları ve teknikleri sağlar. Bu araçlar ve teknikler, fizikî ve beşerî faaliyetleri, yeryüzündeki süreçleri anlamak için coğrafyanın belirgin yaklaşımlarının merkezindedir. Biz coğrafi becerileri hayatımızla ilgili önemli kararları alırken kullanırız. Nerede ev alınacak veya kiralanacak, nerede iş bulunacak, işe veya arkadaşların evlerine nasıl gidilecek, mağazalar nerede, tatile veya okula nereye gidilir? gibi. Bütün bu kararlar, planlama ve coğrafi bilgi sistemini kullanma becerisine sahip olmayı gerektirir. Günlük kararlar ve toplumsal aktiviteler, çevre ve sosyal konular hakkında sistematik olarak düşünebilmek için birbirleriyle ilişkilendirilmiştir. Toplumsal kararlar; hava, su, toprak kirliliği veya yerel konular ile ilgilidir. Örneğin; sanayi tesislerinin okulların ve konutların nereye kurulacağı gibi konular aynı zamanda coğrafi bilgi sistemini kullanmayı ve bu beceriye sahip olmayı gerektirir. İş ve yönetim kararları; süpermarket veya bölgesel havaalanı için en iyi yerin seçimi, kaynakların kullanımı veya uluslararası ticaret gibi konular coğrafi bilginin analizini içerir” (National Geography Standards, 1994: 41).

Bailey ve Fox (1996) tarafından, coğrafi beceriler 4 başlık altında toplanmıştır:

1. Coğrafi sorular sorma

Coğrafya konularının veya problemlerinin farklı yönlerini ortaya çıkarmak için; Nerde? Neden burası? , gibi soruları çeşitlendirerek fark edilmelerini sağlar. Sorular sorma, soruları cevaplama, öneri ve soru geliştirme gibi pratik becerilerin geliştirilmesi öğrenciler için önemlidir.

2. Coğrafi bilgi edinme

Bu beceriler yer belirlerken grid sistemlerini kullanabilme, gözlem yapabilme, alan bilgisi geliştirebilme, haritalar, tablolar, grafikler ve fotoğraflar sayesinde coğrafi bilgi sağlayabilmeyi ve bu bilgiyi organize edebilmeyi içerir.

3. Coğrafi bilginin sunumu

Bu beceriler harita, tablo, grafik hazırlayabilme yeteneği, birbiriyle tutarlı sözlü ve yazılı sunum yapma, organize etmeyi içerir.

4. Coğrafi bilgiyi analiz etme ve yorumlama

Coğrafi bilgiyi analiz etme ve yorumlama, konular ve sorular hakkında araştırma yapılmasını ya da farklı tabloların, haritaların, ya da grafiklerin ne söylediklerini keşfedebilme yeteneğini içerir. Bunlar iki ya da daha fazla harita arasında ilişkileri analiz etme ve çizgi grafiğini yorumlamayı içerir.

Görüldüğü gibi, her coğrafi becerinin gerçekleştirilebilmesi harita kullanımını gerekli kılmaktadır. Hart ve Dunbar(1994) tarafından coğrafi becerilerle ilgili çalışmalar yapılmış ve bu beceriler 5 başlıkla belirlenmiştir. Hart ve Dunbar'ın çalışmalarının, Geography for Life (National Geography Standarts -1994: 41- 44) belirlenen coğrafi beceriler ve bunların mantığına uygunluk gösterdiği görülmektedir.

Hart ve Dunbar (1994:1) beceriler listesini şöyle sıralamaktadırlar:

- 1.Coğrafya ile ilgili veya coğrafyada kullanılan teknikler,
2. Harita becerileri,
3. Bilgi toplama,
4. Bilgiyi işleme veya bilgi işlem süreci,
5. Bilgiyi sunma.

Coğrafi becerilerin geliştirilmesi National Geography Standards'da (1994: 45) şöyle ele alınmıştır:

“Öğrencilerin, dokuları, ilişkileri ve mekânsal düzeni gözlemlemelerini sağlayacak beceriler geliştirmeleri esastır. Araç gereçlerin ve teknolojinin kullanımı da dâhil olmak üzere öğrencilerin öğrenmesi beklenen pek çok beceri coğrafi araştırma sürecinin bir parçasıdır. Uydudan alınmış görüntüler, grafikler, taslak çizimler, diyagramlar ve fotoğraflar gibi araçlar ve teknolojiler de coğrafi analizlerin ayrılmaz bir parçasıdır. Örneğin, bir şehir alanının büyüme oranı, o alanın eski ve yeni fotoğrafları karşılaştırılarak incelenebilir. Büyük ölçekli arazi kullanım değişiklikleri, yıllık periyodik aralıklarla çekilmiş görüntülerin karşılaştırılması ile netleştirilebilir. Coğrafi analizlerde yeni

ve önemli bir araç; mekânsal veritabanı veya Coğrafi Bilgi Sistemi'dir [Geographic Information Systems (GIS)]. Coğrafi bilgi sistemleri, coğrafi bilgi analizi ve sunumu sürecini kolaylaştırmakta, bu yüzden coğrafya araştırmaları hızlanmaktadır. Mekânsal veri tabanı aynı zamanda sınıfta kalem ve silgi kullanarak da geliştirilebilir. Öğrencilerin, coğrafi becerileri geliştirmek için ihtiyaç duydukları pek çok yetenek, eleştirel düşünme becerileri olarak adlandırılır. Bu beceriler, sadece coğrafyaya özgü değildir ve bilgi edinme, çıkarım yapma (sonuç çıkarma), analiz etme, hüküm verme, genelleme yapma, tahminde bulunma ve karar verme gibi çok sayıdaki düşünme süreçlerini içermektedir. Bu becerilerin coğrafi araştırmaların her düzeyinde uygulamaları vardır. Aynı zamanda bu beceriler, öğrencilerin coğrafi becerilerini coğrafi araştırmalara uygulama yeterliliğini oluşturabilecekleri bir temeli kurarlar. Coğrafi beceriler, öğrencilerin bütün okul yılları boyunca gelişir ve her birinin başarısı üç kademededir (ilköğretim birinci kademe, ilköğretim ikinci kademe ve orta öğretim) tartışılabilir. Öğretmenler ve diğer program geliştirme uzmanları, öğrencilerin unutmaması ve anlayarak oluşturmaları için coğrafi becerilerde öğrenci hâkimiyetinin (ustalığının) etkili bir şekilde sıralanması gerektiğinin farkında olmalıdırlar. Özetle, bu becerilerin birbirinin ön koşulu olarak etkili bir şekilde sıralanması elde edilecek sonuç için hayati önem taşımaktadır.”

Ülkemizdeki ilköğretim sosyal bilgiler programı küre ve atlas kullanma becerisinin coğrafi becerilerin içerisinde yer aldığını ve küre ve atlas kullanma becerisinin, temelde ilköğretim programlarında kazandırılan coğrafi bir beceri olduğunu belirtmektedir.

Ortaöğretim coğrafya dersi öğretim programında coğrafi becerilere daha fazla yer verilmekte, ayrıca, öğrencilerde coğrafi beceriler ve uygulamalar öğrenme alanı adı altında harita, tablo, grafik, diyagram ve yorumlama, gözlem, arazi çalışması, zaman algılama değişim ve sürekliliği algılama ve kanıt kullanma becerilerinin kazandırılması amaç edinilmektedir(Tablo 11):

Tablo 11. Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programında Coğrafi Beceriler Ve Uygulamalar

ÖĞRENME ALANI	İÇERİK
COĞRAFİ BECERİLER VE UYGULAMALAR	<ul style="list-style-type: none">• Harita becerileri• Birincil ve ikincil kaynakları kullanma ve sorgulayıcı yaklaşım• Bilgi- iletişim teknolojilerini kullanma• Arazi çalışmaları• Coğrafi bilgi sistemleri(CBS)

Kaynak: www.meb.gov.tr.

Ülkemizde coğrafi beceriler konusunda pek fazla araştırma yapılmamakla birlikte Kurt(2002: 23) tarafından 417 öğrenci üzerinde yapılan “Lise I Öğrencilerinin Coğrafya Dersinden Beklentileri” adlı çalışmada elde edilen bulgular öğrencilerin %80,3’ünün coğrafya derslerinde sınıf içinde uygulamaya yer verilmesine ilişkin beklentilerinin olduğu saptanmıştır:

“Öğrencilerin beklenti düzeylerinin yüksek çıkması, coğrafi becerilerini geliştirmeye yönelik beklentilerinin olduğunu gösterir. Çünkü harita, şekil ve grafik yorumlama; dilsiz harita doldurma gibi sınıf içinde yapılacak uygulamalar öğrencileri ezber dayalı bilgiden uzaklaştırarak coğrafi becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur.”

2.6.4. Harita Kullanma Becerileri

Coğrafi özellikleri görebilmede, yeryüzündeki olaylara neden-sonuç yükleyebilmede, çevrenin bütününe inceleyebilmede haritalar bize yardımcı olmaktadır.

Bilgin(1996), “İnsan yakınındaki sahanın doku tarzını bilebilir, fakat genel doku onun görüş sahasının ötesindedir. Yeryüzünün bu geniş dokusunu bir bakışta görebilmek için coğrafyacının harita kullanması gerekmektedir.”sözleriyle haritanın gerekliliğini dile getirmektedir.

Harita kullanımı coğrafya bakışına sahip olabilmemizi sağlamaktadır.

Maxim(1999), coğrafya bakışına sahip olabilmek için, coğrafya eğitiminin planlanması, kavram haritalarıyla bilginin düzenlenmesi ve haritaları kullanarak bilgiyi analiz edilmesi ile olabileceğini vurgulamaktadır.

Haritaları kullanabilmek için bazı beceriler gereklidir. Karabağ(1998)’da harita ve küreleri kullanabilmek için harita ve haritanın amaçlarını, farklı yeryüzü şekillerini, haritanın sembollerini anlayabilmemiz gerektiğini ve bunun için de geniş bilgi içeren becerilerin gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

“Harita çalışmaları coğrafi becerilerin birincisidir. Gerçekten de eğitim dünyasının içinde ve dışında, harita denilince akla coğrafya gelir. Ancak bu düşünce oldukça dar ve dikkatsiz bakış açısını yansıtmaktadır. Çünkü harita yapmak, okumak, kullanmak oldukça önemli ve zorunlu, pek çok alt yetenekleri de içeren bir tecrübeyi gerektirir. Birçok çocuk ve yetişkin, haritaları yabancı bir dil olarak görür, bu yüzden harita becerilerini öğrenmede başarısız olurlar”(Nelson, 1987).

2005 Sosyal Bilgiler programı öğrencide kazandırılması hedeflenen harita becerilerini aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- a) Harita üzerinde konum belirleme
- b) Harita üzerine bilgi aktarma
- c) Amacına uygun harita seçme
- ç) Haritalardan yararlanarak hesaplamalar yapma
- d) Mekânsal dağılışı algılama
- e) Haritayı doğru şekilde yorumlama
- f) Taslak haritalar oluşturma

İngiliz Ulusal Coğrafya Programı Tarafından Belirlenen Harita Becerileri ise daha genel olarak haritalarla ilgili tüm çalışmaları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir:

- Harita kullanımı – haritadaki özellikleri direkt olarak yeryüzündeki özelliklerle ilişkilendirme
- Harita yapımı – bilgiyi harita şeklinde kodlamak
- Harita okuma – harita dilinin kural ve yapılarını başarılı bir şekilde çözme
- Harita yorumlama – önceden öğrenilmiş coğrafya bilgilerini haritadaki verilerle ilişkilendirip bir sonuca varmadır(aktaran: Demiralp, 2007).

2.6.4.1. McClure (1992:101) Tarafından Belirlenen Harita ve Küre Kullanım Becerileri

McClure (1992:101) Tarafından Belirlenen Harita ve Küre Kullanım Becerileri şöyle sıralanabilir:

1. Sembollerin anlaşılması
2. Alansal perspektifin geliştirilmesi
3. Yönün anlaşılması
4. Uzaklığın anlaşılması
5. Yerin belirlenmesi
6. Harita ölçeği
7. Yeryüzü şekillerinin anlaşılması
8. Haritanın yorumlanması

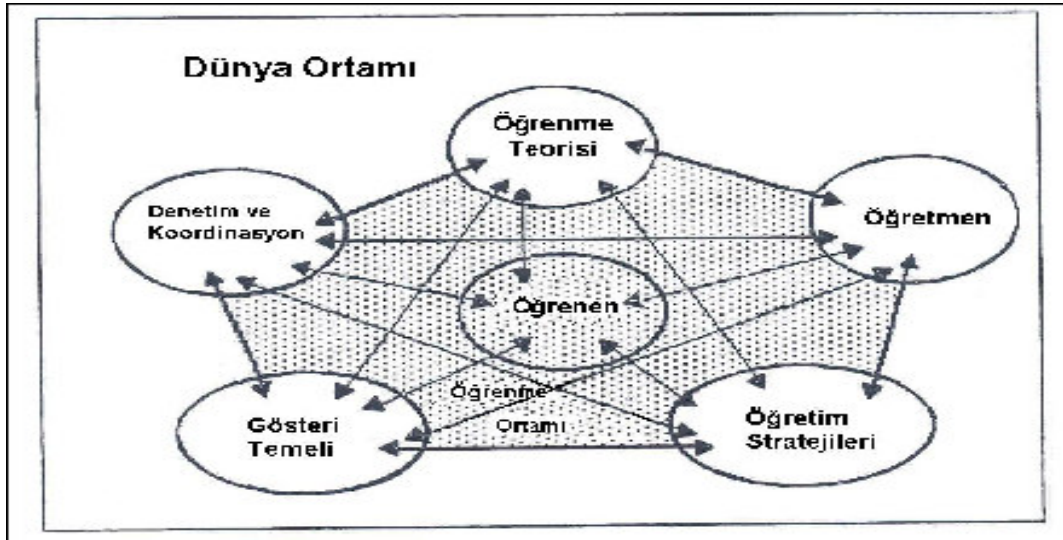
Harita kullanım becerileri McClure (1992:101- 119) tarafından genel hatları ile hiyerarşik bir düzenlemeyle sıralanmıştır. Ancak, Demiralp(2006: 334- 339), McClure'ın belirlediği bu esasları ülkemizdeki öğretim sistemine uyarlamaya çalışmıştır. İlköğretim birinci ve ikinci kademe ile ortaöğretim sınıfları için sekiz harita becerisini hiyerarşik bir düzende yapılandırmıştır. Harita kullanım becerileri basitten

zora, somuttan soyuta doğru aralarında bütünlük sağlanarak farklı sınıf düzeylerine göre sıralanmıştır.

Demirkaya, (2003: 75), “Öğrencilere harita becerilerinin geliştirilmesine yönelik temel bir kavrama yeteneği kazandırılmalıdır. Böylece karşılaştıkları her ortamda haritalardan yararlanabilirler. Kabul etmek gerekir ki, birçok öğrenci bu tür yaşantılardan yoksun kalmaktadırlar. Bu yüzden derslerde harita ve küre kullanma becerileri planlı ve adım adım öğretilmelidir”.

Şekil 3’deki kavramsal çerçeve ile birleştirilen sekiz harita becerisinin nasıl açıklandığı aşağıda ele alınmıştır.

Şekil 3. Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Kavramsal Çerçevesi



(Kaynak: McClure, 1992: 102)

Demiralp(2006)’in çalışmasında, her bir harita becerisinin içinde bu beceri ile ilişkili bir grup yeterlilikler verilmiştir. Bu yeterlilikler sıralanırken sınıf seviyelerine

göre sıralanmıştır. Sıralamada yakından uzağa, basitten karmaşığa ilkeleri de gözetilmiştir.

“Haritalar karmaşık yapıdadır ve soyut ifadeler barındırırlar. O nedenle harita becerileri kazandırılırken öğrencilerin gelişimsel özelliklerinin dikkate alınması gerekir. Bu yüzden ilköğretim öğrencileri için bu becerinin basamaklandırılarak verilmesi, bütüne ulaşmak konusunda acele edilmemesi önemlidir” (MEB, 2005b:50).

2.6.4.1.1. Beceri 1: Sembollerin Anlaşılması

Tablo 12. Bu alan becerisinin içerdiği yeterliliklerin sıralamasını göstermektedir.

Tablo 12. Beceri 1: Sembollerin Anlaşılması

İlk Öğretim Birinci Kademe (Temel Sınıflardaki) Yeterlilikler	
1	Basit ve gerçek nesnelere temsil eden sembolleri ve renkleri fark eder, kullanır ve tanımlar.
2	Büyük- küçük, daha büyük-daha küçük gibi şekilleri ve boyutları ifade eden terimleri fark eder ve kullanır.
3	Yeryüzünün yuvarlak olduğunu basit olarak bilir, tanımlar.
4	Çevresini sözlü olarak tanımlar ve onu (çevresini) yorumlayan resimleri anlar.
5	Basit harita lejantlarını ve yaygın olarak kullanılan basit renk-şekil sembollerini okur ve anlar.
6	Çevresinde yaygın olan obje (sıra,ev,okul) için resimli semboller kullanır.
7	Yaygın (genel) olarak karşılaştığı işaretlerin (dur işareti gibi) anlamını bilir.
8	Basit bir harita oluştururken etiketler yerine sembolleri kullanır.
9	Benzer, bilindik alanların harita ve resimlerini karşılaştırır.
10	Okyanusların ve kıtaların temel (basit) şekillerini bilir.
İlk Öğretim İkinci Kademe Yeterlilikler	
1	Harita ve küre üzerinde temel (başlıca) yeryüzü şekilleri için sembolleri kullanır ve tanımlar.
2	Şehirler, tren yolları, nehirler ve anayollar için geleneksel sembolleri kullanır ve bilir.
3	Ada, yarımada, delta gibi daha küçük alanlı kara parçalarının şekillerini bilir.
4	Göller, körfezler, boğazlar gibi küçük çaplı su alanlarının şekillerini bilir.

Kaynak: Demiralp, (2006)

Küçük bir işaret birçok olayın sebebini anlamada bize yardımcı olabilir. Haritadaki her bir işaret bir olgunun simgesi olmakla beraber haritayı doğru anlayıp yorum yapabilmeye bize yardımcı bir öğedir. Semboller harita ve kürelerin dilidir. Haritaların ne söylemek istediğini lejanda(harita sembolleri) bakarak anlayabiliriz. Akkuş(1995), “Harita üzerinde bulunan değişik işaretlerin ifade ettikleri özellikleri açıklamak üzere düzenlenen tablolar, genellikle lejand olarak isimlendirilmektedir.

Öğrencilerin haritalardan etkili bir şekilde yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla küçük sınıflardan itibaren lejandlarla çalışma imkânı verilmelidir.

Tansoy(1987)’un dediği gibi, lejand, haritanın gizliliklerini açabilen bir anahtardır. Haritayı daha iyi anlayabilmek ve doğru şekilde kullanabilmek için kenarlarına yazılmış bilgileri öğrenmek gerekir. Lejand başlığı ile ifade edilen harita işaretleri, haritanın okunmasını sağlayan, haritanın uygun bir tarafına yerleştirilen işaretlerdir(Güngördü, 2002:124).

Haritaları okuyup anlamadan haritalardan bilgi üretmek çok güç olabilir. Haritanın dilini çözerek haritaları çalışmalarımıza yardımcı olmasını sağlayabiliriz.

“Haritayı okumayı öğrenmek, resimlenmiş kelimeleri öğrenmek gibidir. Verilmek istenen fikirleri anlamak için çevredeki gerçek nesnelere, seçilmiş sembolleri birleştirebilen öğrencilere ihtiyaç duyulmaktadır. Jean Piage, seçilen tanımlara anlam yükleme yeteneğini öğrencinin nasıl geliştirebileceğine ilişkin fikirler sunmaktadır. Piage’nin açıklamasının merkezinde, çevrede yer alan nesnelere temsil eden 3 açıklayıcı terim vardır: gösterge, sembol, işaret”(Maxim, 1999).

“Çocuklar birçok bilgiyi özetlemek, haritayı kolaylaştırmak için harita sembollerini kullanmaya ihtiyaç duyarlar. Semboller haritayı okuyabilmek için gerekli somut kavramlardır. Haritada gördüklerimize bir anlam yükleyebilmemiz için haritanın dilini çözmemiz, şekiller yardımıyla haritayı okuyabilmemiz gerekmektedir. Haritalar gerçek alandaki bir unsuru bazı teknikler ve sembollerin yardımıyla kâğıt üzerinde gösterirler. Bu anlamda harita okumak, haritada kullanılan sembollerin gerçek alanla veya konuyla ilişkisini kurabilmektir”(MEB, 2005b:50).

“Karmaşık haritalar yerine basit haritalar kullanıldığı zaman, öğrencilerin harita okuma kabiliyetleri gelişir. Bununla birlikte, ilkokul ve ortaokul boyunca haritaların anlaşılması için birkaç sembol tüm öğrencilere kavratılmalıdır”(Nelson, 1987).

“İlk aşamada öğrenciler haritalarda kullanılan standart sembolleri tanımalıdır. Bununla ilgili olarak hemen her genel haritada karşılaşılabilecekleri semboller, örneğin; karayolu sembolü, yerleşim merkezlerinin sembolleri, demiryolları, havaalanları, akarsuların sembolleri ve yükselti ifade eden renkler gibi semboller öğrencilere kavratılmalıdır”(MEB, 2005b:51).


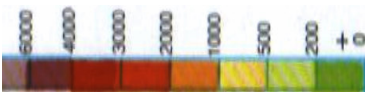



Harita sembolleri verilirken öncelikle bilinenden bilinmeyene doğru hareket edilmelidir. Öğrencilerin anlamalarını geliştirmek için öğrencilere standart semboller kullanılmalı ve daha erken yaşlarda nesnelere simgeleyen resimler, bloklar ve modeller kullanılmalıdır(Michaelis ve Garcia, 1996).

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere kazandırılması gereken davranışlar;

- * Harita üzerinde temel yeryüzü şekilleri için semboller kullanılması ve tanınması.
- * Şehirler, tren yolları, nehirler ve anayolları için geleneksel sembolleri kullanması.
- * Göl, körfez, boğazlar gibi küçük çaplı su alanlarının şekillerini bilmesi.

İlköğretim için yeterlidir (Demiralp, 2006: 78).

Tablo 13. Haritalarda Kullanılan Standart Semboller

	Akarsular	
	Kara yolu	
	Demir yolu	
	Yerleşim merkezleri	

Kaynak: MEB, (2005b)

Fiziki haritalardaki renklerin derinlik ve yükseklik basamaklarını gösterdiği kavratılmalıdır. Renklerin yeryüzü şekillerini göstermediği kesinlikle öğretilmelidir (Çelikkaya, 2002: 58).

Bu sebeple, sembollerle çalışmanın yanında öğrenciler harita terimleri ile de çalışmalıdırlar. Ortak en çok bilinen terimlerden bazıları dağ, ada, yarımada, kıta, burun, okyanus, göl, vadi, yayla, körfez, ova, kanyon, kıstak, çöl.

“Harita sembollerini çocuklara vermeden önce, öğrencilerin her gün görebildikleri kolayca tanıyabilecekleri sembollerden başlanmalıdır. Gerçek insanların, yerlerin, nesnelerin ya da fikirleri sembolize eden sembollerden başlanmalıdır. Örneğin; yol işaretleri, matematik işaretleri, noktalama işaretleri ve benzeri. Bu simgeleri gösteren panolar öğrenciler tarafından sınıfa asılmalıdır”(Maxim,1999).

2.6.4.1.2. Beceri 2: Alansal Perspektifin Geliştirilmesi

Tablo 14. Alansal perspektifin geliştirilmesi için gerekli yeterliliklerin hiyerarşisini göstermektedir.

Tablo 14. Beceri 2: Alansal Perspektifin Geliştirilmesi

İlk Öğretim Birinci Kademe (Temel Sınıflardaki) Yeterlilikler	
1	Perspektif ile ilgili terimleri (üzerinde, yol boyunca gibi) kullanır ve bilir.
2	Yakın çevre gezilerinde yeryüzü şekillerini gözler ve bunları haritalarla ilişkilendirir.
3	Yaşadığı bölgenin benzer harita ve resimlerini karşılaştırır.
4	Alandaki özelliklerin profilden çizimini yapar ve bunu alanın haritası ile karşılaştırır.
5	Yerel bölgeyi temsil eden bir model (toprak, alçı veya çamurdan) yapılıp ve bunu alansal bakış açısından tanımlar.
İlk Öğretim İkinci Kademe Yeterlilikler	
1	Bir nesnenin farklı bakış açılarından sunulabileceğini anlar.
2	Yaşadığı alanın fotoğrafları ile buraya yapılan gezileri birbiriyle karşılaştırır.

Kaynak: Demiralp, (2006)

2.6.4.1.3. Beceri 3: Yönün Anlaşılması

Yer ve Yön Tayini (Orientate): Bir haritaya bakarak ya da belli yerleri ve nesneleri araştırarak bulunduğumuz yeri keşfetmektir (Metro Collins Cobuild Essential Dictionary, 1995:278).

“Coğrafi koordinat sisteminde de görüleceği gibi noktaların yeri; doğu, batı, kuzey ve güney gibi ifadelerle belirtilmektedir. Bilindiği gibi bu kavramlar yönleri ifade eder ve coğrafyada önemli bir yere sahiptir. Bir akarsuyun akışını, rüzgârın esişini, bir şehrin bulunduğu yer belirtilirken yönlerden yararlanır. Doğu, batı, kuzey ve güney olmak üzere dört ana yön vardır. Bu ana yönlerin arasında birer tane de ara yön vardır bunlar ihtiyaca göre çoğaltılabilir” (Şahin, 1998:143).

Tablo 15. Yönün anlaşılması için gerekli yeterliliklerin hiyerarşisini göstermektedir.

Tablo 15. Beceri 3: Yönün Anlaşılması

İlk Öğretim Birinci Kademe (Temel Sınıflardaki) Yeterlilikler	
1	Yönle ilgili terimleri bilir ve kullanır (yukarı, aşağı, sağ, sol).
2	Yönle ilgi sözel yönergeleri verir ve izler (burada, orada, sağ, sol).
3	Ana yönleri bilir ve kullanır (dört adım sağa git, kuzey, güney, doğu, batı).
4	Çeşitli haritaları kullanarak yaşadığı yerel bölgenin rotasını izler.
İlk Öğretim İkinci Kademe Yeterlilikler	
1	Birbirlerine göre yönlerine bakarak kıtaların yerlerini tanımlar.
2	Boş harita ve küre verildiğinde bunların üzerinde Başlangıç Meridyenini ve Ekvatoru yerleştirir.
3	Ara yönleri kullanır (kuzeybatı, güneydoğu).
4	Harita ve küre üzerinde ana yönler ile enlem ve boylamı bulur.
5	Yön belirlerken pusula kullanır.

Kaynak: Demiralp, (2006)

Harita ve küre becerileri için yön bilgisi çok önemlidir(Nelson, 1987).

“ Bir yön duyusu elde etme ve kendi kendine yönü kestirebilme yeteneği, esasında bir harita yapma ve kullanma becerisine dayanmaktadır. Çocukların yönler konusundaki bilgisizlikleri, sadece onların yön bulma bilgileri için uygulamalı bir istek yetersizliğine bağlanamaz. Bununla beraber, göz ardı edilmemesi gereken bir faktör de pek çok öğretmenin yön dilini anlamlı olarak kullanmada başarısız olmalarıdır” (Preston ve Herman, 1983).

Yönleri anlamayı gerçekleştirme ve yön kabiliyetini kazanmak için harita kullanma ve harita yapma becerileri gereklidir(Preston ve Herman, 1983).

“Harita üzerinde yönleri bulma ve gösterme, konumlandırma için gerekli bir yeterlilikler. Dünya üzerinde bir noktanın yerinin belirlenmesi için yeryüzünde bulunduğu varsayılan ve birbirlerini dik olarak kesen çizgilerden yararlanır. Bu çizgiler, yerin şeklinden dolayı çemberler şeklindedir. Bu çizgilerden birinin değeri enlem, diğerinin değeri ise boylamdır. İşte bir yerin coğrafi koordinatı o yerin enlem ve boylam değeriyle ifade edilir. Coğrafi koordinat sisteminde de görüleceği gibi noktaların yeri; doğu, batı, kuzey ve güney gibi ifadelerle belirtilmektedir. Bilindiği gibi, bu kavramlar yönleri ifade eder ve coğrafyada önemli bir paya sahiptir. Bir akarsuyun akışını, rüzgârın esişini, bir şehrin bulunduğu yer belirtilirken yönlerden yararlanır. Doğru, batı, kuzey ve güney olmak üzere dört ana yön vardır. Bu ana yönlerin arasında birer tane de ara yön vardır bunlar ihtiyaca göre çoğaltılabilir” (Şahin, 1998: 143).

2.6.4.1.4. Beceri 4: Uzaklığın Anlaşılması

Tablo 16’da uzaklığın anlaşılması için yeterliliklerin hiyerarşisi gösterilmektedir.

Tablo 16. Beceri 4: Uzaklığın Anlaşılması

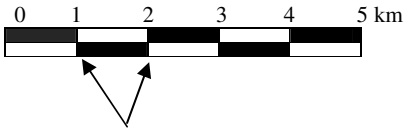
İlk Öğretim Birinci Kademe (Temel Sınıflardaki) Yeterlilikler	
1	Yakın uzak kavramlarını kullanarak benzer yerler arasındaki mesafeleri karşılaştırır.
2	Uzaklıkları hesaplamak için basit ölçme birimleri kullanır (inç, mil, metre).
3	Çevredeki ve haritalardaki yaşadığı alanlar ile göreceli uzaklık arasında karşılaştırma yapabilir.
İlk Öğretim İkinci Kademe Yeterlilikler	
1	Alanlar arasındaki uzaklık ve zaman arasındaki ilişkiyi anlar.
2	Ölçeklerin harita üzerindeki uzaklığı gerçek dünya ile ilişkilendirerek gösterdiğini anlar.
3	Alanlar arasındaki uzaklığı belirlemek için harita ölçeklerini kullanır.
4	Karayolları haritasında kilometre olarak mesafeyi hesaplar.
5	Bölge ve uzaklık arasındaki farkı anlar (uzaklık kavramını algılar, uzaklığın göreceli olduğunu bilir).
6	Yerler ile taşıma rotalarını, taşıma çeşitlerini (demiryolu, karayolu) karşılaştırır.
7	Uzaklığı tahmin eder, daha sonra tahmin edilen uzaklığın tam olarak kaç km olduğunu ölçek kullanarak bulur.

Kaynak: Demiralp, (2006)

“Harita ölçekleri yoluyla, harita üzerindeki uzaklığın gerçek dünya ile ilişkisi bulunabilir.

Ölçeğin gösterdiği oransal ifade kesir ifadesi ile veya eşit bölümlere ayrılmış bir çizgi ile gösterilir.

Öğrencilerin haritadaki alanın hangi oranda küçültüldüğünü anlamaları için bu ifadeleri tanımları bunun için de temel matematik becerisine sahip olmaları gerekir” (MEB, 2005b:51).



1 kilometrelik uzunluk 1 santimetre ile gösterilmiştir.

2.6.4.1.5. Beceri 5: Yerin Belirlenmesi

Tablo 17’de yerin belirlenmesi için yeterliliklerin hiyerarşisi gösterilmektedir.

Tablo 17. Beceri 5: Yerin Belirlenmesi

İlk Öğretim Birinci Kademe (Temel Sınıflardaki) Yeterlilikler	
1	Konumla ilgili terimleri bilir ve kullanır (orada, sağda, karşıda gibi).
2	Yakın çevreyle ilgili olarak okul ve evin yerini belirler.
3	Toplumsal alandaki diğer yerler ile ilgili olarak okulun konumunu belirler.
4	Benzer nesnelere yerleştirmek için (masa, sıra, dolap) basit olarak çizilmiş sınıf planları ve yerel bölge haritaları kullanır.
5	Harita ve küre üzerine bölge, devlet, millet vb. yerleştirir.
6	Harita üzerine, üzerinde çalışılan yakın çevreleri yerleştirir.
7	Basit koordinat sistemini kullanır (bilgisayar oyunları ile).
İlk Öğretim İkinci Kademe Yeterlilikler	
1	Temel coğrafik özellikleri ve bölgeleri tanımlar, yerini harita üzerinde yerleştirir.
2	Başlangıç meridyeni ve Ekvatorla ilgili olarak harita ve küre üzerinde yer belirler.
3	Ülkenin ve bölgelerin yerini tanımlar.
4	Ülkedeki ve bölgelerdeki toplumsal yerleşim yerlerinin (yerleşim birimlerinin) yerini belirler.
5	Harita ve küre üzerinde enlem ve boylamla ilgili çalışmalar yapar.

Kaynak: Demiralp, (2006)

2.6.4.1.6. Beceri 6: Harita Ölçeği

Tablo 18' de harita ölçeği için yeterliliklerin hiyerarşisi gösterilmektedir.

Tablo 18. Beceri 6: Harita Ölçeği

İlk Öğretim Birinci Kademe (Temel Sınıflardaki) Yeterlilikler	
1	“Büyük” ve “küçük” gibi temel terimleri anlar ve kullanır.
2	Resimlerdeki farklı büyüklükteki objeleri tanımlar.
3	Ölçümlerdeki basit artışların farkına varır (Bir sokaktan üç sokak sonrasına olan uzaklığı fark eder).
4	Evin ve okulun yakın çevresini gözler, tanımlar, modelini oluşturur.
5	Sınıfın, okulun ve yakın çevrenin basit haritalarını yapar ve kullanır.
6	Harita ve küre arasındaki farklılıkları ortaya koyar.
7	Aynı alanın haritalarını ve resimlerini karşılaştırır.
8	Orijinal objelerin büyütülüp, küçültülmesi için hesap yapılması ile ilişkili olarak mekânın konumunu sözel olarak ifade eder ve anlar.
İlk Öğretim İkinci Kademe Yeterlilikler	
1	Ölçeğin haritadan haritaya, küreden küreye değişebileceğini fark eder.
2	Haritalar ve küreler arasındaki benzerlik ve farklılıkları ilişkilendirir.
3	Büyük ve küçük ölçekli haritalar arasındaki temel farklılıkları bilir.

Kaynak: Demiralp, (2006)

“Bir haritanın ölçeği, kâğıt üzerindeki ya da ekrandaki harita üzerinden alınan bir uzunluk ölçüsünün dünya üzerindeki gerçek değerine olan oranını ifade eder. Bu oran ölçek sayısı olarak ifade edilir. Ölçekler harita üzerinde rakamla ya da ölçek çizgileriyle ifade edilir. Ölçek çizgileri kullanım açısından daha pratiktir. Ölçek çizgisi üzerinde bulunan rakamlar, çizginin o parçasının dünya üzerindeki gerçekte kaç km.’ye denk geldiğini gösterir”(www.mapist.com).

“Haritaların doğru bilgi vermesi için gerekli olan en temel unsurun ölçek olduğu unutulmamalıdır. Çünkü ölçek bir anlamda gerçek alanın simgesidir. Nasıl ki renkler yükseltinin gösterilmesi için bir araç ise, ölçek de gerçek alanın haritaya aktarılması için kullanılan araçtır. Ölçeğin gösterdiği oransal ifade kesir ifadesi ile veya eşit bölümlere ayrılmış bir çizgi ile gösterilir. Farklı ölçeklerdeki haritalarda değişen ayrıntıların öğrenciler tarafından fark edilmesi gerekir. Öğrenciler herhangi bir konuda çalışma yaparlarken çalışmalarına uygun haritalar seçmeleri ancak bu yolla mümkün olur”(MEB, 2005b:50).

Harita ölçeği bir orantıdır. Arazi üzerindeki gerçek uzaklık ve yüzölçümleri, ölçeğin paydasındaki sayının büyüklüğü oranında küçültülerek haritaya geçirilmiştir(Doğanay, 2002b:226). Harita okumayı tam öğrenmek için önemli bir beceri ölçeği anlamaktır. Çok karmaşık harita çalışmaları için ölçekler gereklidir(Nelson, 1987).

2.6.4.1.7. Beceri 7: Yeryüzü şekillerinin Anlaşılması

Tablo 19’da yeryüzü şekillerinin anlaşılması için yeterliliklerin hiyerarşisi gösterilmektedir.

Tablo 19. Beceri 7: Yeryüzü şekillerinin Anlaşılması

İlk Öğretim Birinci Kademe (Temel Sınıflardaki) Yeterlilikler	
1	Görel olarak yeryüzü şekilleri ile ilgili olan basit terimleri bilir ve kullanır (yamaç, düzlük).
2	Yeryüzü şekilleri ile ilgili olan coğrafi terimleri bilir ve kullanır (tepe, göl).
3	Harita ve küredeki su ve kara parçalarını ayırt eder.
4	Karasal alanların profillerini çizer ve özelliklerini tanımlar.
5	İçinde bulunduğu çevrenin yeryüzü şekillerini gösteren modelini yapar ve özelliklerini tanımlar.
İlk Öğretim İkinci Kademe Yeterlilikler	
1	Büyük ve küçük ölçekli harita ve küreler üzerinde arazi özelliklerini ayırt eder.
2	Arazinin karakteristik özelliklerini açıklamak için topografya haritalarını kullanır.
3	Eş yükselti eğrilerinin genel özelliklerini bilir ve bu bilgiyi harita yorumlamada basit olarak kullanır.

Kaynak: Demiralp, (2006)

“Harita üzerinde yüzey şekillerinin gösterilmesi öğrencilerin en çok zorlanacakları konudur. Bu konuda en yaygın teknik olan eşyükselti eğrisi tekniği orta öğretimde verileceği için bu konuya

girmeden temel yüzey şekillerini tanımları en azından yükselti, eğim ve renk ilişkisini fark etmeleri sağlanmalıdır” (MEB, 2005b:50).

“Haritalarda yüzey şekillerini en belirgin biçimde göstermek amacıyla bir takım yöntemler geliştirilmiştir. Bunlar içerisinde en yaygın olarak kullanılan dört yöntem şunlardır: Eş yükselti, tarama, gölgeleme ve kabartma yöntemleridir. Bu yöntemler haritalarda yüzey şekillerinin gösterilmesinde kullanılır. Böylece topografya haritaların okunması sağlanır”(Doğanay, 2002b: 483).

“Öğrencilerin haritaları başarıyla kullanabilmeleri için yeryüzü şekilleriyle ilgili terim ve kavramları öğrenmeleri gereklidir. Bunun için öğretmen her fırsatta tabiattan örnekler, resimler, fotoğraflar, maketler göstererek öğrencilere yeryüzü şekillerini tanıtmalı ve gerekli kavramların yerleşmesini sağlamalıdır. Dağlar, nehirler, denizler, plato, körfez, liman, vadi, dere, zirve, yarımada, ovanın ne demek oldukları, harita üzerinde nasıl gösterildikleri öğrencilere kavratılmalıdır” (Karagözoğlu, 1966: 116).

2.6.4.1.8. Beceri 8: Haritanın Yorumlanması

Tablo 20’de harita yorumlama becerilerinin geliştirilmesi için yeterliliklerin hiyerarşisi gösterilmektedir.

Tablo 20. Beceri 8: Harita Yorumlama

İlk Öğretim Birinci Kademe (Temel Sınıflardaki) Yeterlilikler	
1	Yakın çevrede yapılan küçük arazi gezilerinde basit gözlemler yapar.
2	Basit resimler, küreler ve haritalardan elde edilen bilgileri sözel olarak ifade eder.
3	Basit olarak sınıf, okul ve evinin planlarını ve yaşadığı alanın haritalarını çizer, yapar ve yorumlar.
4	Aynı alanın resimleri ile basit haritalarını karşılaştırır.
5	Harita ve küre üzerine yerleştirilen diğer yerlerde, yaşayan arkadaşlarının ve diğer insanların farkına varır.
6	Yerel çevrenin basit düzeyde model ve haritalarını yapar ve bunları sözel olarak tanımlar.
7	Yeryüzünde kara alanlarından çok su alanlarının olduğunu anlar.
İlk Öğretim İkinci Kademe Yeterlilikler	
1	Harita ve küreler arasındaki benzerlikleri ilişkilendirir.
2	Haritalarda gösterilen olayların basit dağılımını tanımlar.
3	Harita ve kürelerin farklı kullanım alanlarını bilir (iş, spor).
4	Amaca uygun özel haritalar oluşturur (başlık, semboller).
5	Haritalardaki bilgiyi kullanarak iklim oluşumunun temel nedenlerini açıklar.
6	Tablo, grafik, şema ve çok daha gelişmiş harita ve resimleri yorumlar.
7	Dünya-Güneş ilişkisini basitçe anlar (enlem ve iklim).

Kaynak: Demiralp, (2006)

“Harita yorumlama becerisi, harita becerilerinin en son aşamasıdır. Bilgi aktarımını sağlama, haritayı okuyup kendi yorumunu katma, haritayı kullanırken üst düzey bilişsel becerilerini harekete geçirmek gibi farklı eylemlere olanak tanıması nedeniyle bu son aşama harita becerilerinin en üst seviyesini oluşturur diyebiliriz. Orta düzeydeki sosyal bilgiler programında en önemli beceri harita yorumlamadır, çünkü diğer birçok harita ve küre kullanım becerilerinin amacı bu beceri ile gerçekleştirilmiş olur” (Savage ve Armstrong, 2000).

“Harita yorumlama, öğrenciyi, çeşitli kombinasyonlarda ve problem çözme durumlarında bütün becerileri kullanmaya zorlar. Tümünden gelim yaklaşımında anlam çıkarma ve yorum soruları problem olabilir; bu problemleri çözmeye öğrencinin ihtiyaç duyduğu becerileri elde etmesini teşvik etmede de problem olabilir. Bu nedenle bütün- parça- bütün senaryosu oluşturulur. Bütün resim bir problem formu içinde sunulur; bağımsız becerileri öğrenmenin anlamlılığı problem çözmeye teşvik eder. Ve bu becerilerin sentezi ortaya çıkan problemin uygulamaları için fonksiyonel bir modele dönüşür.

Diğer genel becerilerin öğretilmesi için harita yorumlama Yerine Getirirken Karşılaştıkları Problemler” adlı yüksek lisans tezi, Eğitim Teknolojisi. becerisi iyi bir araçtır” (Demiralp, 2006).

2.7. İlgili Araştırmalar

2.7.1. Yurtiçi Araştırmalar

TAŞLI (1977), “Öğrenci merkezli yöntemlerle coğrafya öğretimi” adlı doktora tezi. Manisa il merkezi ile ilçe merkezlerinde görev yapan öğretmenlere yöneltilen anket sonuçları değerlendirilmiştir.

GÜNEŞ (1993), “İlkokul öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde eğitim teknolojisine ilişkin yeterliliklerinin değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezi Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanmıştır. Tez, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim okullarında görev yapan öğretmen ve yöneticilerin Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde öğretmenlerin eğitim teknolojisine ilişkin yeterliliklerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır ve anketlere verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Anketlere verilen cevaplardan, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmen ve yöneticilerin Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde öğretmenlerin eğitim teknolojisine ilişkin yeterlilikleri tespit edilmiştir.

UZUNAHMET (1996), “KKTC akademik liselerinde öğretmenlerin eğitim araçlarından yararlanma durumu ve eğitim araçları konulu hizmet içi eğitime ilişkin görüşleri” adlı yüksek lisans tezi.

UÇAR (1999), “İlköğretimde ders araç-gereçleri kullanımı konusunda öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezi, 140 sayfa olarak hazırlanmıştır.

Araştırma Uşak il merkezinde görev yapan Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Sınıf öğretmenlerinin anketlere verdikleri cevaplar esas alınarak oluşturulmuştur.

ŞAHİN (2000), “Sınıf öğretmenlerinin, Öğretim Sürecinde Eğitim Teknolojisi ve Uygulamalarına İlişkin Etkinlikleri Eğitim teknolojisini oluşturan öğeler, eğitim teknolojisinin kullanımı gibi başlıklar altında incelenmiştir. Nevşehir ilindeki okullarda öğretmenlere yönelttiği anket sorularıyla bu alandaki problemleri tespit etmeye çalışmıştır.

MEYDAN (2001), “ İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretimi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Laboratuar ve Görsel- İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezi, örneklem olarak seçilen okullardaki tespit edilen farklı sınıflarda, farklı tekniklerle işlenen dersler takip edilmiş ve derslerde materyal kullanımının önemi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

DEMİRCİOĞLU (2004), “Tarih Ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Yönelik Görüşleri (Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği)” adlı yüksek lisans tezinde, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin il merkezlerindeki tarih ve coğrafya öğretmenlerinin sosyal bilimler ve kendi alanlarının öğretiminin genel amaçlarına yönelik görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada, nitel bir yaklaşım takip edilmiş olup, veri toplama aracı olarak yapılandırılmış mülakat kullanılmıştır. Doğu Karadeniz Bölgesi’nde bulunan beş il merkezinde yapılan bu çalışmayla, 168 tarih ve coğrafya öğretmenine ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin ışığı altında, çalışmaya dâhil olan öğretmenlerin büyük bir bölümünün sosyal bilimler öğretiminin amaçları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, gerek tarih öğretmenlerinin, gerekse coğrafya öğretmenlerinin kendi alanlarının öğretiminin genel amaçları konusunda, dünyada meydana gelen değişimleri yakalayamadıkları da görülmüştür.

DEMİRKAYA, ÇETİN ve TOKCAN (2004), “İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yön kavramı Öğretiminde Kullanılabilecek Metotlar” adlı çalışmada, ilköğretim 4. sınıf öğrencilerine yön kavramının öğretilmesinde uygulanabilecek metotlar incelenmiştir. Öğrencilerin, güneşin doğuşu ve batışı, kutup yıldızı, pusula, sopa gölgesi, saat, ay, harita, bitki, karınca yuvası ve rüzgârlardan faydalanarak nasıl yön kavramını ve yer-yön tayinini öğrenecekleri açıklanmaya çalışılmıştır.

DUMAN ve GİRĞİN (2005), “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Harita Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmada, harita okuryazarlığının üniversite öğrencilerinin zihinsel şemalarını, kavram haritalarını, kültürel değerleri ve göstergeleri yorumlamaları ve mekânsal algılama becerisi üzerindeki etkisini irdelemektedir. Bu bağlamda harita okuryazarlığının öğrencilerin *kavram haritaları* oluşturmalarına; *mekânı algılama* becerilerine; *kültürel değerleri* anlamalarına; *göstergeleri* yorumlamalarına; *zihinsel öğrenme şemalarına* olumlu etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

YAZICI (2005), Sosyal bilgilerde kullanılan görsel araçlar: Haritalar- küreler, resimler, tablolar ve grafikler, haritalar ve küreler olarak ifade edilebilir. Görsel araçları kullanmak ve bu araçların yeterince istifade edebilmek, bu araçların özelliklerinin, nasıl öğretilmesi ve incelenmesi gerektiğinin bilinmesi zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Bu makalede haritalar, resimler, tablolar ve grafiklerin nasıl öğretilmeleri gerektiğiyle ilgili bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

ALKIŞ (2006), “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Avrupa Birliği Ülkelerini Haritada Konumlandırma Becerileri” adlı çalışmada, genel olarak sınıf öğretmeni adaylarının Avrupa Birliği’ne üye ve üyeliğe aday ülkeleri haritada konumlandırma becerilerinin tespit edilmesidir. Ayrıca, sınıf öğretmeni adaylarının AB ülkelerinin lokasyonlarını siyasi harita üzerinde konumlandırma becerilerinde ülkeler coğrafyası

dersinin etkisi araştırılmıştır. Ölçme aracında, Avrupa Birliği'ne üye ve üyeliğe aday 28 ülkenin isimleri verilmiş ve yönergede örneklemeden verilen bu ülkeleri haritada konumlandırmalarının istendiği belirtilmiştir. Aynı ölçme aracı hem öntest hem de sontest olarak uygulanmıştır. Sonuç olarak, sınıf öğretmeni adaylarının AB ülkelerini konumlandırmadaki başarılarının öntestte %41 iken sontestte %63,1'e yükseldiği ve ülkeler coğrafyası dersinin öğretmen adaylarının AB ülkelerini konumlandırma becerilerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmüştür.

DEMİRALP (2006), "Coğrafya Eğitiminde Harita ve Küre Kullanım Becerileri" adlı makalesinde beceriler, coğrafî beceriler, harita ve küre kullanım becerileri üzerinde durularak kavramsal çerçeveleri çizilmeye çalışılmıştır. Becerilerin, coğrafya ders programındaki yeri, yararları ve kullanım alanları belirlenerek, coğrafya eğitimindeki uygulamaları ve nasıl geliştirilecekleri üzerinde durulmuştur. Öğrencilere harita ve küre kullanım becerilerinin kazandırılması için ilgili anahtar kavramlar ile sorular tespit edilerek, harita ve küre kullanım becerilerinin neler olduğu açıklanarak, bunların ilk, orta ve lise programları çerçevesinde hiyerarşik olarak düzenlenmesi üzerinde durulmuştur. Coğrafya eğitiminde harita ve küre kullanım becerileri 1.Sembollerin anlaşılması, 2. Alansal perspektifin geliştirilmesi, 3. Yönün anlaşılması, 4. Uzaklığın anlaşılması, 5. Yerin belirlenmesi, 6. Harita ölçeği, 7. Yeryüzü şekillerinin anlaşılması, 8. Haritanın yorumlanması olmak üzere sekiz başlık altında belirlenmiştir.

DEMİRALP (2006), "Coğrafya Öğretiminde Gösteri Yöntemi Kullanılarak Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Geliştirilmesi" adlı doktora tezinde, gösteri yönteminin coğrafya eğitimine uygun olup olmadığını, katkı yapıp yapmayacağını belirlemeye çalışmıştır. Özellikle, gösteri yönteminin coğrafya eğitiminde üst düzey bilişsel becerilerin kazandırılmasında etkili bir şekilde kullanılabilir olup olmadığını ortaya koymaktadır. Bu amaçla tezde gösteri yöntemine ilişkin kuramsal bilgiler sunulmaktadır. Çalışmanın harita ve küre kullanım becerileri konusunda Türkiye'de yapılan ilk araştırma olması nedeniyle, tezde harita ve küre kullanım becerilerinin neler

olduğu, kullanımında hangi teknik ve yöntemlerden yararlanılabileceği yönünde bilgiler sunulmuştur. Araştırmada, harita ve küre kullanım becerilerinin her sınıf ve düzeyde aşamalı olarak nasıl öğretilabileceğini ortaya koymak amacıyla da harita ve küre kullanım becerilerinin çeşitli sınıf düzeylerinde hiyerarşisi ortaya konmuştur.

GİRGİN ve ERTÜRK (2006), “Yürürlükteki Program ve Ders Kitaplarına Göre Ortaöğretim Coğrafya Perspektifimiz” adlı araştırmada ortaöğretim ders kitaplarındaki kavramların incelenmesine yönelik yapılmıştır. Yürürlükteki programın kavramlarının gözden geçirilmesi gerektiğini ve perspektifimizi gösterecek kavramsal yapının, yeni ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği doğrultusunda programa girmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

ILGAR (2006), “Coğrafya Öğretiminde Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmasında, ülkemizde Coğrafya dersinin öğretimini kapsayan unsurlar ve buna etki eden etmenlerin niteliğini konu edinmiştir. Öncelikli olarak Coğrafya öğretimi genel olarak tanımlanmış ve daha sonra Coğrafya öğretiminde yaşanan temel sorunlar alt başlıklar olarak belirtmiştir. Bu yönle müfredat programı, öğretmen, ölçme değerlendirme, ders araç-gereç, ders kitabı ve konu ile ilgili diğer sorunlar incelenmiştir. Sonunda mevcut durum belirtilmiş ve coğrafya dersinde kullanılan araç-gereçlerin yetersizliği gibi coğrafya öğretiminde yaşanan bazı sorunlara çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Çözüm önerilerine alt başlıklardaki konuların içerisinde de değinilmiştir. Araştırma sonucunda genel analizlere ulaşılmıştır: Bununla birlikte Coğrafya öğretiminde sorunların tespitinin, bize çözüm arayışlarına rehber olabileceği ve dolayısıyla araştırmanın Coğrafya'nın geleceği açısından katkı sağlayacağı kanısına ulaşılmıştır.

ÜZÜMCÜ (2007), “İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Harita Okuma Becerisinin Aktif Öğrenme Yöntemiyle Kazandırılması”, adlı yüksek lisans tezinde, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita becerilerinin geliştirilmesi, İlköğretim 6. sınıf

sosyal bilgiler dersinde öğrencilerde harita okuma becerisinin aktif öğrenme yöntemleriyle hazırlanan etkinliklerle kazandırılmasının öğrenci başarısına yaptığı etki ile geleneksel öğretimin öğrenci başarısına yaptığı etkiyi karşılaştırmak amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda, aktif öğrenme etkinliklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin geleneksel öğretim yöntemlerinin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerine göre harita okuma becerisinin aktif öğrenme yöntemleriyle kazandırılması konusunda daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir.

2.7.2. Yurtdışı Araştırmalar

WINSTON (1984), “Map and Globe Skills: K-8 Teaching Guide.” adlı makale, sınıf öğretim programlarındaki harita ve küre kullanma becerilerini değerlendirmek ve harita ve küre kullanım becerilerini programın içine yerleştirmek için yazılmıştır. Tasarımın temelini harita ve küre kullanım becerileri oluşturmaktadır. Harita ve küre becerileri programının taslak ana hatları şu kategorilerde belirtilmiştir: Sembollerin kullanımı, konum bulma, yönlendirme ve yönleri kullanma, ölçek kullanma, mesafe bulma ve seçilen konumu bulma. Her kategori için, öğrenme önerileri kavram ve becerilerin gelişmesine tamamen uygundur.

ALLEN VE BAŞK. (1990) “ The Geography Learning of High School Seniors” (Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Öğrenimi) adlı eser National Assessment Of Educational Progress tarafından desteklenmiş uygulamalı bir çalışmadır. A.B.D’de lise öğrencilerinin coğrafi bilgi ve becerilerini ölçmek amacıyla yaklaşık 300 devlet ve özel okulunda öğrenim gören 3000’den fazla lise son sınıf öğrencisine test uygulanmıştır. Testte yerleri bilme, coğrafi araç ve becerilerin kullanımı, fizikî ve beşerî coğrafyanın kavranması ile fizikî ve beşerî faktörler arasındaki ilişkilerin açıklanmasına yönelik becerileri ölçmek amacıyla 76 soru sorulmuştur. Araştırma sonucunda, lise öğrencilerinin coğrafi bilgi ve beceriler konusunda yeterli olmadıkları ortaya çıkmıştır.

EDİGER (1998), “Maps and Globes in the Social Studies” adlı araştırmasında, sosyal çalışma sınıflarında harita ve küre kullanımı üzerine dikkat çekmektedir. Harita ve küre kullanıldığı zaman öğrencilerin önemli genellemeler yapabildiğini, farklı harita türlerini kullanabildiğini, harita ve küre üzerinde bir yerin konumunu bulabildikleri saptanmıştır.

LENHOFF ve HUBER (2000), “Young Children Make Maps!” adlı makalesinde ölçek, görünüm ve sembol içeren anasınıfı ünitelerindeki harita yapımı genel kavramlarının gelişmesini tartışmaktadır. Harita aktivitelerinin öğrencilerin düşünme ve öğrenme kabiliyetlerini geliştirdiğini belirtmektedir.

WHITESIDE (2000), “Building Geography Skills and Community Understanding with Constructivist Teaching Methods.” adlı araştırmasında, sosyal çalışma becerilerinin ve bilgisinin geliştirilmesine dayanan bir programı açıklamaktadır. Ele alınan konu, coğrafi becerilerin ve toplum anlayışının geliştirilmesidir.

FITZHUGH (2002), “A Trip to Turkey: A Social Studies Unit for Elementary Students” adlı makalesinde, ilkokul öğrencileri için harita kullanma becerilerine dayalı aktiviteler, sorular ve bir test hazırlanmıştır. Öğrencilerin Türkiye ve komşuları hakkındaki bilgileri karşılaştırıp okumaları istenmektedir. 5 temel coğrafya konusunu içeren aktiviteler ve öğrencilerin bilgilerini kullanmaları için yaratıcı etkinlikler, okumaya ve yazmaya teşvik eden çeşitli stratejiler kullanmaktadır.

ANDERSON ve LEINDHARDT (2002), “Maps as Representations: Expert Novice Comparison of Projection Understanding.” adlı makalesinde coğrafyanın çeşitli bölümlerini incelemede, dünya yüzeyinin simgesi olan haritaların nasıl kolaylık

sağladığına dikkat çekmektedir. Sınıflarda harita öğretiminin gelişmesi ve teorik coğrafyanın anlaşılması için yeni oluşumlar aranmaktadır.

SHİN (2006), “Using Geographic Information System (GIS) to Improve Fourth Graders’ Geographic Content Knowledge and Map Skills” adlı araştırmasında, 4. sınıf öğrencilerinin coğrafya bilgilerini ve harita becerilerini geliştirebilmelerinde coğrafi bilgi sistemi (GIS)’in kullanılabilirliğini araştırmak ve eğitimsel ölçüt olarak geliştirilmesine temel hazırlamaktır. Diğer bir amaç ise, coğrafi bilgi sistemi (GIS) kullanımında öğretmen ve öğrencilerde ortaya çıkan sorunları saptamaktır. Çalışma sonucunda, öğrencilerin coğrafya bilgilerinin ve harita becerilerini geliştirmede sınıflarda coğrafi bilgi sistemi (GIS) kullanımının etkili olduğu belirlenmiştir.

GANDY (2006), “ Mapping Skills and Activities with Children's Literature” adlı çalışmasında, ana sınıfındaki çocuklar için haritalar hikâyeleri okumalarında yardım edecek işe yarar araç gereçlerdir. Bu makalede, haritalarla ilgili dersler ya da haritaları kapsayan 18 farklı çocuk kitabı bulundurmaktadır. Üstelik harita becerilerini öğretmede sınıf içinde kullanılacak aktiviteler sunmaktadır.

BEDNARZ, ACHESON ve BEDNARZ (2006), “Maps and Map Learning in Social Studies” adlı makalesinde coğrafya ve coğrafyacılar için haritaların çok önemli bir konuma sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bunun nedeni yenilikler ve coğrafi teknolojinin geniş bir alana yayılmasıdır. Silikon cipler ve bilgisayarlar daha akıllı ve daha ucuz olduğundan beri, coğrafi bilgi sistemleri(GIS), global pozisyon alabilen uydu alıcıları (GPS) ve uçaklardan dünyanın daha hassas görüntülerinin alınması, fakültelerdeki her seviyeden coğrafya kullanıcılarının daha işine yarayabilir hale gelmiştir.

ÜÇÜNCÜ KESİM

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerini belirleme ve sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerini öğrencilerin görüşlerini alma sürecinde yapılan çalışmalara değinilmiştir.

3.1. Çalışma grubu

Çalışma alanı olarak sosyal bilgiler öğretim programı incelenmiştir. İncelemeler sonrasında harita kullanma becerisinin en çok 6.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer aldığı görülmüştür. Bunun üzerine çalışma grubunu 6. sınıf öğrencileri ile sosyal bilgiler dersi öğretmeni oluşturmuştur.

3.2. Ön Deneme Uygulaması

Ön uygulama 189 öğrenciyle yapılmıştır. Pilot çalışma, her kurum tipini temsil edecek 6 okulda yapılmıştır. Elde edilen cevapların madde analizi, madde istatistikleri hesaplanmış ve madde düzeltme çalışmaları yapılmıştır. Analize göre madde seçimi yapılırken her test için ayrı ayrı olmak üzere güçlük indeksleri dağılımının normal olmasına dikkat edilmiş ve ayrıcalık gücü indeksi 0.19'un altında olan maddeler elenmiştir.

3.3. Veri Toplanması ve Analizi

Başarı testlerinin ve öğretmenlere uygulanacak anketin hazırlanmasından sonra veri toplama araçlarının örnekleme alınan ilköğretim okullarında uygulanabilmesi için Mustafa Kemal Üniversitesi'nden alınan yazı ile Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne

başvuruda bulunmuş ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden, seçilen ilköğretim okullarında uygulama yapmak için onay alınmıştır (EK:8).

Başarı testlerinden ve anketlerden elde edilen veriler SPSS ortamına yüklenmiştir. Betimsel olarak sınanan etkiyi ortaya koymak için, frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, korelasyon, tek yönlü varyans analizi, eşli gruplar t testi ve bağımsız gruplar t testi istatistik tekniklerinden yararlanılmıştır. Değişkenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemede $p \leq 0.05$ güven aralığı ölçüt alınmıştır.

- Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin kişisel bilgileri ile ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerisi kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla “*tek yönlü varyans analizi*” yapılmıştır.
- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla da “*eşli gruplar t testi*” yapılmıştır.
- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri ile ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla da “*bağımsız gruplar t testi*” yapılmıştır.
- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla da “*korelasyon*” yapılmıştır.

Uygulamada elde edilen verilerin analizinde öğrenci sayısı (N), ortalama değerleri (\bar{X}), standart sapmaları (S.S), ortalama standart sapmaları (δ), testler arasındaki t değerleri (t) ve p değerleri (p) ile gösterilmiştir.

Değişkenler arası karşılaştırma yapılırken anlamlı bir farkın oluşup oluşmadığı, $p \leq 0,05$ olduğunda anlamlı bir farkın oluştuğu kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ KESİM

GENEL DEĞERLENDİRME

4. BULGULAR VE ÖNERİLER

Araştırma, İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri ile ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin başarı testlerinden aldıkları puanlar doğrultusunda, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma beceri kazanılmışlık düzeylerini belirlemek ve İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıtlar aranmıştır.

1- Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2- Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin branşlarıyla ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

6- Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin görev yerleri ile öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

7- Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri hakkındaki görüşleri nelerdir?

5- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar doğrultusunda, İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma beceri kazanılmışlık düzeyleri nedir?

6- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?

7- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin sosyal bilgiler dersi öğretmen görüşleri ile İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

8- İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

4.1. Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen veriler frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, korelasyon, tek yönlü varyans analizi, eşli gruplar t testi ve bağımsız gruplar t testi ile analiz edilmiştir.

4.1.1. Birinci Alt Problemden Elde Edilen Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt problemine ait bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır(Tablo 21).

Tablo 21. Mesleki Kıdemlere Göre, 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Becerileri Kazanılmışlık Düzeylerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımsız Gruplar T Testi Ölçüm Sonuçları

Mesleki kıdemlere göre	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p	Anlamlılık
0- 8yıl	22	47,1	7,8	6	,789	,975	*
8 ve daha fazla	38	47,02	10,8				

p<.05

Tablo 21'in incelenmesinden anlaşılacağı gibi harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyine ilişkin yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre farklı (0-8yıl, 8 ve daha fazla) mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin, 6.sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyine ilişkin görüşlerinde $\alpha = ,05$ düzeyinde fark bulunmamaktadır (p< .05).

4.1.2. İkinci Alt Problemden Elde Edilen Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin branşlarıyla öğrencilerin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt problemine ait bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin branşlarıyla öğrencilerin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir

farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır(Tablo 22).

Tablo 22. Branşlara Göre, 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Becerilerini Kazanılmışlık Düzeylerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Ölçüm Sonuçları

Branşlara Göre	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p	Anlamlılık
Sosyal bilgiler	34	45,3	10,8	3	,892	,451	*
Tarih	11	50,1	8,6				
Coğrafya	8	49,5	9,4				
Diğer	7	47,8	4,5				

$p < .05$

Tablo 22'nin incelenmesinden anlaşılacağı gibi harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyine ilişkin yapılan varyans analizi sonuçlarına göre farklı (sosyal bilgiler, tarih, coğrafya, diğer) branşlara sahip öğretmenlerin, 6.sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyine ilişkin görüşlerinde $\alpha = ,05$ düzeyinde fark bulunmamaktadır ($p < .05$).

4.1.3. Üçüncü Alt Problemden Elde Edilen Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yerleri ile öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt problemine ait bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yerleri ile öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır (Tablo 23).

Tablo 23. Görev Yapılan Yere Göre, 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Becerilerini Kazanılmışlık Düzeylerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımsız Gruplar T Testi Ölçüm Sonuçları

Görev Yapılan Yere Göre	N	\bar{x}	Ss	Sd	F	p	Anlamlılık
Merkez	38	47,1	10.7	3	,892	,961	*
Merkez köy	22	47.00	8.0				

$p < .05$

Tablo 23'ün incelenmesinden anlaşılacağı gibi harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyine ilişkin yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre farklı (merkez, merkez köy) görev yerlerindeki öğretmenlerin, 6.sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerilerini kazanılmışlık düzeyine ilişkin görüşlerinde $\alpha = ,05$ düzeyinde fark bulunmamaktadır ($p < .05$).

4.1.4. Dördüncü Alt Problemden Elde Edilen Bulgular

Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşleri nelerdir? Alt problemine ait bulgular

Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşlerini almak amacıyla 15 maddeden oluşan ve McClure(1992) tarafından belirlenen, Demiralp(2006) tarafından da ülkemiz eğitim sistemine uyarlanan becerileri kapsayan anketten elde edilen verilerin çözümlenebilmesi için frekans analizi yapılmıştır. Bunun yanında her madde için aritmetik ortalama değeri hesaplanmıştır(Tablo 24).

Tablo 24. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Becerileri Kazanılmışlık Düzeylerine İlişkin Ölçüm Sonuçları

Maddeler	Hiç (1)		Az (2)		Orta (3)		Çok (4)		Tam (5)		N	X
	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%		
1. Öğrencileriniz ada, yarımada, delta gibi daha küçük alanlı kara parçalarının şeklini bilir mi?	—	—	8	13,3	29	48,3	16	26,7	7	11,7	60	3,4
2. Basit harita lejantlarını okuyup anlayabilir mi?	9	15,0	10	16,7	27	45,0	12	20,0	2	3,3	60	2,8
3. Dilsiz bir haritada lejanda bakarak haritayı yorumlayabilir mi?	3	5,0	26	43,3	21	35,0	8	13,3	2	3,3	60	2,7
4. Harita üzerinde temel yeryüzi şekillerinin sembollerini tanır mı?	—	—	12	20,00	24	40,00	20	33,3	4	6,7	60	3,3
5. Boş harita ve küre verildiğinde bunların üzerinde Başlangıç Meridyeni ve Ekvatoru yerleştirebilir mi?	—	—	3	5,0	19	31,7	21	35,0	17	28,3	60	3,9
6. Harita ve küre üzerinde ana yönler ve ara yönleri gösterebilir mi?	—	—	5	8,3	19	31,7	23	38,3	13	21,7	60	3,7
7. Paralel ve meridyenleri olan bir haritada Hatay'ın coğrafi konumunu haritaya bakarak söyleyebilir mi?	—	—	11	18,3	23	38,3	17	28,3	9	15,0	60	3,4
8. Temel coğrafi özellikleri ve bölgeleri tanımlar, yerlerini harita üzerinde yerleştirebilir mi?	—	—	8	13,3	30	50,0	14	23,3	8	13,3	60	3,4
9. Başlangıç meridyeni ve Ekvatorla ilgili olarak harita ve küre üzerinde yer belirleyebilir mi?	—	—	11	18,3	21	35,0	21	35,0	7	11,7	60	3,4
10. Ölçeklerin haritadan haritaya değişebileceğini fark edebilir mi?	1	1,7	5	8,3	19	31,7	23	38,3	12	20,0	60	3,7
11. Büyük ve küçük ölçekli haritalar arasındaki temel farklılıkları bilir mi?	6	10,0	8	13,3	20	33,3	17	28,3	9	15,0	60	3,2
12. Arazinin karakteristik özelliklerini açıklamak için topoğrafya haritalarını kullanır mı?	21	35,0	23	38,3	14	23,3	2	3,3	—	—	60	2,0
13. Haritalardaki bilgiyi kullanarak iklim oluşumunun temel nedenlerini açıklayabilir mi?	5	8,3	19	31,7	25	41,7	11	18,3	—	—	60	2,7
14. Tablo, grafik, şema ve çok daha gelişmiş harita ve resimleri yorumlayabilir mi?	9	15,0	20	33,3	27	45,0	4	6,7	—	—	60	2,4
15. Haritaya bakarak Çanakkale ve İzmir illeri arasındaki sıcaklık farklılıklarının nedenlerini açıklayabilir mi?	2	3,3	9	15,0	26	43,3	20	33,3	3	5,0	60	3,2

Tablo 24'ten anlaşılacağı gibi, yeryüzü şekillerini belirleme harita kullanma becerisinin alt yeterliliği olan ada, yarımada, delta gibi küçük alanlı kara parçalarının kazanılmışlık düzeyini belirleyen “Öğrencileriniz ada, yarımada, delta gibi daha küçük alanlı kara parçalarının şeklini bilir mi?” sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıtlara bakıldığında % 48,3 oranıyla öğrencilerin bu yeterliliği “Orta” düzeyde gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. % 26,7 oranıyla “Çok” kategorisinde öğrencilerin bu beceriyi gerçekleştirdikleri konusunda görüş bildirmişlerdir.

Öğretmenlerin “Basit harita lejandlarını okuyup anlayabilir mi?” sorusuna verdikleri cevaplardan öğrencilerin % 45 gibi önemli bir payının bu beceriyi “Orta” düzeyde gerçekleştirebildiğini, %31,7’sinin ise harita lejandı konusunda “Orta” düzeyin altında olduğu ifade edilmektedir. Verilere bakıldığında öğretmenlerin yalnız 14(%23,3)’ü basit harita lejandlarını okumada öğrencilerinin “Orta” düzeyin üzerinde olduğu görüşünü bildirmektedir.

Bir üst düzey çalışma ürünü olan dilsiz harita çalışmalarında, bilgi aktarımı yapabilmek için öğrencilerin harita sembollerini iyi kavraması gerekmektedir. Harita sembollerini iyi okuyup anlayamayan öğrencinin dilsiz bir harita üzerinde çalışma yapması güçtür. Bu nedenle çalışmada “Dilsiz bir haritada lejanda bakarak haritayı yorumlayabilir mi?” sorusu sorulmuştur.

“Dilsiz bir haritada lejanda bakarak haritayı yorumlayabilir mi?” sorusuna öğretmenlerin verdikleri görüşlere göre; 21(%35) öğretmen öğrencilerinin bu yeterliliği “Orta” düzeyde gerçekleştirdiğini belirtmektedir. 29(%48,3) öğretmen öğrencilerin bu yeterliliği “Orta” düzeyin altında gerçekleştirdiğini belirtmektedir. 10 (%16,3) öğretmen ise öğrencilerinin “Orta” düzeyin üstünde yeterli olduğu görüşünü bildirmektedir. Dilsiz bir haritaya bilgi aktarımı yapılabilmesi için harita lejandlarını okuyup anlamının öğrencinin çok iyi yapabilmesi gerekmektedir. Ancak yukarıdaki verilere baktığımızda, 14(%23,3) öğretmen, öğrencilerinin basit harita lejandlarını okumada öğrencilerinin “Orta” düzeyin üstünde yeterli olduğu görüşünü bildirmektedir.

“Harita üzerinde temel yeryüzü şekillerinin sembollerini tanır mı?” sorusuna ilişkin öğretmenlere yöneltilen 4. soruya, öğretmenlerin 24(%40)’ü öğrencilerinin “Orta” düzeyde bu beceriyi gerçekleştirdiği konusunda görüş bildirmektedir. 20(%33,3) öğretmen ise öğrencilerinin “Tam” olarak bu beceriyi gerçekleştirebildiğini belirtmektedir. Bu verilerden öğrencilerin haritada temel yeryüzü şekillerinin sembollerini tanıyabildiklerini anlamaktayız.

“Boş harita ve küre verildiğinde bunların üzerinde Başlangıç Meridyenini ve Ekvatoru yerleştirebilir mi?” sorusuna öğretmenlerin 19(%31,7)’u “Orta” değerde öğrencilerinin gerçekleştirebildiği konusunda görüş bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenler, öğrencilerinin bu beceriyi “Hiç” gerçekleştiremediği konusunda görüş bildirmemişlerdir. 21(%35) öğretmen öğrencilerinin “Çok” yeterli olduğunu belirtirken, 17 (%28,3) öğretmen de öğrencilerinin bu beceriyi “Tam” gerçekleştirebilecekleri konusunda görüş bildirmişlerdir.

“Harita ve küre üzerinde ana yönler ile ara yönleri gösterebilir mi?” sorusuna öğretmenlerin 19(%31,7)’u “Orta” değerde öğrencilerinin gerçekleştirebildiği konusunda görüş bildirmişlerdir. 23(%38,3) öğretmen öğrencilerinin bu yeterliliği “Çok” düzeyinde, 13(%21,7) öğretmen öğrencilerinin bu yeterliliği “Tam” düzeyinde gerçekleştirebildiğini belirtmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler, öğrencilerinin bu beceriyi hiç gerçekleştiremediği konusunda görüş bildirmemişlerdir. Bu beceriyi öğrencilerin “Az” gerçekleştirebileceklerini belirten öğretmen sayısı da 5(%8,3)’tir.

“Paralel ve meridyenleri olan bir haritada Hatay’ın coğrafi konumunu haritaya bakarak söyleyebilir mi?” sorusuna 23(%38,3) öğretmen “Orta” düzeyde öğrencilerinin bu yeterliliği gerçekleştirebildiğini belirtmişlerdir. 17(%28,3) öğretmen ise öğrencilerinin bu beceriyi “Çok” düzeyinde gerçekleştirebileceklerini belirtmişlerdir. 9(%15,0) öğretmen ise öğrencilerin “Tam” düzeyinde bu yeterliliği gerçekleştirebildiğini belirtmişlerdir.

“Temel coğrafi özellikleri ve bölgeleri tanımlar, yerlerini harita üzerinde yerleştirebilir mi?” sorusuna 30(%50) öğretmen “Orta” düzeyde öğrencilerinin bu

yeterliliği gerçekleştirebildiğini belirtmişlerdir. 14(%23,3) ğretmen ise ğrencilerinin bu yeterliliği “ok” düzeyinde gerçekleştirebileceklerini belirtmişlerdir. 8(%13,3) ğretmen ise ğrencilerin “Tam” düzeyinde bu yeterliliği gerçekleştirebildiğini belirtmişlerdir. Bu yeterliliği “Orta”, “ok” ve “Tam” düzeyinde yapabilen öğrencinin, bu yeterliliğin temel öğelerini barındıran 1. yeterliliği “Tam” düzeyinde yapması beklenirdi. Ancak, ğretmenlerin 29(% 48,3)’u ğrencilerinin bu yeterliliği “Orta” düzeyde, 7(%11,7) ğretmen ise ğrencilerinin “Tam” olarak bu yeterliliği gerçekleştirebildikleri yönünde görüş bildirmişlerdir.

“leklerin haritadan haritaya, küreden küreye değişebileceğini fark edebilir mi?” sorusuyla ölçülen sembollerin anlaşılması harita kullanma becerisini 23(%38,3) ğretmen gibi azımsanmayacak bir çoğunluk, ğrencilerinin “ok” olarak gerçekleştirebildikleri konusunda görüş belirtmişlerdir. 12(%20,0) ğretmen ise “Tam” olarak gerçekleştirebildiklerini belirtmişlerdir.

“Büyük ve kk ölçekli haritalar arasındaki temel farklılıkları bilir mi?” sorusuna 20(%33,3) ğretmen “Orta”, 17 (%28,3) “ok”, 9 (%15,0) ”Tam” düzeyinde ğrencilerinin yapabildikleri konusunda görüş bildirmişlerdir. 14(%23,3) ğretmen ise “Orta” düzeyin altında ğrencilerinin yapabildikleri konusunda görüş bildirmişlerdir.

“Arazinin karakteristik özelliklerini açıklamak için topografya haritalarını kullanabilir mi?” sorusuna öğretmenlerin 21(%35,0)’inin ğrencilerinin bu yeterliliği hiç gerçekleştiremediğini, 23(%38,3) ğretmenin ise ğrencilerinin bu yeterliliği az gerçekleştirebileceklerini belirtmesi dikkat çekicidir.

“Haritalardaki bilgiyi kullanarak iklim oluşumunun temel nedenlerini açıklayabilme” sorusu öğrencilerin harita yorumlama becerisine sahip olma düzeylerini ortaya koymaya yöneliktir. Öğretmenlerin 25(%41,7)’i ğrencilerinin “Orta” düzeyde gerçekleştirebildiğini belirtmişlerdir. 19(%31,7)’u ğrencilerinin bu yeterliliği “Az” gerçekleştirebildiğini, 5(%8,3)’i ğrencilerinin bu yeterliliği “Hiç” gerçekleştiremediğini belirtmişlerdir.

“Tablo, grafik, şema ve çok daha gelişmiş harita ve resimleri yorumlayabilir mi?” sorusuna öğretmenlerin 27(%45)’si öğrencilerinin bu yeterlilikte “Orta” düzeyde olduğunu belirtirken, öğretmenlerin 9(%15,0)’inin öğrencilerinin bu yeterliliği “Az” gerçekleştirebildiğini belirtmiştir. 20(%33,3) öğretmen ise bu yeterliliğin öğrenciler tarafından kazanılmışlığının “Az” olduğunu belirtmişlerdir. Bu yeterliliği öğrencilerinin “Tam” olarak yapabildiği konusunda hiçbir öğretmen görüş bildirmemiştir.

“Haritaya bakarak Çanakkale ve İzmir illeri arasındaki sıcaklık farklılıklarının nedenlerini açıklayabilir mi?” sorusuna öğretmenlerin 26(%43,3)’sı “Orta”, 20(%33,3)’si “Çok” olarak görüş bildirmişlerdir. 9(%15,0) öğretmen ise öğrencilerinin bu yeterliliği “Az” yaptığı görüşünü vermişlerdir. Bu yeterlilik iklim oluşumunun temel nedenlerini bilmeyi gerektirir.

Öğretmen görüşlerine göre, öğrencilerin harita okuma gibi daha kolay harita becerileri yapabildiklerini, ancak; daha üst beceri isteyen haritadaki bilgiyi kullanarak yeni bilgileri üretmede öğrencilerin başarısız oldukları görülmektedir. Haritadaki bilgiyi alıp yorumlama, açıklama öğrenciler tarafından daha az yapıldığı öğretmen görüşlerine dayanarak söylenilebilir. 12, 13, 14. sorular öğrencilerin “Tam” gerçekleştiremediği yeterlilikler olarak görülmektedir.

Öğretmen görüşlerine ilişkin ağırlıklı aritmetik ortalamalar, 2,0 – 3,9 arasında değişmektedir. Öğretmenler, 12, 13, 14 ’üncü becerilerin öğrenciler tarafından “Tam” yapılamadığını, diğer becerilerin ise genelde “Orta” derecede yapıldığı görüşündedirler.

4.1.5. Beşinci Alt Problemden Elde Edilen Bulgular

İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar doğrultusunda, İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri nedir? Alt problemine ait bulgular

6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerisi kazanılmışlık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan başarı testinden elde edilen verilerin çözümlenebilmesi için aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları alınmıştır(Tablo 25).

Tablo 25. Öğrencilerin Beceri Başarı Testlerinden Aldıkları Puanlar Doğrultusunda Öğrencilerin Harita Kullanma Becerileri Kazanılmışlık Düzeylerine Ait Sonuçlar

Başarı Testi	N	X	SS
Harita kullanma becerisine dayalı başarı testi	821	31,4	17,1

Araştırmaya katılan 821 öğrenciden alınan sonuçlara göre, İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testlerinden aldıkları puanların ortalaması 31,4'tür. Buradan ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerinin düşük olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.6. Altıncı Alt Problemden Elde Edilen Bulgular

İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark var mıdır? Alt problemine ait bulgular

Bu araştırmada ulaşılmaya çalışılan ilk amaç “İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark var mıdır?” biçiminde ifade edilmiştir. Araştırmanın amacına cevap aramak için araştırmaya katılan öğrencilerin

bilgiye dayalı başarı testi ile beceriye dayalı başarı testlerinden aldıkları puanlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Bu amaçla bilgiye dayalı başarı testi ile beceriye dayalı başarı testlerinden aldıkları puanlara eşli gruplar t testi uygulanmıştır. Serbestlik derecesi ve anlamlılığı tablo 26’da verilmektedir.

Tablo 26. Öğrencilerin Bilgi ve Beceri Başarı Testlerinden Aldıkları Puanlara Göre Eşli Gruplar T Testi Ölçüm Sonuçları

Başarı Testi	N	X	SS	Sd	t	P
Bilgi	821	50.0	16.7	14.9	33.5	.000
Beceri	821	31.4	17.1			

Tablo 26’da görüldüğü gibi öğrencilerin bilgi başarı testindeki ortalamaları 50.0 ve beceri başarı testinde ortalamaları ise 31.4’dür. Buna göre öğrenciler bilgi başarı testinde, beceri başarı testine göre daha başarılıdır.

Bilgi ve beceri başarı testleri arasındaki farkın anlamlılığı eşli gruplar T testi ile test edilmiştir. Yapılan hesaplamalar sonucu $t= 33.5$ olup $p=0.000 \leq 0.05$ olduğundan istatistiksel olarak anlamlıdır. Yani yapılan araştırmaya katılan öğrencilerin bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasındaki fark, anlamlı olarak değişmektedir. Buradan öğrencilerin beceri başarı testini yaparken zorlandıklarını söyleyebiliriz. Tablodan da anlaşılacağı gibi bilgi öğrenciler tarafından ezberlenmektedir. Öğrenilen bilgiler kullanılmadığı için de beceriye dönüşmemekte ve öğrenciler tarafından unutulmaktadır.

4.1.7. Yedinci Alt Problemden Elde Edilen Bulgular

İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri ile İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt problemine ait bulgular

İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri ile İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı belirlenmek istenmiştir. Böylelikle öğretmenlerin öğrencilerin harita kullanma beceri düzeyleri hakkındaki görüşleri ile öğrencilerin harita kullanma beceri düzeyleri arasındaki tutarlılığa bakılmıştır. Bu amaçla bağımsız gruplar t testi uygulanmıştır(Tablo 27).

Tablo 27. 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Becerilerini Kazanılmışlık Düzeylerine İlişkin Öğretmen Görüşleri İle Öğrencilerin Beceri Başarı Testi Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımsız Gruplar T Testi Ölçüm Sonuçları

	N	X	SS	Sd	t	p
Öğretmen görüşü	60	47.0	9.7	879	-6.9	.000
Beceri başarı testi	821	31.4	17.1			

Tablo 27’de görüldüğü gibi öğretmen görüş ortalamaları 47.0 ve beceri başarı testi ortalaması ise 31.4’dür. Öğretmen görüşü ve beceri başarı testi arasındaki farkın anlamlılığı bağımsız gruplar T testi ile test edilmiştir. Yapılan hesaplamalar sonucu $t = -$

6.9 ve $p=0.000$ ($p \leq 0.05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlıdır. Yani yapılan araştırmaya katılan öğretmenlerin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri hakkındaki görüşleri ile ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testinden aldıkları puanlar arasındaki fark, anlamlı olarak değişmektedir. Bu fark bize öğretmenlerin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri düzeylerinin ortalama seviyede ($X=47.0$) olduğunu düşünürlerken, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma düzeylerinin beceri başarı testi yoluyla elde ettiğimiz verilere dayanarak, daha düşük ($X=31.4$) olduğu ortaya çıkmıştır.

4.1.8. Sekizinci Alt Problemden Elde Edilen Bulgular

İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Alt problemine ait bulgular

İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla korelasyon yapılmıştır. Değişkenlerimiz sürekli olduğu için pearson rho korelasyonu uygulanmıştır.

Korelasyon analizi sonucunda $r= .610^{**}$ olarak bulunmuştur. Bu durum iki değişken arasında “Orta” düzeyde ilişki olduğunu bize göstermektedir. 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler ders başarıları ile harita kullanma becerileri arasında pozitif bir korelasyon bulunmuştur.

4.2. Öneriler

Bu başlık altında çalışma bulgularından yola çıkılarak uygulamaya ve bu konuda yapılabilecek araştırmalara yönelik önerilerde bulunulacaktır.

4.2.1. Farklı Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Araştırma farklı sınıf seviyelerine yapılabilir.

2. Çalışma, sosyal bilgiler dersinde görsel araç- gereçlerin fazla kullanılmadığı, sıkıcı, ezbere yönelik bir öğretim sürecinin sınıflarda uygulandığını göstermektedir. Bu durum öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları olumsuz etkileyebilir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarını belirleyecek araştırma yapılabilir.

3. Araştırma betimsel bir araştırma olup var olan durum ortaya konmak istenmiştir. Konuyla ilgili deneysel bir çalışma yapıp öğrencilerin harita kullanma becerilerini geliştirici sınıf ortamları düzenlenebilir.

4.2.2. Harita Kullanımının Etkililiğinin Artırılmasına Yönelik Öneriler

1. Okullarda ihtiyaç duyulan haritaları sağlama, uygun koşullarda koruma, her an kullanıma hazır durumda bulundurulması için fiziki ortamın düzenlenmesi gerekmektedir.

2. Eğitimde etkililiğın ve verimliliğın artırılması görsel materyal kullanımına bağıdır. Temel sorun haritaların okullarda olup olmadığı değil, haritaların etkili ve verimli kullanılmamasıdır. Bu duruma gereken önem verilmelidir.

3. İlköğretim programında harita kullanımına daha fazla yer verilmelidir.

4. Sınıf içerisinde harita kullanma becerisine dayalı etkinliklerin yapılması önerilmektedir. Aşağıda yapılabilecek etkinlik örnekleri verilmektedir:

a) Öğrencilerin harita becerilerini geliştirici öğrencilerin harita üzerinde yazıp çizebilecekleri etkinlikler yapılabilir.

b) Alansal uzaklığı ölçmeyi içeren etkinlikler sıkça yapılabilir.

c) Öğrencilerin kendi haritalarını yapmalarını istenebilir. Harita yapmaya bildikleri bölgelerden başlayabilirler. Yakından uzağa doğru; sınıf haritaları, oyun bahçesi haritaları, okul çevresinin haritası, şehrin haritası, ülkenin haritası, dünyanın farklı bölgelerinin haritaları öğrenciler tarafından yapılabilir.

d) Öğrencilere kendi atlaslarını yaptıracak etkinlikler yapılabilir. Farklı harita çeşitlerini toplamada öğrencilere yardım etme, haritaların farklı kullanımlarını konulara dâhil etme yararlı etkinlikler içerisinde sayılabilir.

e) Çocuklar arazi gezilerindeki izlenimlerini, haritalaştırarak, haritada ölçek, yön bulma, sembol kullanma ve daha birçok harita kullanma becerisini geliştirebilir.

f) Ders kitabında harita kullanıldığı zaman yön bulmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlenebilir.

g) Çocuğun yaşadığı şehir hakkında şehir haritalarıyla birçok yaşantılar sağlanabilir. Örneğin; Müze nerede?, Nehir hangi yöne doğru akıyor?, Dağların uzanışı hangi yöne doğru?, Okul, şehrin hangi yönünde bulunuyor?, gibi.

h) Komşu şehirleri kullanarak istenilen şehri konumlandırmaları istenebilir.

i) Harita yapbozları ile çalışmaları sağlanabilir.

j) Hikâye okurken, tartışırken yer isimlerinden söz edilebilir ve bahsedilen yeri harita ve küre üzerinde göstermeleri istenebilir.

k) Haritaların işaretler kısmına veya atlasların ilgili bölümlerine öğrencilerin dikkatlerini çekmek için öğrencilerle harita üzerinde küçük oyunlar oynanabilir.

l) Bir alanın koordinatları verilerek o yeri bulmaları istenebilir.

m) Belirlediğiniz alandaki gördükleri renkleri ve bunlarla ilişkili olan yükselti basamaklarını yazmalarını veya söylemelerini isteyebilirsiniz.

n) Kum masaları çocukların harita becerilerini ve perspektiflerini geliştirici fırsatlar sunar. Kum masalarının 3 boyutlu temsili yardımıyla çocuklara harita becerilerini ve perspektiflerini geliştirici etkinlikler yaptırılabilir.

o) Anlamlı ve amaçlı harita beceri çalışmaları yapılmalı, öğrenci seviyesine göre aşamalı olarak verilmelidir. Harita becerilerini öğretirken, günlük hayatta kullanabilecekleri şekilde öğretmelidir.

5. Harita sembollerini öğretmedeki öneriler:

a) Sembollerini okuyabilmelerine büyük önem gösterin(yol haritalarını, havaalanı haritalarını vb. haritaları gösterip tartışın).

b) Yeni semboller ile bildikleri semboller arasında ilişki kurun.

c) Duvar haritası üzerinde her birinin fotoğrafları asılı olan seçilmiş sembolleri eşleştirir(tepeler, şehirler, gibi).

d) Yeni öğrenilen sembolleri kullanmak için çocuklara harita yaptırın ya da dilsiz harita kullanın.

e) Merak uyandırmak için sorular sorun.

f) Hayat Bilgisi dersinde resimsel semboller ve üç boyutlu kabartma ya da somut basit haritalar yapılabilir. Bunun için pamuk, karton, boya kalem vb somut araçlardan faydalanılabilir.

g) Sınıflarda duvar haritaları ve mümkünse topografya haritaları sıkça kullanılmalıdır.

h) Küre kullanımına yönelik öğrencilere proje veya performans ödevleri verilebilir.

i) Okullarda mutlaka sosyal bilgiler çalışma odası bulunmalı ve bu odada çeşitli haritalar yer almalıdır. Ayrıca haritaların farklı şekilde öğrencilere sunulması için haritaların projeksiyon aletleriyle sınıfa yansıtılması ve harita üzerine bilgi aktarma ve yorumlama çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Ders kitaplarında daha ağırlıklı olarak harita çalışmalarına yer verilmeli. Etkinliklerde sık sık harita kullanımına ilişkin aktiviteler yer almalıdır.

j) Öğrencilere sınıfta yere ya da tavana büyük haritalar çizdirilebilir.

k) Sınıfta pusula kullanımı özendirilmeli ve bu araçla ilgili etkinlikler yaptırılabilir.

l) Tuz haritası ya da benzeri karışımlarla çeşitli kara ve su şekilleri yapılabilir.

BEŞİNCİ KESİM

GENEL SONUÇ VE TARTIŞMA

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma kazanılmışlık düzeylerinin belirlenmesi ve sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri hakkındaki görüşlerini almaya yönelik yapılmış tarama modelinde betimsel bir araştırmadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki sonuçlar ortaya konmuştur:

1- Araştırmanın 1. alt probleminin analizinde araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğretmen görüşleri arasında farklılık bulunmamaktadır. Görüşler arasında anlamlı bir farklılığın olmaması, mesleğinde tecrübeli öğretmen ile mesleğine yeni başlayan öğretmenin öğrencilerin var olan durumları hakkında benzer fikirlere sahip olduklarını göstermektedir.

Uçar (1999) “İlköğretimde ders araç-gereçleri kullanımı konusunda öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi” adlı çalışmasında kıdem değişkeni açısından öğretmen görüşleri arasında bir farklılık olmadığını ortaya çıkarmıştır. Uçar(1999)’ın çalışmasıyla benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

2- Araştırmanın 2. alt probleminin analizinde araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin branşlarıyla, öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına farklı (sosyal bilgiler, tarih, coğrafya, diğer) branşlara sahip öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı bir

farklılık bulunmamaktadır. Bu sonuca göre, coğrafya öğretmenlerinin diğer öğretmenlerle birlikte öğrenciler üzerinde harita kullanımı ile ilgili benzer beklentileri ve fikirleri bulunmaktadır. Hâlbuki coğrafya öğretmenlerinin, öğrencilerin harita kullanımları hakkında daha farklı görüşe sahip olması beklenebilirdi.

3- Araştırmanın 3. alt probleminin analizinde araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yerleri ile öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmak üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre farklı (merkez, merkez köy) görev yerlerindeki öğretmenlerin görüşleri arasında farklılık görülmemektedir($p < .05$). Görüşler arasında farklılığın olmaması, öğretmenlerin görev yaptıkları yerlerin öğrencilerin harita kullanımlarına ilişkin görüşlerini etkilemediğini ortaya çıkmaktadır. Görüşler arasında farklılığın olmaması, öğretmenlerin görev yaptıkları yerlerin öğrencilerin harita kullanımlarına ilişkin görüşlerini etkilemediğini ortaya çıkmaktadır. Görsel bir araç- gereç olan haritanın, fazla maliyet gerektirmemesi ve kolay bulunabilmesi haritanın her okula ulaşmasını sağlamaktadır.

4- Araştırmanın 4. alt probleminin analizinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşlerini belirlemektir.

Alınan görüşlerin frekans ve yüzde dağılımları alınmış, sosyal bilgiler öğretmenlerinin İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin görüşlerinde öğrencilerin orta düzeyde harita kullanma becerisine sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Öğretmen görüşlerine göre öğrencilerin yeryüzü şekillerini belirleme harita kullanma becerisinin alt yeterliliği olan ada, yarımada, delta gibi temel yeryüzü şekillerini genelde orta düzeyde gerçekleştirebildiklerini belirtmişlerdir. Ada, yarımada, delta gibi temel yeryüzü şekillerini bilmeyen bir öğrenci daha zor yeryüzü şekillerini

belirlemede güçlük çekebilir. Bu sebeple temel yeryüzü şekillerini öğrencinin iyi kavraması gereklidir.

Öğretmenlerin “Basit harita lejandlarını okuyup anlayabilir mi?” sorusuna verdikleri cevaplardan öğrencilerin % 45 gibi önemli bir payının bu harita becerisini “Orta” düzeyde gerçekleştirebildiğini belirtmesi öğrencilerin henüz harita lejandlarını okuyup anlamadığını göstermektedir. Harita lejandını okuyup anlayamayan bir öğrenci, haritadaki sembollerin neyi simgelediğini çıkaramayabilir ve haritanın vermek istediği mesajı açıklayamayabilir. Sembollerin anlaşılması becerisinin temel ögesi, harita lejandını okuyup anlama yeterliliğidir.

Bir üst düzey çalışma ürünü olan dilsiz harita çalışmalarında, bilgi aktarımı yapabilmek için öğrencilerin harita sembollerini iyi kavraması gerekmektedir. Harita sembollerini iyi okuyup anlayamayan öğrencinin dilsiz bir harita üzerinde çalışma yapması güçtür. Bu nedenle çalışmada “Dilsiz bir haritada lejanda bakarak haritayı yorumlayabilir mi?” sorusu sorulmuştur.

“Dilsiz bir haritada lejanda bakarak haritayı yorumlayabilir mi?” sorusuna öğretmenlerin verdikleri görüşlere göre; 29(%48,3) öğretmen öğrencilerin bu yeterliliği “Orta” düzeyin altında gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Öğrencilerin dilsiz bir harita ile çalışmasının kolay olabilmesi için, öğrencilerin harita lejandlarını okuyup anlama yeterliliğinin iyi olması gerekmektedir. Öğretmen görüşlerine bakıldığında, harita lejandlarını okuyup anlayabilme konusunda, öğrencilerinin “Hiç” yapamadığını belirten 9 öğretmen bulunurken, 3 öğretmen öğrencilerinin dilsiz bir haritaya bakarak yorum yapamadığını belirtmektedir. Öğrencilerin harita lejandını bilmeden dilsiz haritada çalışma yapabildiği konusunda öğretmenlerin görüş belirtmeleri görüşler arasında çelişki olduğunu ortaya koymaktadır.

“Harita üzerinde temel yeryüzü şekillerinin sembollerini tanır mı?” sorusuna ilişkin öğretmenlere yöneltilen 4. soruya, öğretmenlerin 24(%40)’ü öğrencilerinin “Orta” düzeyde bu beceriyi gerçekleştirdiği konusunda görüş bildirmektedir. Verilere

bakıldığında, öğretmenlerin 1. soruya verdikleri cevaplarla bu soruya verdikleri cevapların birbirleriyle çelişmekte olduğunu görmekteyiz. Bunun sebebi, ada, yarımada, delta gibi şekiller temel yeryüzü şekilleridir. Temel yeryüzü şekillerini tanıyan bir öğrenci, ada, yarımada, delta gibi daha küçük alanlı kara parçalarının şeklini de bilebilir. Buna rağmen araştırmaya katılan öğretmenler, öğrencilerinin yeterlilikleri konusunda 1. soruya öğrencilerinin daha az yeterli oldukları konusunda görüş bildirirken, 1. sorunun üst düzey sorusu olan 4. soruya öğrencilerinin yeterliliği konusunda daha fazla görüş bildirmektedirler.

“Boş harita ve küre verildiğinde bunların üzerinde Başlangıç Meridyenini ve Ekvatoru yerleştirebilir mi?” sorusuna 21(%35) öğretmen öğrencilerinin “Çok” yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin öğrencilerinin bu beceriyi gerçekleştirebilmeleri konusunda bu kadar yüksek görüşe sahip olmaları matematiksel konum ile ilgili konuların 6. sınıf sosyal bilgiler öğretiminin ilk konusu olması ve yapılan etkinliklerin bu yönde olmasından kaynaklanıyor olabilir. Öğrencilerin bu yeterliliği gerçekleştirebilmeleri sevindirici bir durumdur. Çünkü başlangıç meridyenini ve ekvatoru yerleştirebilme, öğrencilerin çalışmalarında meridyen ve paralellerden yararlanarak konum bulabilme amacıyla 6. sınıflar için gerekli bir beceridir.

“Harita ve küre üzerinde ana yönler ile ara yönleri gösterebilir mi?” sorusuna 23(%38,3) öğretmen öğrencilerinin bu yeterliliği “Çok” düzeyinde, 13(%21,7) öğretmen öğrencilerinin bu yeterliliği “Tam” düzeyinde gerçekleştirebildiğini belirtmektedir. Yön bilgisinin ilköğretim ilk yıllarından itibaren öğrencilere verilmesine karşılık öğrencilerin çoğunluğunun bu yeterliliği tam olarak gerçekleştiremediği görülmektedir. Hâlbuki 3. sınıf sosyal bilgiler programından başlayarak derslerde yön bilgisine ait kazanımlar yer almakta, öğrencilerin çalışmalarında yön bilgilerini kullanabilecekleri aktiviteler de yer almaktadır. Bu duruma rağmen, ana ve ara yönleri gösterebilme yeterliliğini öğrencilerin hepsinin yapamayışı etkinliklerin sınıfta yeterince yapılmadığı kanısını uyandırmaktadır. Bu konuya zamanında gereken önem

verilmiş olsaydı, öğretmenlerin öğrencilerinin bu beceriyi kazanılmışlık düzeyleri hakkındaki görüşlerinin daha farklı olabileceği düşünülmektedir.

Demirkaya, Çetin, Tokcan, (2004) tarafından yapılan “İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yön Kavramı Öğretiminde Kullanılabilecek Metotlar”, adlı çalışmada ilköğretim 4. sınıf öğrencilerine yön kavramının öğretilmesinde uygulanabilecek metotlar incelenmiştir. Öğrencilerin, güneşin doğuşu ve batışı, kutup yıldızı, pusula, sopa gölgesi, saat, ay, harita, bitki, karınca yuvası ve rüzgârlardan faydalanarak nasıl yön kavramını ve yer-yön tayinini öğrenecekleri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu gibi çalışmalardan öğretmenlerin derslerinde yararlanması gerekmektedir. Böylelikle öğrencilerin yönün anlaşılması harita kullanma becerisi gelişir.

“Paralel ve meridyenleri olan bir haritada Hatay’ın coğrafi konumunu haritaya bakarak söyleyebilir mi?” sorusuna 23(%38.3) öğretmen “Orta” düzeyde öğrencilerinin bu yeterliliği gerçekleştirebildiğini belirtmişlerdir. Bulunduğu yerin matematiksel konumunu belirleme, öğrencinin paralel ve meridyenlere aşina olmasını gerektirir. Bu yeterliliği gerçekleştirebilen öğrenci, boş harita ve küre verildiğinde bunların üzerinde Başlangıç Meridyenini ve Ekvatoru rahatça yerleştirebilir.

“Temel coğrafi özellikleri ve bölgeleri tanımlar, yerlerini harita üzerinde yerleştirebilir mi?” sorusuna 30(%50) öğretmen “Orta” düzeyde öğrencilerinin bu yeterliliği gerçekleştirebildiğini belirtmişlerdir. Bu yeterliliği “Orta”, “Çok” ve “Tam” düzeyinde yapabilen öğrencinin, bu yeterliliğin temel öğelerini barındıran 1. yeterliliği “Tam” düzeyinde yapması beklenirdi. 8. yeterliliğin daha üst düzey bir yeterlilik olmasından dolayı, 1. soruyu “Tam” gerçekleştiremeyen öğrenci 8. yeterliliği yapmakta güçlük çekebilir. Çalışma öncesi öğretmenlerden 1. yeterliliği öğrencilerinin daha fazla yapabildikleri yönünde görüş belirtmeleri beklenmiştir.

“Büyük ve küçük ölçekli haritalar arasındaki temel farklılıkları bilir mi?” sorusuna 20(%33,3) öğretmen “Orta” düzeyde öğrencilerinin yapabildikleri konusunda görüş bildirmişlerdir. Büyük ve küçük ölçekli haritaları bilmeyen, arasındaki farkları ayırt edemeyen öğrencinin, diğer harita becerilerini de yapması çok da beklenemez.

Çünkü harita ölçekleri harita kullanma becerilerinin temelini oluşturmaktadır. 6 öğretmen öğrencilerinin bu yeterliliği “Hiç” yapamadıklarını bildirirken, diğer yeterlilikleri hemen herkesin yapabildiği konusunda görüş bildirmişlerdir.

“Arazinin karakteristik özelliklerini açıklamak için topografya haritalarını kullanabilir mi?” sorusuna 23(%38,3) öğretmenin ise öğrencilerinin bu yeterliliği az gerçekleştirebileceklerini belirtmesi dikkat çekicidir. Öğretmenlerin hiçbiri öğrencilerinin bu yeterliliği “Tam” olarak gerçekleştiremediğini belirtmektedir. Öğretmenlerin çoğunluğunun öğrencilerin bu beceriyi bu kadar düşük düzeyde gerçekleştirdiğini belirtmesi, bize bu sınıflarda farklı haritalardan fazla yararlanılmadığını göstermektedir. Arazinin karakteristik özelliği ile coğrafi özellikleri aynı şeyi anlatmakta olmasına rağmen değerler birbirinden çok farklıdır. Bu sonuçlardan, sınıflarda topografya haritalarının hiç kullanılmadığını, arazinin karakteristik özelliklerini inceleme ve açıklayıcı çalışmalarına sınıfta fazla yer verilmediği sonucunu çıkarabiliriz. Ediger (1998) “Maps and Globes in the Social Studies” adlı araştırmasında, sosyal çalışma sınıflarında öğrencilerin farklı harita türlerini kullanabildiğini, harita ve küre üzerinde bir yerin konumunu bulabildikleri saptanmıştır. Çalışmamızdaki öğrencilerin farklı harita türlerini kullanamamaları bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Haritalardaki bilgiyi kullanarak iklim oluşumunun temel nedenlerini açıklayabilme” sorusu öğrencilerin harita yorumlama becerisine sahip olma düzeylerini ortaya koymaya yöneliktir. Öğretmenlerin 25(%41,7)’i öğrencilerinin “Orta” düzeyde gerçekleştirebildiğini belirtmişlerdir. Haritalarda bilgiyi kullanarak neden açıklama, üst düzey bir harita becerisidir. Öğretmenlerden bu beceriyi “Tam” gerçekleştirme konusunda hiç görüş bildirmemelerinin sebeplerinden biri öğrencilerden beklentinin daha yüksek olmasından kaynaklanıyor olabilir.

“Tablo, grafik, şema ve çok daha gelişmiş harita ve resimleri yorumlayabilir mi?” sorusuna öğretmenlerin 27(%45)’si öğrencilerinin bu yeterlilikte “Orta” düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Bu yeterliliğin öğrenciler tarafından bu kadar az gerçekleştirilmesinin nedeni üst düzey harita becerisi olmasından kaynaklanıyor

olabilir. Yorumlama, açıklama, örneklendirme gibi durumlar sadece bilgi içermeyen öğrencilerin üst düzey düşünceleri sonucu bilgiyi kullanmalarını sağlar. Bu durumların öğrenciler tarafından gerçekleştirilmesinin daha zor olmasının nedeni öğrencileri düşünmeye itmesi diyebiliriz.

“Haritaya bakarak Çanakkale ve İzmir illeri arasındaki sıcaklık farklılıklarının nedenlerini açıklayabilir mi?” sorusuna öğretmenlerin 26(%43,3)’sı “Orta” düzeyde yaptığı konusunda görüş bildirmişlerdir. Bu yeterlilik iklim oluşumunun temel nedenlerini bilmeyi gerektirmektedir. Bu sebeple 13. sorunun alt yeterliliği niteliğindedir. Öğretmen görüşlerine göre, öğrenciler iklim farkının sebebini söyleyebilirken, iklim farkının sebeplerini oluşturan öğeleri açıklayamamaktadır. İklim oluşumunu etkileyen faktörleri açıklayamayan öğrenci, iklim elemanlarından olan sıcaklık farklılıklarının farklı yerlerde nasıl değiştiğini açıklayabilmesi şaşırtıcıdır. 13. soruda iklimi oluşturan faktörleri bilmeyen birinin iklim farkını yorumlayabilmesi bir çelişki olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmen görüşlerine göre, öğrencilerin harita okuma gibi daha kolay harita becerileri yapabildiklerini, ancak; daha üst beceri isteyen haritadaki bilgiyi kullanarak yeni bilgileri üretmede öğrencilerin başarısız oldukları görülmektedir. Haritadaki bilgiyi alıp yorumlama, açıklama öğrenciler tarafından daha az yapıldığı öğretmen görüşlerine dayanarak söylenilebilir. 12., 13., 14. sorular öğrencilerin “Tam” gerçekleştirmediği yeterlilikler olarak görülmektedir. Öğrencilerin bu yeterlilikleri tam yapamaması öğrencilerin edindikleri bilgiyi yeni durumlara uyarlayamaması ve yeni bilgi üretememesi olarak da yorumlanabilir. Ayrıca, öğrencilerin haritada yer gösterememeleri, öğrencilerin yeterince uygulama yapmamasından kaynaklanıyor olabilir.

Öğretmen anketindeki sorular, kademeli olarak değişmektedir. İlk sorular daha temel harita becerilerini içerirken, sonraki sorular daha üst düzey harita becerilerini içermektedir. Öğretmenler kimi sorularda öğrencilerinin daha üst düzey beceriyi

gerçekleştirebildiğini söylerken, o becerinin temeli sayılan soruda ise gerçekleştiremediklerini söylemeleri çelişki oluşturmuştur.

Öğretmen görüşlerine ilişkin ağırlıklı aritmetik ortalamalar, 2,0 – 3,9 arasında değişmektedir. Öğretmenler, 12, 13, 14 'üncü becerilerin öğrenciler tarafından “Tam” yapılamadığını, diğer becerilerin ise genelde “Orta” derecede yapıldığı görüşündedirler.

Öğretmen görüşlerine ilişkin ağırlıklı aritmetik ortalamalar, 2,0 – 3,9 arasında değişmektedir. Öğretmenler, “Arazinin karakteristik özelliklerini açıklamak için topografya haritalarını kullanma, haritalardaki bilgiyi kullanarak iklim oluşumunun temel nedenlerini açıklama, tablo, grafik, şema ve çok daha gelişmiş harita ve resimleri yorumlama” becerilerini “Tam” kazanılmadığını, diğer becerilerin ise genelde “Orta” derecede kazanıldığı görüşündedirler.

5- Araştırmanın 5. alt probleminin analizinde ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar doğrultusunda, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerini belirlemek amacıyla verilerin aritmetik ortalaması hesaplanmıştır. Araştırmaya katılan 821 öğrenciden alınan sonuçlara göre, İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testlerinden aldıkları puanların ortalaması 31,4'tür. Buradan ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerinin düşük olduğunu söyleyebiliriz.

Programda yer aldığı gibi harita kullanma becerisi öğrencilerin mekânı algılayabilmeleri için gerekli bir beceridir. Ders sürecinde öğrencilere yararlanılabilecek bir kaynak olarak haritaların verilmesi ve kullanma alışkanlığı kazandırıldıktan sonra, öğrencilerin harita kullanma alışkanlığını günlük yaşamında da devamını sağlamak amaç olmalıdır. Öğrencide harita kullanma becerisinin düşük olması, derste sosyal bilgiler dersinin ezberci bir yöntemle veriliyor olduğuna bir işaret, diyebiliriz. Sosyal bilgiler dersinin öğrenciye sunulmuş biçimi öğrenciyi dersten soğutmaktadır. Sıkıcı, tekdüze bir sınıf ortamı, konuları öğrenmek yerine ezberciliği seçen öğrenci gruplarını oluşturmaktadır. Bu sebeple öğrencileri aktif kılan etkinliklere

sıkça yer verilmesi öğrenme- öğretme sürecinde çocukların çok yönlü gelişimini sağlamaktadır.

Meydan(2001), “ İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretimi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Laboratuar ve Görsel- İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında bu durumu destekleyici sonuçlara varmıştır.

Uçar(1999), araç ve gereçlerin, yalnızca öğretmen tarafından gösteri amaçlı kullanılmaması; öğrencilerin bizzat araçları kullanmalarının sağlanması önemli olduğunu ifade etmiştir. Araç gereçlerin teorik faydası ne olursa olsun, bunların kullanımı belirli düzeyde bilgi ve beceri gerektirir. Eğer öğretmen bu araç gereçleri kullanma becerisine sahip değilse, onları kullanmak da istemeyecektir(Dindar, 2003). Öğretmenlerin eğitim araç-gereçlerinin kullanımına yönelik yeterlikleri ile araç-gereçlerin kullanımı arasında pozitif bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca araç gereçleri kullanıp kullanmama sadece bilgi ve beceriye bağlı da değildir. Öğretmenlerin bunların faydasına inanması ve kullanma yönünde istekli olması gerekir (Yalın, 1997).

6- Araştırmanın 6. alt probleminin analizinde, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla öğrencilerin bilgiye dayalı başarı testi ile beceriye dayalı başarı testlerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Ayrıca eşli gruplar t testi uygulanarak serbestlik derecesi ve anlamlılığına bakılmak amacıyla yapılan hesaplamalar sonucunda öğrencilerin bilgi başarı testindeki ortalamaları 50.0 ve beceri başarı testinde ortalamaları ise 31.4 bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin bilgi başarı testinde, beceri başarı testine göre daha başarılı olduklarını söyleyebiliriz. Öğrenciler teorik olarak bilgiyi almakta ve bunu ifade edebilmekte iken, teorik bilgiyi pratiğe uygulamada sıkıntılar yaşanmaktadır. Görsel bir materyal olan harita, öğrencilere bilgi kullanımına olanak tanırken, bilginin farklı amaçlar için kullanılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, beceri gelişimini ve öğrenmenin kalıcı olmasını da sağlamaktadır. Haritadaki verileri yorumlama, neden- sonuç ilişkisi kurma, örnek verme, açıklama ve karşılaştırma yapma gibi durumlar yeni bilgilerin oluşmasına zemin

hazırlamaktadır. Böylelikle öğrenci haritalarla yeni bilgi elde etme sürecinde zihinsel becerilerini de işe koşmuş olmaktadır. Sonuçlardan öğrencilerin harita kullanımında zihinsel becerilerini işe koşan harita yorumlama ve açıklama gibi becerilerini pek kullanmadıkları görülmektedir.

Lenhoff ve Huber (2000), “Young Children Make Maps!” adlı çalışmasında harita aktivitelerinin öğrencilerin düşünme ve öğrenme kabiliyetlerini geliştirdiğini belirtmektedir.

Çalışmanın sonucuna göre, öğrencilerin daha fazla harita kullanma aktiviteleri yapmaları gerekmektedir.

7- Araştırmanın 7. alt probleminin analizinde, İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri ile İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmak amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre, $t = -6.9$ olup $p = 0.000 \leq 0.05$ olduğundan istatistiksel olarak anlamlıdır. Öğretmen görüşleri ile öğrenci beceri başarı test sonuçları çelişmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri hakkındaki düşünceleri, beceri başarı testi ile anlamlı bir farklılık göstermektedir.

8- Araştırmanın 8. alt probleminin analizinde, İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma becerileri kazanılmışlık düzeyleri konusunda bilgi ve beceri başarı testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu amaçla yapılan korelasyon analizi sonucunda $r = .610^{**}$ olarak bulunmuştur. Bu durum iki değişken arasında “Orta” düzeyde ilişki olduğunu bize göstermektedir. 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler ders başarıları ile harita kullanma becerileri arasında pozitif bir korelasyon bulunmuştur. Bu durum bize öğrencilerin

sosyal bilgiler ders başarısı arttıkça harita kullanma becerilerinin arttığı sonucunu çıkarabilir.

EKLER**Sayfa No**

EK 1. Bilgi Başarı Testi.....	117
EK 2. Beceri Başarı Testi.....	121
EK 3. Harita Kullanma Becerisi Anketi.....	127
EK 4. Bilgiye Dayalı Başarı Testi Belirtke Tablosu.....	129
EK 5. Beceriye Dayalı Başarı Testi Belirtke Tablosu.....	130
EK 6. Anket Belirtke Tablosu.....	131
EK 7. Çalışma Yapılan Okul Listesi.....	132
EK 8. İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Uygulama Yapmak İçin Alınan Onay Yazısı.....	134

EK 1

BİLGİ BAŞARI TESTİ

Adı ve soyadı:

Sınıf ve no:

Değerli öğrenciler;

Bu çalışma, ilköğretim öğrencilerinin harita kullanma becerilerini değerlendirmeye yönelik bir araştırmadır.

Aşağıdaki soruları yanıtlarken sizlerden istenen, soruları dikkatle okuyup size en uygun cevabı belirtmenizdir. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Birsen TEKE

1. Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde ülkemizin coğrafi konumu doğru verilmiştir?

- a) Ülkemiz 26°- 42° meridyenleri ve 36°- 45° paralelleri arasında yer alır.
- b) Ülkemiz 36°- 44° meridyenleri ve 26°- 45° paralelleri arasında yer alır.
- c) Ülkemiz 26°- 45° meridyenleri ve 36°- 42° paralelleri arasında yer alır.
- d) Ülkemiz 25°- 42° meridyenleri ve 37°- 45° paralelleri arasında yer alır.

2. Bir haritanın ayrıntılı olması aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?

- a) Haritayı çizen kişinin yeteneğine
- b) Haritanın ölçeğine
- c) Haritası çizilen yerin yeryüzü şekillerine
- d) Haritası çizilen alanın genişliğine

3. Iğdır ve Erzurum yaklaşık olarak aynı paralel dairesi üzerindedir Ancak Erzurum'un yıllık sıcaklık ortalaması 6° C iken Iğdır'ın yıllık sıcaklık ortalaması 11,6°C'tur. Bu farklılığın nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- a) Bitki örtüsü
- b) Ekvatora olan uzaklık
- c) Başlangıç meridyenine olan uzaklık
- d) Yükselti

4. Aşağıdaki cümleleri uygun olan kelimelerle tamamlayınız.

- a) Meridyenlerin birleştiği yer.....
- b) Haritalardaki küçültme oranı.....
- c) Dünya üzerindeki dikey çizgiler.....

5. Aşağıdakilerden hangisi ilimizin komşularındandır?

- a) Kahramanmaraş
- b) Osmaniye
- c) Mersin
- d) Antalya

6. Ülkemizin bölgelerinin isimlerini yazınız.

7. Aşağıdaki madenlerden hangisi ülkemizde en çok bulunmaktadır?

- a) Bor b) Altın c) Bazalt d) Bakır

8. Yurdumuzda ilk yerleşim yerleri olan Çatalhöyük, Truva, Hattuşaş ve Zeugma'nın kuruldukları bölgeleri yazınız.

9. Ege Bölgesi hangi maden çeşidi bakımından zenginlik göstermektedir?

10. Karalar arasında denizin çok daralmış kısımlarına ne ad verilir?

- a) Okyanus b) Göl c) Akarsu d) Boğaz

14. Meridyen ve paralellerle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) Meridyenlerin uzunlukları aynıdır.
b) Paraleller arası uzaklık aynıdır.
c) 90 derece Güney ve kuzey paralelleri nokta şeklinde gösterir.
d) Meridyenler arası uzaklık Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe artar.

15. Dünyayı iki eşit yarım küreye bölen en büyük paralel dairesine ne ad verilir?

- a) Dönence b) Meridyen c) Kutuplar d) Ekvator

16. Aşağıdaki kentlerden hangisinde yerel saat diğerlerine göre daha ileridir?

- a) Bursa b) Yozgat c) Erzincan d) Hatay

I- Bir yerin kuş bakışı görünüşünün çizilmesi

II- Kaba taslak çizim olması

III- Gerçek uzunlukların belli bir oranda küçültülmesi

17. Yukarıdakilerden hangileri, krokilerin özelliklerindedir?

- a) I - II b) I - III c) II - III d) I - II - III

18. Aşağıdakilerden hangisi iklim üzerinde etkili değildir?

- a) Yükseklik b) Coğrafi konum c) Denizden uzaklık d) Nüfus

19. Türkiye aşağıdaki madenlerin hangisinde dünya rezervinin yarısından fazlasına sahiptir?

- a) Altın b) Bor c) Demir d) Linyit

20. Yurdumuzda ilk yerleşim yerleri olan Çatalhöyük, Truva, Hattuşaş ve Zeugma'nın buldukları bölgelerin seçilmesinde aşağıdaki coğrafi özelliklerden hangisi en az etkili olmuştur?

- a) Verimli ovalar çevresinde kurulmuş olma
b) Su kaynaklarına yakın olma
c) Ulaşım imkânlarının elverişli olma
d) Deniz kıyısında olma

21. Aşağıdakilerden hangisi İlk Çağ liman kentlerinden biridir?

- a) Hattuşaş b) Çatalhöyük c) Truva d) Sard

22. Aşağıdakilerden hangisi sanayi faaliyetlerinin artmasının sonuçlarından biri olamaz?

- a) Depremlerin meydana gelmesi c) Madenlerin azalması
b) Ormanların azalması d) Denizlerin kirlenmesi

23. Aşağıdakilerden hangisi dünyadaki nüfus dağılımı üzerinde diğerlerine göre daha etkilidir?

- a) Madenler b) iklim c) Ulaşım d) Yükselti

24. Aşağıdakilerden hangisi Türk Cumhuriyetlerinden biridir?

- a) Afganistan b) Pakistan c) Moğolistan d) Azerbaycan

25. Aşağıdakilerden hangisi gümrük kapılarımızdan değildir?

- a) Sarp b) Ermenice c) Gürbulak d) Dilucu

26. Aşağıdakilerden hangisi Hunlar ve Kök Türklere ait bir özellik değildir?

- a) Genellikle göçebe yaşam sürmeleri
b) Başlıca ekonomik faaliyetlerinin hayvancılık olması
c) Keçeden yapılmış çadırlarda kalmaları
d) Manihaizm dinini benimsemeleri

27. Aşağıdaki hangisinde İpek Yolu ticaretinin bir etkisi yoktur?
- a) Yol üzerindeki bölgelerin ekonomik yönden gelişmesi
 - b) Türklerin maden işlemeciliğinde ileri gitmeleri
 - c) Uygurların Soğd alfabesinden etkilenmeleri
 - d) Kök Türklerin Sasanelere karşı Bizans ile ittifak yapmaları
28. Aşağıdaki olaylardan hangisi Tuğrul Bey'i İslam dünyasının en güçlü hükümdarı konumuna yükseltmiştir?
- a) Genellikle göçebe yaşam sürmeleri
 - b) Başlıca ekonomik faaliyetlerinin hayvancılık olması
 - c) Keçeden yapılmış çadırlarda kalmaları
 - d) Manihaizm dinini kabul etmeleri
29. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin ihraç ürünleri arasında yer almaz?
- a) petrol b) otomobil c) fındık d) televizyon
30. Aşağıdakilerden hangisi Atatürk'ün milli dış politika anlayışının temelini oluşturan kavramlardan biri değildir?
- a) Tam bağımsızlık b) Karşılıklılık c) Yayılmacılık d) Devletlerin eşitliği

BECERİ BAŞARI TESTİ

Adı ve soyadı:
Sınıf ve no:

Değerli öğrenciler;

Bu çalışma İlköğretim öğrencilerinin harita kullanma becerilerini değerlendirmeye yönelik bir araştırmadır.

Aşağıdaki soruları yanıtlarken sizlerden istenen, soruları dikkatle okuyup size en uygun cevabı belirtmenizdir. Katkılarımızdan dolayı teşekkür ederiz.

Birsen TEKE

1- Sınıfınızda aslı olan Türkiye fiziki haritası ile atlasınızda bulunan Türkiye fiziki haritasını karşılaştırsak aşağıdaki hangi özellikler birbirine benzerlik gösterir?

- I. Yükselti değerleri
- II. Ayrıntıları gösterme gücü
- III. Coğrafi koordinatları
- IV. Ölçek

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

2- Bir fiziki haritaya baktığımızda Çukurova ile Konya Ovası'nın farklı renklerle belirtilmiş olması, bu ovaların aşağıdakilerden hangisi bakımından farklı olduğunu gösterir?

- A) Yıllık yağış tutarı B) Yükselti C) Yüz ölçümü
- D) Jeolojik yapı E) Toprak türü

3- Türkiye'ye gelen bir turist, sırasıyla Mevlana Türbesi'ni, Alanya Kalesi'ni, Efes Harabeleri'ni ve Sümela Manastırı'nı ziyaret etmiştir.

Turistin gezdiği yerler hangi seçenekte doğru sıralamayla verilmiştir?

- A) Karadeniz-Güneydoğu Anadolu -Akdeniz-İç Anadolu
- B) İç Anadolu - Ege -Doğu Anadolu-Akdeniz
- C) Marmara-Akdeniz-Ege-Karadeniz
- E) İç Anadolu -Akdeniz -Ege-Karadeniz

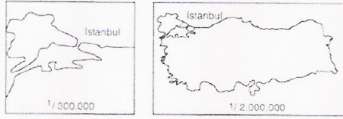


4- Yukarıdaki harita üzerinde ana yönleri gösteriniz.

5- Yukarıdaki haritada 1, 3, 4, 5 rakamlarıyla işaretlenmiş illerin adlarını yazınız.

1..... 3..... 4..... 5.....

6- Aşağıdaki haritada belirtilen bölgelerin adlarını üzerilerine yazınız.



7- Aşağıdakilerden hangisi yanda verilen iki harita karşılaştırıldığında söylenemez?

- A B
- a) B'deki harita A'daki haritadan daha geniş bir alanı gösterir.
 - b) A'daki haritanın ayrıntıları gösterme gücü daha fazladır.
 - c) A'daki harita B'deki haritaya göre daha büyük ölçekli bir haritadır.
 - d) B'deki haritada İstanbul Boğazı ile Çanakkale Boğazı arasındaki mesafe daha kısa zamanda geçilir.



8- Yandaki harita, hangi bölgemizin kıyasına aittir?

9- 8. sorudaki haritaya bakarak bölgemizin kıyası hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

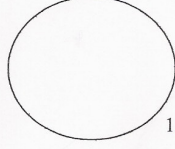
- a) Koy ve körfezler sıkça yer almıştır.
- b) Kıyı şeridi çok girintili çıkıntılıdır.
- c) Çeşitli büyüklükte adalar yer alır.
- d) Kıyı uzunluğu kısadır.



10- Türkiye'nin coğrafi konumunu yukarıdaki Türkiye haritası üzerinde gösteriniz.



11- Yandaki şekil üzerinde güney ve kuzey kutup noktaları ile ekvatoru gösteriniz.

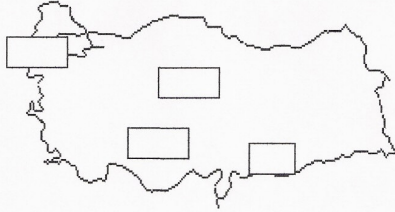


12- Yandaki boş küreye meridyenleri çizerek gösterin

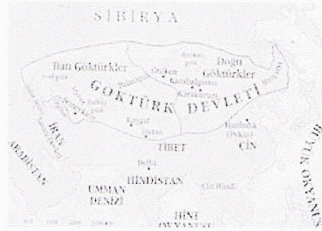


13- Aşağıdakilerden hangisi aşağıda görülen kara parçasının ismidir?

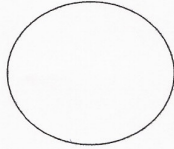
a) Delta b) Yarımada c) Ada d) Kıyı oku



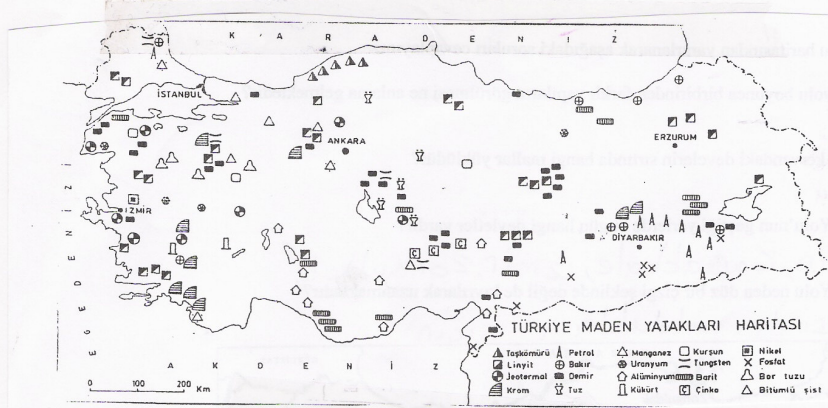
14- Yurdumuzda ilk yerleşim yerleri olan Çatalhöyük, Truva, Hattuşaş ve Zeugma'nın buldukları bölgeleri haritada ait oldukları kutucukların içine yazınız.



15- Yandaki haritaya bakarak Göktürk Devleti'nin sınırlarını yön belirterek yazınız.



16- Yandaki boş küreye paralelleri çizerek gösterin.

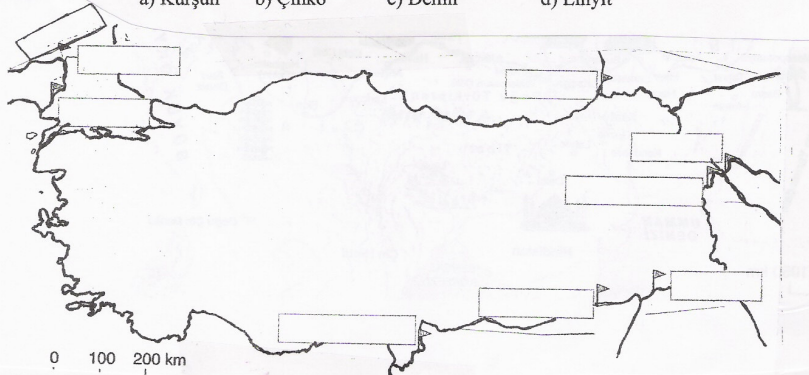


17- Yukarıdaki haritaya bakarak ülkemizde en yaygın olan 4 maden türü aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru sırasıyla verilmiştir?

- a) petrol- linyit- tuz- alüminyum
- b) linyit- krom- demir- bakır
- c) taş kömürü- demir- linyit- çinko
- d) barit- krom- nikel- fosfat

18- Haritaya bakıldığında Batı Karadeniz Bölgesinde en çok hangi maden çıkarılmaktadır?

- a) Kurşun
- b) Çinko
- c) Demir
- d) Linyit



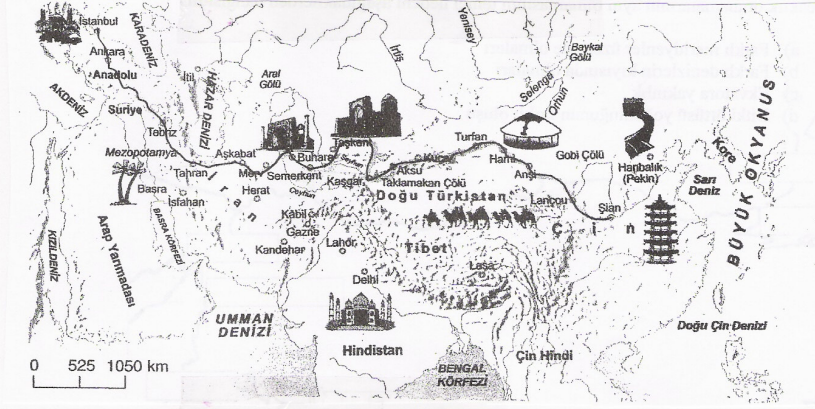
19- Aşağıda gümrük kapılarımızdan bazılarının adları verilmiştir. Bunları yukarıdaki haritada ait oldukları kutucukların içine yazınız.

KAPIKULE SARP CİLVEGÖZÜ
GÜRBULAK NUSAYBİN HABUR

20- Yukarıdaki haritada Türkiye'ye komşu ülkeleri yerlerine yazınız.

21- Gümrük kapılarımız içinde en işlek olanı Kapıkule'dir. Bunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Bulgaristan ile olan ticari ilişkilerimizin yoğun olması
- b) Yunanistan ile zaman zaman yaşanan gerginlikler
- c) En büyük gümrük kapısı olması
- d) Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı olması



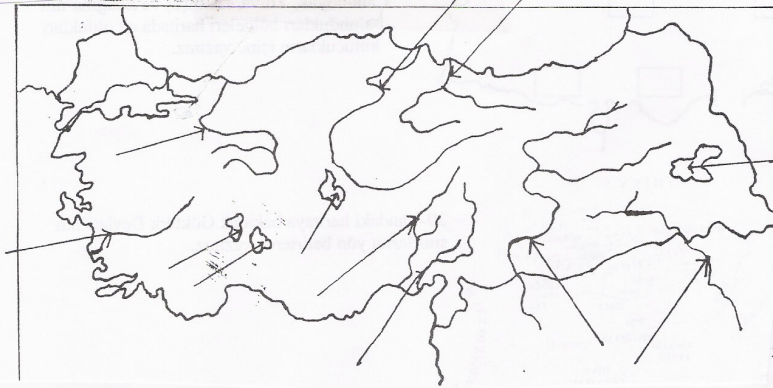
İpek Yolu haritasından yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

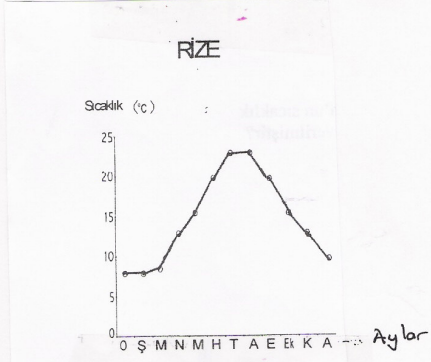
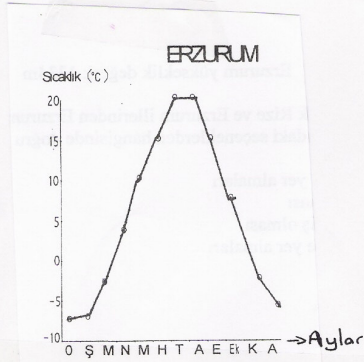
22- İpek yolu boyunca birbirinden farklı yapıların görülmesi ne anlama gelmektedir?

23- İpek Yolu'nun geçtiği yerlerde bugün hangi devletler vardır? (3tanesini yazınız.)

24- İpek Yolu neden düz bir çizgi şeklinde değil de kıvrılarak uzanmaktadır?

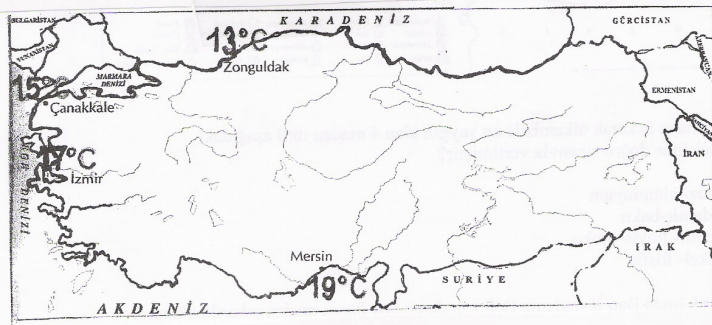
25. Aşağıdaki haritada verilen akarsu ve göllerin adlarını yanlarına çizilen oklar üzerine yazınız.





26. Rize ve Erzurum illerine ait olan yıllık ortalama sıcaklık grafiklerine bakarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- Kış mevsimi sıcaklık değerleri Rize'de Erzurum'a göre daha yüksektir.
- Yıllık sıcaklık farkı Rize'de daha yüksektir.
- Sıcaklık değerleri Erzurum'da eksi değerlerin altına inmektedir.
- Rize'de sıcak dönem daha uzundur.



27. Yukarıdaki haritada verilen şehirlerimizin hepsi de deniz kıyısında olmasına karşın yıllık sıcaklık ortalamalarının aynı olmamasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- Farklı meridyenler üzerinde olmaları
- Farklı denizlerin kıyısında olmaları
- Ekvatora yakınlık
- Bitki örtüsü yoğunluğunun farklı oluşu

EK 3

HARİTA KULLANMA BECERİSİ ANKETİ

Değerli Öğretmenler;

Bu çalışma Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı olarak yapılan bir yüksek lisans tez çalışmasıdır. Çalışma kapsamında hazırlanan bu anket; kişisel bilgileriniz ve öğrencilerinizin harita kullanma becerilerini değerlendirme ile ilgili gözlem formu olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Lütfen yanıtız madde bırakmayınız. Maddelere içten ve doğru yanıt vermeniz oldukça önemlidir. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Birsen

TEKE

Öğretmen

1- KİŞİSEL BİLGİLER

1.Cinsiyetiniz: ()Kadın ()Erkek

2.Doğum tarihiniz: 19.....

3.Şu anda görev yaptığınız yer aşağıdakilerden hangisidir?

() Merkez () Merkez köy

4.Mesleki kıdeminiz nedir?

() 0- 8yıl () 8 yıl ve daha fazla

5. Branşınız nedir?

() Sosyal Bilgiler () Tarih () Coğrafya () Diğer

2- HARİTA KULLANMA BECERİSİ ANKETİ

Aşağıdaki harita kullanım becerilerini, öğrencilerinizin gerçekleştirme düzeylerine uygun olarak (X) işaretleyiniz.

HARİTA KULLANMA BECERİLERİ	HİÇ (1)	AZ (2)	ORTA (3)	ÇOK (4)	TAM (5)
1. Öğrencilerim, ada, yarımada, delta gibi daha küçük alanlı kara parçalarının şeklini bilir.					
2. Basit harita lejantlarını okuyup anlayabilir.					
3. Dilsiz bir haritada lejanda bakarak haritayı yorumlayabilir.					
4. Harita üzerinde temel yeryüzü şekillerinin sembollerini tanır.					
5. Boş harita ve küre verildiğinde bunların üzerinde					

Başlangıç Meridyenini ve Ekvatoru yerleştirebilir.					
6. Harita ve küre üzerinde ana yönler ve ara yönleri gösterebilir.					
7. Paralel ve meridyenleri olan bir haritada Hatay'ın coğrafi konumunu haritaya bakarak söyleyebilir.					
8. Temel coğrafi özellikleri ve bölgeleri tanımlar, yerlerini harita üzerinde yerleştirebilir.					
9. Başlangıç meridyeni ve Ekvatorla ilgili olarak harita ve küre üzerinde yer belirleyebilir.					
10. Ölçeklerin haritadan haritaya değişebileceğini fark edebilir.					
11. Büyük ve küçük ölçekli haritalar arasındaki temel farklılıkları bilir.					
12. Arazinin karakteristik özelliklerini açıklamak için topoğrafya haritalarını kullanır.					
13. Haritalardaki bilgiyi kullanarak iklim oluşumunun temel nedenlerini açıklayabilir.					
14. Tablo, grafik, şema ve çok daha gelişmiş harita ve resimleri yorumlayabilir.					
15. Haritaya bakarak Çanakkale ve İzmir illeri arasındaki sıcaklık farklılıklarının nedenlerini açıklayabilir.					

EK 4 BİLGİYE DAYALI BAŞARI TESTİ BELİRTKE TABLOSU

KAZANIMLAR	Bilgiyi ölçen test maddeleri
1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	2,4
2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	1, 5,16, 23, 28
3. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	3,25
4. Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	10, 15, 27
5. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	8, 11, 17
5. Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	18, 20, 22, 24
6. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	21, 22
7. Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk’ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendirir.	24
8. Çevresindeki bir yerin krokisini çizer.	14
9. Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder.	19, 22, 23, 24
10. Türkiye’nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıır.	9,12
11. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.	8, 26, 27
12. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.	13

EK 5**BECERİYE DAYALI BAŞARI TESTİ BELİRTKE TABLOSU**

HARİTA BECERİLERİ	Becerileri ölçen test maddeleri
Sembollerin anlaşılması	2, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 33
Yönün anlaşılması	4,15, 20
Yerin belirlenmesi	3, 5, 6, 8, 10, 11,12, 13, 14,19, 20, 29, 31
Harita ölçeği	1, 7
Yeryüzü şekillerinin anlaşılması	13, 15, 17, 25
Harita yorumlama	9, 12,17, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29

EK 6**ANKET BELİRTKE TABLOSU**

HARİTA BECERİLERİ	Becerileri ölçen maddeler
Sembollerin anlaşılması	2, 3, 5,7
Yönün anlaşılması	5, 6, 7,9
Yerin belirlenmesi	5, 7, 8, 9
Harita ölçeği	10,11
Yeryüzü şekillerinin anlaşılması	1, 4, 12
Harita yorumlama	3, 12, 13, 14, 15

EK 7**ÇALIŞMA YAPILAN OKUL LİSTESİ**

OKULLAR
1. Nizamettin Özkan İlköğretim Okulu
2. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İlköğretim Okulu
3. Haydar Mursaloğlu İlköğretim Okulu
4. Odabaşı 75. Yıl İlköğretim Okulu
5. Hayrettin Özkan İlköğretim Okulu
6. Ayşe Fitnat İlköğretim Okulu
7. İnönü İlköğretim Okulu
8. Nami Veysoğlu İlköğretim Okulu
9. 23 Temmuz İlköğretim Okulu
10. Cemil Şükrü Çolakoğlu İlköğretim Okulu
11. Çekmece 75. Yıl İlköğretim Okulu
12. Güzelburç İlköğretim Okulu
13. Mustafa Kemal Akbay İlköğretim Okulu
14. Şehoğlu İlköğretim Okulu
15. Ali Sayar İlköğretim Okulu
16. Avsuyu İlköğretim Okulu
17. Gülderen İlköğretim Okulu
18. Apaydın İlköğretim Okulu
19. Karlısu Hürriyet İlköğretim Okulu
20. Bitiren İlköğretim Okulu
21. Yukarıokçular İlköğretim Okulu
22. Harbiye Selahaddin Güzel İlköğretim Okulu
23. Sinanlı İlköğretim Okulu
24. Narlıca Yolağzı İlköğretim Okulu
25. İkinci Nevzat Ceylan İlköğretim Okulu
26. Karlısu İlköğretim Okulu
27. Alaattin İlköğretim Okulu
28. Anayazı İlköğretim Okulu
29. Bozhöyük İlköğretim Okulu
30. Büyükdalyan İlköğretim Okulu
31. Oğlakören İlköğretim Okulu
32. Turunçlu Merkez İlköğretim Okulu
33. Üzümdalı Şehit Metin Sürer İlköğretim Okulu
34. Kisecik İlköğretim Okulu

35. Doğanköy İlköğretim Okulu
36. Koçören İlköğretim Okulu
37. Atatürk İlköğretim Okulu
38. Doktor Mustafa Gençay İlköğretim Okulu
39. Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu
40. Feridun Tınaztepe İlköğretim Okulu
41. Cemalettin Tınaztepe İlköğretim Okulu
42. Beyhan Gençay İlköğretim Okulu
43. Sümerler İlköğretim Okulu
44. İkinci Atatürk İlköğretim Okulu
45. Tanışma İlköğretim Okulu
46. Karlısu İlköğretim Okulu
47. Kuzeytepe Mehtap- Mehmet Olgar İlköğretim Okulu
48. Bedii Sabuncu İlköğretim Okulu
49. Vali Teoman İlköğretim Okulu
50. Mehmet Akar İlköğretim Okulu

EK 8

İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Uygulama Yapmak İçin Alınan Onay Yazısı

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.31.00-00(SGB)000/481/ 14906

04 MAY 2007

Konu : Birsen TEKE'nin Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 03.05.2007 tarihli ve 384 sayılı yazısı

Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Birsen TEKE'nin yapmakta olduğu "İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Harita Kullanım Düzeylerinin ve Harita Kullanımına İlişkin Öğretmen-Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi" konulu tez çalışması yapmaktadır. Konuyla ilgili olarak 07-11 Mayıs 2007 tarihleri arasında Merkez ve Merkez köy İlköğretim Okullarımızda anket uygulama isteği ile ilgili Müdürlüğümüze yapmış olduğu başvurusu, Müdürlüğümüz bünyesinde oluşturulan komisyon tarafından değerlendirilmiş olup, eğitim-öğretim çalışmalarını olumsuz etkileyecek davranışlardan ve çalışmalardan uzak durulacağı; Türk Milli Eğitimi'nin amaçlarına aykırı çalışmalarda bulunulmayacağı; aksi takdirde çalışmalarının yarım bırakılmasının kabul edileceği yazıyla bildirilmiş olup; söz konusu çalışmanın ilgili okullarda yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Nazım BOZOĞLAN
Müdür V.

OLUR
04.05/2007
Aydi AKKOR
Vali a.
Vali Yardımcısı

KAYNAKÇA

ADIGÜZEL, Y. (1998), “**İlköğretim Okulları 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Ege Bölgesi Konusunun Araç-Gereç Kullanılarak Öğretiminin Değerlendirilmesi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

AKKUŞ, A. (1995), “**Harita Bilgisi**”. İstanbul: Öz Eğitim Yayınları.

AKYOL, Ç.(1999), “**Coğrafya Eğitiminde Gelişmeler ve Temel Sorunlar**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

ALKIŞ, S. (2006), “**Elementary Pre-Service Teachers’Map Location Skills of European Union States**”, İlköğretim Online, 5(2), 25- 34

ALLEN, R. ve başk. (1990), “**The Geography Learning Of High School Seniors**”, Princeton, New Jersey: Office of Educational Research and Improvement, U.S. Department of Education

ANDERSON, K. C. ve LEINHAR. DT, G. (2002), “**Maps as Representations: Expert Novice Comparison of Projection Understanding**”, Cognition & Instruction, Vol. 20 (3).

ATASOY, E. (2004), “**Coğrafya Bilimi ve Coğrafya Öğretimine Giriş**”, Bursa: Ezgi Kitabevi.

BAİLEY, P. ve FOX, P. (Eds.). (1996), “**Teaching and learning with maps**”, Geography Teacher’s Handbook. The Geographical Association.

BARTH, J. L. ve DEMİRTAŞ, A., (1997), **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**

Kaynak Üniteler, YÖK Dünya Bankası, Milli Eğitimi Geliştirme Projesi,
Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara.

BARROW, J. D. (2002), **“Olanaksızlık”** (Nermin Arık). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.

BATUR, E. (2000), **“Coğrafyasızlar İçin Haritalar Yeryüzü Suretleri”**, F. Muhtar Katircioğlu Koleksiyonu. İstanbul: YKY.

BEDNARZ, S. , ACHESON, G. ve BEDNARZ, R. . (2006), **“Maps and Map Learning in Social Studies”**, Social Education, 70 (7) p 398- 404.

BİLGİN, T. (1996), **“Genel Kartoğrafya”**, İstanbul: Filiz Kitabevi.

BLYTH, J. (1996), **“History İn Primary School”**, London: Open University.

CHAPIN, S. R. ve R. G. MESSICK, (1992), **“Elementary Social Studies: A. Pratical Guide”**, Second Edition. New York: Longman.

CHAPIN, J. R. ve MESSICK, R. G. (1999), **“Elementary Social Studies”**, USA: Addison Wesley Longman Inc.

CLEAF, D.W.V.(1991), **“Action in Elementary Social Studies”**, Allyn and Bacon, USA: Massachusetts.

Coğrafya Dersi Öğretim Programı, 2005 Programı. (2006), Ankara: Gazi Kitabevi.
S.xxxii-xxxiii, s.xxiii, s. 97- 154, s.xxxiii, s.19, s.xxii, s.109, s.xxiii, s.xxiii, s.xxxiv, s.xix.

ÇAĞLAR, A. (1992), **“İlkokul 4. ve 5.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Üzerine Görüşler”**, **Eğitim Bilimleri Dergisi**(4).

ÇALIŞKAN, V. **“Düşler ve Haritalar”**,
http://www.atlasharita.com/konuk_yazar/00259/

ÇELİKKAYA, T. (2002), **“İlköğretim 1. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretimi”**, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.

DEMİRALP, N. (2004), **“Coğrafya Öğretiminde Materyallerin Geliştirilmesi ve Kullanılması”**, XII. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler, Gazi Üniversitesi (Cilt-IV), 2385- 2404.

DEMİRALP, N. (2006), **“Coğrafya Öğretiminde Gösteri Yöntemi Kullanılarak Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Geliştirilmesi”**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.

DEMİRALP, N. (2007), **“Haritalarla Öğrenme”**, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*.

DEMİRCİ, Ali. (2005), **“ABD’de Eğitim Sistemi ve Coğrafya Öğretimi”**, İstanbul: Aktif Yayınevi.

DEMİRCİOĞLU, H.(2004), **“Tarih Ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Yönelik Görüşleri (Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği)”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

DEMİRKAYA, Hilmi. (2003), **“Sosyal Bilgilerde Veri Toplama ve Değerlendirme Becerilerinin Geliştirilmesi”**, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

DEMİRKAYA, H, ÇETİN, T. ve TOKCAN, H. (2004), **“İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yön Kavramı Öğretiminde Kullanılabilecek Metotlar”**, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 24, Sayı:3. (39- 70). Ankara.

- DİNDAR, H. VE S. YAMAN, (2003), “İlköğretim Okulları Birinci Kademedeki Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Araç-Gereçlerini Kullanma Durumları”. **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Sayı: 13. s.:167-176.
- DOĞAN, Y. (1998), “İlköğretim Dördüncü Ve Beşinci Sınıflardaki Sosyal Bilgiler Dersleri İçin Gerekli Görsel Ve İşitsel Materyal Üzerine Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi.
- DOĞANAY, H. (2002a), “Coğrafya Öğretim Yöntemleri (Ortaöğretim Coğrafya Eğitiminin Esasları)”, Erzurum: Aktif Yayınevi.
- DOĞANAY, H. (2002b), “Coğrafya Öğretim Yöntemleri”, İstanbul: Aktif Yayınevi.
- DOĞANAY, A. (2004). “Sosyal Bilgiler Öğretimi (Edit: Cemil Öztürk- Dursun Dilek) Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.” PegemA Yayıncılık, Dördüncü Baskı, Ankara.
- DOĞDU, S. ve ARSLAN, Z. (1973), “Eğitim Teknolojisi Uygulamaları ve Eğitim Araç-Gereçleri”, Ankara.
- DORROW, E. (1989), “A Critical Pedagogy for Social Studies Educators”, Yayınlanmamış Makale. University of Pittsburgh. ABD.
- DURAN, F. S. (1932), “Çocuklara Coğrafya Dersleri”, Ankara: Hilmi Kütüphanesi No:62, İstanbul: Sanayi Nefise Matbaası.
- EDİGER, M. (1998), “Maps and Globes in the Social Studies”, Journal of the Middle States Council for the Social Studies, (133- 46).
- ELİBÜYÜK, M. (1995), “Matematik Coğrafya (Evren, Gezegenler, Dünya, Zaman)”, Ankara: Ekol Yayınevi.
- ERDEN, M. (1998), “Sosyal Bilgiler Öğretimi”, Ankara: Alkım Yayınevi.

FİTZHUGH W. (2002), “**A Trip to Turkey: A Social Studies Unit for Elementary Students**”, www.ed.gov.tr, (25 Nisan 2008).

GANDY, S. K. (2006), “**Mapping Skills and Activities with Children's Literature**”, Journal of Geography, 105(6) p 269- 273.

GARCIA, J. ve MICHAELIS, J.U. (1996), “**Social Studies for Children (A Guide to Basic Instruction)**”, USA: Allyn & Bacon Company.

GARCIA, J. ve MICHAELIS, J.U. (2001), “**Social Studies for Children (A Guide to Basic Instruction)**”, USA: Allyn & Bacon Company.

Geography Education Standards Project (1994), “**Geography for Life: National Geography Standarts 1994** ”, Washington: D.C. National Geographic Research and Exploration.

Geography Teachers’ Handbook. (1996), (Ed: Bailey ve Fox) The Geography Association.

GİRGİN, M., (2001), “Neden Coğrafya Öğreniyoruz?”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, Sayı:5, s. 127- 145, Erzurum.

GİRGİN, M., M. ERTÜRK, R. SEVER ve İ.GÜNER (2002), “Coğrafya Öğretiminde Atlaslar”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, (6),Konya: Çizgi Kitabevi.

GİRGİN, M., KOCA, H. ve SEVER, R. (2003), “**Ortaöğretim Coğrafya Derslerinde Harita Seçimi**”. Türk Coğrafya Kurumu Coğrafya Kurultayı Bildiriler, 318-324.

GİRGİN, M. ve DUMAN, B. (2005), “**XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı**”, Denizli.

GİRGİN M. ve ERTÜRK M. (2006), “**Yürürlükteki Program ve Ders Kitaplarına Göre Ortaöğretim Coğrafya Perspektifimiz**”. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi(1), 1- 13.

GRAVES, N. (1997), “**Curriculum Development İn Geography: An Ongoing Process**”, in Kent, A., Lambert, D., Naish, M. and Slater, F. (eds.) Geography in Education: Viewpoints on Teaching and Learning. Cambridge University Pres.

GREGG, S.M. ve LEİNHARDT, G. (1994), “**Mapping out geography: An example of epistemology and education**”, Review of Educational Research, 64 (2).

GÜNEŞ, L. (1993), “**İlkokul Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Eğitim Teknolojisine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

GÜNGÖRDÜ, E. (2002), “**Coğrafyada Öğretim Yöntemleri İlkeler ve Uygulamalar**”, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

GÜNEŞ, L. (1993), “**İlkokul Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Eğitim Teknolojisine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi**”, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

GÜRSOY, A. (1992), “**Türkiye’de Ortaöğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi Sorunları Ve Çözüm Önerileri**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

GÜRSOY, C.R. (1961), “**Kartoğrafya. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi**”, Yayın No.87, Ankara.

HARİTA GENEL KOMUTANLIĞI. (2002), “**Resimlerle Türk Haritacılık Tarihi**”. Ankara.

HARTE, J. (2001), **“Essential Geography For Middle Secondary Skills”**, Cambridge University Press.

HART, J. ve DUNBAR, C. (1994), **“Skills In Geography”**, Cambridge University Press.

FITZHUGH, W. (2002), **“A Trip to Turkey: A Social Studies Unit for Elementary Students, Princeton”**. New Jersey: Office of Educational Research and Improvement, U.S. Department of Education.

FROMBOLUTİ, C. S. (1991), **“Helping Your Child Learn Geography”**, Washington, DC: U.S. Department of Education.

ILGAR, R. (2006), **“Coğrafya Öğretiminde Temel Öneriler”**, Milli Eğitim(171).

İZBIRAK, R. (1986), **“Coğrafya Terimler Sözlüğü”**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

KARABAĞ, S. (1998), **“Coğrafya Öğretiminde Anahtar Sorular ve Kavramlar”**, **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Dergisi**, 18 (2) 25- 41.

KARABAĞ, S. (2001), **“Sosyal Bilgiler Programlarında Coğrafya Konularının İçeriği, Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu”**, (Ed.L. Küçükahmet-C.Şahin), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KARABAĞ VE ŞAHİN (2007), **“Kuram Ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi”**, Ankara: Gazi Kitabevi

KARABAĞ, ŞAHİN, ÖZTÜRK (2007), **“IGU CGE/ Herodot London Conference Changing Geographies: Innovative Curricula The Conference Proceeding”**, (Ed: Catling & Taylor). Oxford Brookes University. S. 122.

- KARAGÖZOĞLU, A.G. (1966). “**İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi.**” Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu Yayınları, Seri B, No:37.
- KARASAR, N. (2005), “**Bilimsel Araştırma Yöntemleri**”, Nobel Yayın Dağıtım.
- KAYAN, İ. (2000), “Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi”, **Ege Coğrafya Dergisi** (11), 7- 22.
- KÖKEN, N. (1995), “**İlkokullarda Sosyal Bilgiler**”, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi.
- KÖKTÜRK, E. (2004), “**Haritacılığın 5000 Yıllık Yürüyüşü**”, Jeodezi, Jeoinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi.
- KÖSTÜKLÜ, N. (1998), “**Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi**”, Konya: Kuzucular Ofset.
- KURT, C. (2002), “**Lise Öğrencilerinin Coğrafya Dersinden Beklentileri (Orta Öğretim Kurumu Lise-I)**”, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- LAMBERT, D. ve BALDERSTONE, D. (2000), “**Learning to Teach Geography in the Secondary School: A Companion To School Experince**”, Routledge, London.
- LENHOFF, R. ve HUBER, L. (2000), “**Young Children Make Maps!**”, Young Children, 55 (5) p6- 12.
- MAPIST, (2005), “Haritanın Tanımı” İstanbul, indirilme tarihi: 16 Mayıs 2008, <http://www.mapist.com.html>

MARTORELLA, P., BEAL, C.M. ve BOLICK, C.M. (2005), **“Teaching Social Studies in Middle and Secondary Schools”**, New Jersey: Merril Prentice Hall.

MAXIM, G. (1999), **“Social Studies and the Elementary School Child”**, New Jersey: Merril Prentice Hall.

MCCLURE, R. W. (1992), **“A Conceptual Model for Map Skills Curriculum Development Based Upon A Cognitive Field Theory Philosophy”**, Oklahoma State University (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Oklahoma.

MCKENZIE, G. R. (1998), **“Teaching Location Develops “Readiness” in Geography”**, San Diego: CA.

MEB (2005a), **“İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4- 5. Sınıflar) Öğretim Programı (Taslak Basım)”**, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara.

MEB (2005b), **“İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6- 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım)”**, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara.

MEB (2005c), **“Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (9- 12. Sınıflar)”**, Ankara: MEB Yayınları. S.176.

MEYDAN, A. (2001), **“İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretimi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Laboratuar ve Görsel- İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.

Metro Collins Cobuild Essential Dictionary. (1995), Harpar Col. Publishers London.

MICHAELIS, J.U. (1988), **“Social Studies for Children”**, New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.

MICHAELIS, J. U. AND GARCIA J. (1996), **“Social studies for children a guide to basic instruction (Eleventh Edition).”** Boston: Allyn and Bacon.

National Geography Standart, (1994), Geography For Life, Washington.

NATOLİ, S. J. (1988), **“Strengthening Geography In Social Studies”**, NCSS Bulletin 81. Washington, DC: National Council for the Social Studies.

NCSS Task Force on Scope and Sequence(October 1989), **“In search of a scope and sequence for social studies. Social Education”**, 53, p. 386. Adapted and reprinted with permission of the National Council for the Social Studies.

NCSS (1993), **“The Social Studies Professional”**, Washington DC: National Council for the Social Studies.

NELSON, M. R. (1987), **“Children And Social Studies, Creative Teaching In The Elementary Classroom”**, U.S.A.: Harcourt Brace Jovanowich Publishers.

ORUÇ, Ş., TOKCAN, H. ve DEMİRKAYA, H. (2006), **“Yapılandırmacı Yaklaşım Bir Örnek: Osmanlı Dönemi Coğrafya ve Coğrafya Öğretimi”**, Beyazkalem Yayıncılık, Ankara.

OTLUOĞLU, Rahmi; ÖZTÜK, Cemil (2002). **“Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler”**, PegemA Yay., Ankara.

ÖZÇAĞLAR, A. (2001), **“Coğrafya’ya Giriş”**. Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.

ÖZTÜRK, C. ve DİLEK, D. (Ed.). (2002), **“Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi”**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

PARKER, W.C.(2001), **“Social Studies in Elementary Education”**, New Jersey, Ohio: Merrill Prentice Hall.

PAYKOÇ, F. (1991), **“Tarih Öğretimi”**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.

PIAGET, J., ve INHELDER, B. (1969), **“The Psychology Of The Child”**, New York: Basic Books. (original work published 1966).

PRESTON R. C. AND HERMAN W. L. JR. (1983). **“Teaching Social Studies in the Elementary School fourth edition.”** New York :Holt, rinehart and winston, inc.

PRESTON, R. C. ve HERMAN, W. L. Jr. (1974), **“Teaching Social Studies İn The Elementary School”**, New York: Holt, Rinehart and Winston.

RAGAN, B.W. ve MCAULAY, D. J. (1964), **“Social Studies For Tудay’s Children”**, New York.

SABAN, A. (2004), **“Öğrenme Öğretme Süreci (Yeni Teori ve Yaklaşımlar)”**, Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.

SANIR, F. (2000), **“Coğrafya Terimleri Sözlüğü”**, Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

SAVAGE, T.V. ve ARMSTRONG, D.G. (2000), **“Effective Teaching in Elementary Social Studies”**, New Jersey: Prentice-Hall Inc.

SHİN, E. (2006), **“Using Geographic Information System (GIS) to Improve Fourth Graders’ Geographic Content Knowledge and Map Skills”**, Journal of Geography, 105(3) p109–120

- SÖNMEZ, V. (1997), “**Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuz**”, Ankara: Anı Yayıncılık.
- SÖZER, E. (2005), “**Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Araç-Gereçler**”, **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını**, Eskişehir, 1998.
- ŞAHİN, C. (1998), “**Coğrafya, Lise1**”, İstanbul: Ders Kitapları A.Ş.
- ŞAHİN, M.(2000), “**Sınıf Öğretmenlerinin, Öğretim Sürecinde Eğitim Teknolojisi ve Uygulamalarına İlişkin Etkinlikleri Yerine Getirirken Karşılaştıkları Problemler**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi.
- ŞAHİN, C., (2003), “**Türkiye’de Coğrafya Öğretimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri**”, **Gündüz Eğitim ve Yayıncılık**, Ankara.
- ŞENGÖR, C. (2000), “**Coğrafyasızlar İçin Haritalar**” Yeryüzü Suretleri. F. Muhtar Katırcıoğlu Koleksiyonu. YKY, İstanbul.
- TANSOY, M. (1987), Haritalardan Yararlanma (Harita Okuma), **Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Köy Hizmetleri Müdürlüğü Yayınları**, Ankara.
- TAŞLI, İ. (1977), “**Öğrenci Merkezli Yöntemlerle Coğrafya Öğretimi**”, Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- TURNER, N.T. (1999), “**Essentials of Elementary Social Studies**”, Second Edition.
- TÜMERTEKİN, E. ve ÖZGÜÇ, N. (2000), “**Coğrafya Geçmiş Kavramlar Coğrafyacılar**”, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- TÜMERTEKİN, E. ve ÖZGÜÇ, N., (2002), **Beşerî Coğrafya**, Çantay Kitabevi, İstanbul.

UÇAR, M. (1999), **“İlköğretimde Ders Araç- Gereçleri Kullanımı Konusunda Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

ÜZÜMCÜ, N. (2007), **“İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Harita Okuma Becerisinin Aktif Öğrenme Yöntemiyle Kazandırılması”**, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi.

VENÇ, E. (2005), **“Sosyal Bilgiler Öğretimine Dair Sorunlar Ve Çözüm Önerileri”**, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, S:59

VERDI, M.P. and KULHAVY, R. W. (2002), **“Learning With Maps and Text: An Overview”**, *Educational Psychology Review*, 14(1), 27- 46.

WALKER, S. R. J. (1980), **“Map Using Abilites of 5- 9 Years Old Children”**, *Geographical Education*, 3,4.

WAUGH, D. ve BUSHELL, T. (2002), **“New Key Geography for GCSE”**, United Kingdom: Nelson Thornes Ltd.

WELTON, A. D. ve MALLAN, T. J. (1999), **“Chidren and Their Word Strategies For Teaching Social Studies”**, 6th edition, Houghton Mifflin Company.

WEEDEN, P. (1997), **“Learning Through Maps”**, (Ed: Tilbury ve Williams) *Teaching and Learning Geography*. London and New York: Routledge. S.168.

WHITESIDE, K. (2000), **“Building Geography Skills and Community Understanding with Constructivist Teaching Methods,”** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. St. Xavier University.

WINSTON, J. B. (1984), “**Map and Globe Skills: K-8 Teaching Guide, Topics in Geography**”, No.7. Indiana: Indiana University of Pennsylvania.

YALIN, H. İ. (1997). **Eğitim Teknolojisi Öğretim Tasarımı**. Ankara: Pegem Yayınevi.

YALIN, H. İ. (2002), “**Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**”, (Geliştirilmiş 6. baskı). Ankara: Nobel yayınları. S. 92, s. 82- 90, s. 93.

YAŞAR, Ş. ve GÜLTEKİN, M. (2006), “**Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç-Gereç Kullanımı**”, (Ed: C. Öztürk) Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi

YAZICI, K. (2005), “**Sosyal Bilgilerde Kullanılan Görsel Araçlar: Haritalar-Küreler, Resimler, Tablolar ve Grafikler**”, Yayınlanmamış Makale. Selçuk Üniversitesi.